

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

DE GRONDSLAG VAN DE BIJZONDERE-MACHTENWETGEVING*

1. Over dit traditionele leerstuk van het Belgische publiekrecht bestaat reeds een uitgebreide literatuur, waarin een vijftal theorieën onderscheiden worden¹. Onder deze wordt de op artikel 78 van de Grondwet gebaseerde «attributietheorie» vrijwel algemeen door de *rechtsleer* vermeld als de meest plausibele grondslag van de wetten houdende toekenning van bijzondere machten aan de Koning². Ook de *rechtspraak* ontleent de juridische verantwoording van die wetten aan artikel 78 van de Grondwet. Deze grondwetsbepaling staat toe, aldus het Hof van Cassatie, «dat een bijzondere wet, krachtens de Grondwet zelf uitgevaardigd, de uitoefening van de verordenende macht van de Koning buiten de door artikel 67 van de Grondwet ge-

stelde grenzen uitbreidt»³. Ook de afdeling wetgeving van de Raad van State, die, in tegenstelling met vroeger⁴, om advies wordt gevraagd over voorontwerpen van bijzondere-machtenwetten, grondt deze laatste op dezelfde grondwetsbepaling⁵. Men kan de «attributietheorie» zelfs als de «officiële» theorie beschouwen⁶, omdat zij door de *wetgever* zelf werd aangenomen om de toewijzing van bijzondere bevoegdheden aan de Koning te verantwoorden⁷.

2. De in artikel 78 van de Belgische Grondwet vervatte bepaling dat «de Koning (...) geen andere macht (heeft), dan die welke de Grondwet en de bijzondere wetten, krachtens de Grondwet zelf uitgevaardigd, hem uitdrukkelijk toekennen», was in 1831 «entièrment neuve (...) sur le continent européen»⁸. In de ogen van de grondwetgever

* Op 2 juni 1983 verdedigde de auteur aan de Katholieke Universiteit Leuven het doctoraatsproefschrift «Rechter en bestuur in het Belgische publiekrecht. De grondslagen van de rechterlijke wettigheidscontrole». Als een van de drie verplicht bijgevoegde stellingen verdedigde hij dat, hoewel geen uitdrukkelijke besprekingen daaromtrent gevoerd werden in het Nationaal Congres, het nochtans allerwaarschijnlijkst lijkt te zijn dat de grondslag van de bijzondere-machtenwetgeving bewust gelegd werd door de Belgische grondwetgever van 1831. Omdat de desbetreffende bevindingen niet voorkomen in het proefschrift, leek het interessant deze in de vorm van een afzonderlijk artikel te publiceren.

¹ Zie hierover vooral J. MERTENS DE WILMARS, *Le fondement juridique des lois de pouvoirs spéciaux*, Brussel-Leuven, 1945, en meer recent: Ch. HUBERLANT en Ph. MAYSTADT, «Exemples de lois taxées d'inconstitutionnalité», in *Actualité du contrôle juridictionnel des lois*, Brussel, 1973, pp. 504-511; Y. LEJEUNE en H. SIMONART, «L'article 78 de la Constitution ou la faculté d'étendre le pouvoir réglementaire royal», *Ann. dr.*, 1980, 350-359; A. MAST en J. DUJARDIN, *Overzicht van het Belgische Grondwettelijk Recht*, Gent, 1983, 7e ed., nrs. 195-197, pp. 232-235; A. VANWELKENHUYZEN, «L'attribution de pouvoirs spéciaux et le contrôle judiciaire de la constitutionnalité des lois», *J.T.*, 1974, 583-584.

² Zie de referenties in Y. LEJEUNE en H. SIMONART, *art. cit.*, p. 359, noot 29, en in A. VANWELKENHUYZEN, *art. cit.*, p. 584, noot 99. *Adde* o.m. F. BRUSSELMANS, «De juridische grondslag van de machtigingswetten», *Ann. dr.*, 1939, 306-310, en A. BUTTENBACH, «Les pouvoirs spéciaux et le Centre d'études pour la réforme de l'Etat», *R.A.*, 1938, 101-113.

³ Cass., 3 mei 1974, met concl. van W.J. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *R.W.*, 1974-75, 78, inz. kol. 96-98, en Cass., 25 juni 1974, met concl. van F. DUMON, *ibidem*, 108, inz. kol. 117.

⁴ Zie o.m. J. SAROT, «La pratique des pouvoirs spéciaux et extraordinaires avant et après 1945», *Miscellanea W.J. Ganshof Van der Meersch*, Brussel-Parijs, 1972, dl. III, p. 295.

Zij verleende wel advies over een ontwerp van wet «betreffende de toekenning aan de Koning van *buitengewone* machten in oorlogstijd»: zie *Parl. Doc., Kamer*, 1952-53, nr. 172, pp. 11-14. Zij was van mening dat de aan de Koning verleende macht weliswaar «door geen enkele bepaling van het stellig grondwettelijk recht (kan) worden gerechtvaardigd», doch ook dat de *buitengewone* machtenwetten niet als ongrondwettelijk kunnen worden bestempeld, «omdat zij berusten op de noodzakelijkheid om in abnormale omstandigheden het bestaan van de Natie te vrijwaren, zelfs ten koste van uitzonderlijke en van het gemene recht afwijkende bepalingen». Het zijn voorbeelden van wat doorgaans «extra-constitutionele wetten» genoemd wordt.

⁵ Zie het advies over de wetsontwerpen die de wetten van 2 februari 1982 (*B.S.*, 4 februari 1982) en van 6 juli 1983 (*B.S.*, 8 juli 1983) zijn geworden, *Parl. Doc., Kamer*, resp. 1981-82, nr. 28/1, p. 5, en 1982-83, nr. 643/1, p. 13.

⁶ In die zin P. DE VISSCHER, «Les pleins pouvoirs», *Rev. dr. int. et dr. comp.*, 1950, 208.

⁷ Zie de referenties in Y. LEJEUNE en H. SIMONART, *art. cit.*, p. 358, noot 29, en in A. VANWELKENHUYZEN, *art. cit.*, p. 584, noot 100.

⁸ H. BOSCH, «Des origines du droit constitutionnel belge», *B.J.*, 1861, 306. Zie hierover ons proefschrift, nr. 115, pp. 205-206.

was zij een basisartikel, dat de aard zelf van de grondwettelijke monarchie formuleerde⁹. Door de bevoegdheden van de Koning te beperken tot die welke hem door de Grondwet en de wetten uitdrukkelijk zijn toegewezen, en de residuaire bevoegdheid bij de wetgever te plaatsen, reageerde het Nationaal Congres tegen de «besluitenregering» van Willem I, die zich alle niet uitdrukkelijk door de Grondwet van 1815 aan enige Staatsmacht toegewezen bevoegdheden had voorbehouden¹⁰. Is het dan geen paradox om de uitbreiding van de bevoegdheid van de Koning in de bijzondere-machtenwetten te rechtvaardigen met een grondwettekst, die tot doel had de machten van de Koning te beperken¹¹? Om die reden weigeren sommigen trouwens artikel 78 van de Grondwet als grondslag van de bijzondere-machtenwetgeving in aanmerking te nemen¹².

3. Artikel 78 van de Grondwet werd bovendien door het Nationaal Congres zonder enige bespreking aangenomen¹³. Moet, gelet op het voorgaande, de latere aan dit artikel gegeven uitleg niet gezien worden als een middel om een procédé, waaraan de grondwetgever niet gedacht heeft, te rechtvaardigen¹⁴? Afgezien van de retorische aard van deze vraagstelling, zijn er in het begin van de Belgische onafhankelijkheid toch enkele precieze gegevens te vermelden die aanduiden dat artikel 78 van de Grondwet reeds in de ogen van de grondwetgever een bron kon zijn van uitbreiding van de normale reglementerende bevoegdheid van de Koning. Deze gegevens worden hieronder beknopt ontwikkeld.

4. Als specifieke kenmerken van bijzondere-machtenwetten worden doorgaans vermeld¹⁵: zij zijn naar aanleiding van bijzondere omstandigheden tot stand gekomen om het hoofd te bieden aan economische, financiële of sociale crisissen; zij verlenen in de meest ruime bewoordingen bevoegdheid aan de Koning om een groot aantal materies te regelen; de aan de Koning toegewezen bevoegdheden worden slechts voor een beperkte duur verleend; aan de Koning wordt de macht toegekend om de bestaande wetgeving te wijzigen, aan te vullen of op te heffen. Men¹⁶ is

het erover eens dat de bijzondere-machtenwetten geen wezenlijk verschil vertonen met *gewone* opdrachtwetten, die wetten zijn «waarbij de nationale wetgever aan de Koning de bevoegdheid geeft om bij koninklijk besluit van louter reglementaire aard een materie te regelen die bij het zwijgen van de wet tot de bevoegdheid van de wetgever behoort»¹⁷. De *bijzondere-machtenwetten* verschillen van deze laatste slechts door de uitgebreidheid van de aan de Koning toegewezen aangelegenheden; tussen beide bestaat geen aard-, doch slechts een graadverschil¹⁸.

5. Dat volgens de grondwetgever de wetgever bepaalde van de hem toekomende bevoegdheden kan toewijzen aan de Koning, blijkt reeds uit het onderscheid tussen de uitdrukkingen «par» en «en vertu de (d') la (une) loi» in de Belgische Grondwet van 1831¹⁹. Hoewel in parlementaire²⁰ en academische²¹ kringen ooit de stelling is verdedigd dat de grondwetgever aan dit terminologisch verschil geen gevolgen heeft willen verbinden, blijkt uit de besprekingen in het Nationaal Congres dat dit wel het geval is, zoals de traditionele leer het trouwens zegt²²: de «krachtens de wet» te regelen aangelegenheden komen in aanmerking voor een bevoegdheidsopdracht aan de Koning, terwijl de «bij» of «door de wet» te regelen materies uitsluitend aan de wetgever voorbehouden zijn. Eén voorbeeld om dit te illustreren. Artikel 6 van het ontwerp van de centrale afdeling van het Nationaal Congres was als volgt gesteld: «Nulle peine ne peut être établie ni appliquée qu'en vertu de la loi»²³. P.F. Van Meenen stelde op de zitting van het Congres van 21 december 1830 de volgende redactie voor: «Nulle peine ne peut être établie que par la loi, ni appliquée qu'en vertu d'une loi antérieure au délit ou à la contravention»²⁴. Daarop antwoordde H. De Brouckère: «Si vous admettez la première partie, vous anéantissez la loi du 6 mars 1818²⁵ qui permet aux autorités provinciales et communales d'établir des pénalités dans certains cas de police»²⁶. Het amendement werd zonder verdere bespreking verworpen en artikel 6 werd zonder wijziging goedgekeurd; de erin vervatte bepaling vond later haar plaats in artikel 9 van de Grond-

⁹ B. MIRKINE-GUETZEVITCH, «Mille huit cent trente dans l'évolution constitutionnelle de l'Europe», *Rev. hist. mod.*, 1931, 249-250, en «L'histoire constitutionnelle comparée», *Ann. Inst. Dr. Comp.*, 1936, 95. Zie ons proefschrift, nr. 39, p. 60.

¹⁰ Zie hierover uitgebreid ons proefschrift, hfst. VII, o.m. nr. 425, p. 790, met talrijke andere referenties aldaar.

¹¹ Vgl. Y. LEJEUNE en H. SIMONART, *art. cit.*, p. 361, en «Réflexions sur l'interprétation de l'article 78 de la Constitution», *Ann. dr.*, 1980, 141 en 146.

¹² Zie o.m. R. OCKRENT, *Les crises constitutionnelles du pouvoir législatif en Belgique*, Brussel, 1945, 2e ed., p. 32, en P. WIGNY, *Droit constitutionnel*, Brussel, 1952, II, nr. 472, pp. 629-630.

¹³ Zie E. HUYTENS, *Discussions du Congrès national de Belgique (1830-1831)*, Brussel, 1844, II, p. 156.

¹⁴ Vgl. Y. LEJEUNE en H. SIMONART, «Réflexions», *art. cit.*, p. 139: «Les interprètes de l'article 78 ont ainsi conformé aux exigences de 1811 l'exégèse d'un texte adopté en 1831.»

¹⁵ Zie bv. Y. LEJEUNE en H. SIMONART, «L'article 78 de la Constitution», *art. cit.*, pp. 324-327.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 327-328, en J. MASQUELIN, «La fonction réglementaire et les pouvoirs spéciaux», *R.J.D.A.*, 1969, 22-26. In dezelfde zin A. BUTTGEBACH, «La pratique des pouvoirs

spéciaux et le droit constitutionnel de la Belgique», *R.D.P.*, 1939, 91-92.

¹⁷ A. MAST en J. DUJARDIN, *op. cit.*, nr. 190, p. 226.

¹⁸ Vgl. het advies van de afdeling wetgeving, verenigde kamers, van de Raad van State: «De bijzondere-machtenwetten impliceren een verruiming van de door artikel 78 van de Grondwet aan de Koning opgedragen verordenende bevoegdheid, want zij staan Hem toe de essentiële regels vast te stellen in verband met bepaalde onderwerpen of bepaalde aangelegenheden» (*Parl. Doc., Kamer*, 1982-83, nr. 643/13, p. 2).

¹⁹ Zie hierover ons proefschrift, nr. 380, pp. 712-713.

²⁰ Zie het verslag MOREAU DE MELEN, *Parl. Doc., Senaat*, 1961-62, nr. 82, p. 2, en eveneens P. STRUYE, *Parl. Hand., Senaat*, 2 maart 1955, p. 824.

²¹ Zie F. PERIN, *Cours de droit constitutionnel*, Luik, 1972-1973, II, p. 229.

²² Zie bv. A. MAST en J. DUJARDIN, *op. cit.*, nr. 96, pp. 128-129. Zie eveneens het ontwerp van Nederlandse tekst van de Grondwet, in *Parl. Doc., Kamer*, 1955-56, nr. 420/1, p. 18.

²³ In E. HUYTENS, *op. cit.*, IV, Stuk nr. 49, p. 62 (door ons gecursiveerd). Art. 10 van het ontwerp der Grondwetscommissie: *ibidem*, Stuk nr. 45, p. 43.

²⁴ *Ibidem*, I, p. 574 (door ons gecursiveerd).

wet. Ook nog uit andere besprekingen van het Nationaal Congres blijkt dat de grondwetgever zeer bewust het desbetreffende onderscheid maakte²⁶. Wanneer de grondwetgever reeds bewust de woorden «en vertu de la loi» gebruikte om te voorzien in de mogelijkheid van een attributie door de wetgever van bepaalde aan hem voorbehouden bevoegdheden aan de Koning, moet deze mogelijkheid *a fortiori* bestaan voor de door de Grondwet aan geen enkele Staatsmacht toegewezen bevoegdheid, waarvan men aanneemt dat zij in beginsel aan de wetgever toekomt²⁷.

6. Een specifiek kenmerk²⁸ van de bijzondere-machten-wetten is de in die wetten uitdrukkelijke bepaling dat de Koning, voor zover voldaan is aan alle door de wet bepaalde procedurevoorwaarden en niet buiten de grenzen van de toegekende bijzondere machten wordt getreden, wetsbepalingen kan opheffen, aanvullen, wijzigen of vervangen. Is het voorstelbaar dat het Nationaal Congres een dergelijke verregaande bevoegdheidstoe wijzing vanwege de wetgever aan de Koning onder ogen heeft gezien, wanneer het, als reactie tegen het aan Willem I toekomende dispensatierecht²⁹, in artikel 67 van de Grondwet de Koning verbodt «ooit de wetten zelf te schorsen of vrijstelling van hun uitvoering te verlenen»³⁰? Ons inziens dient deze vraag bevestigend beantwoord te worden, en daartoe kunnen onder meer de volgende elementen worden aangehaald.

6.1. Ofschoon J. Lebeau, die een wezenlijke invloed op de redactie van de Belgische Grondwet heeft uitgeoefend³¹, in zijn op de vooravond van de Belgische Revolutie verschenen gezagvolle werk *Observations sur le pouvoir royal* vernietigend uithaalde tegen de inbreuken van Willem I op het wettigheidsbeginsel³², schreef hij in datzelfde werk artikel 68 van de Grondwet van 1815 m.b.t. het koninklijk dispensatierecht niet goed te begrijpen. Dit artikel verleende de Koning, «behalve de gevallen waarin het regt van dispensatie (Hem) bij de wet zelve (werd) toegekend», in bepaalde omstandigheden en onder bepaalde voorwaarden de bevoegdheid om «dispensaties op bepaalde verzoeken van bijzondere personen» toe te staan³³. Het is tekenend dat J. Lebeau, die toch beschouwd kan worden als de vader van het wettigheidsbeginsel in de Belgische Grondwet³², vindt dat het recht voor de Koning om vrijstelling van de

uitvoering der wet te verlenen *in de door de wet bepaalde gevallen* niet in de Grondwet diende ingeschreven te worden³⁴.

6.2. Van meer belang — en in die zin ook erkend³⁵ — is het verslag over het Staatshoofd, dat J.J. Raikem³⁶ namens de centrale afdeling op 7 januari 1831 aan het Nationaal Congres uitbracht: «Le chef de l'Etat ne peut suspendre les lois; il ne peut dispenser de leur exécution. *Il ne pourra donc accorder des dispenses que dans les cas où ce pouvoir lui aura été conféré par la loi d'une manière expresse.* (...) Les pouvoirs du chef de l'Etat ne sont pas illimités. Il est de la nature d'un gouvernement constitutionnel qu'ils aient des bornes. Ces bornes sont celles tracées par la constitution ou *par les lois particulières qui en sont la conséquence.* Le chef de l'Etat ne peut pas les excéder»³⁷. Terecht kon W.J. Ganshof van der Meersch zeggen dat «niet alleen in de legislatieve praktijk steun is te vinden voor de uitlegging naar welke de Koning, handelende in de grenzen van de hem door een bijzondere wet verleende attributies, een wet kan wijzigen of opheffen», maar dat deze ook «valt af te leiden uit de voorbereidende werkzaamheden tot artikel 67 van de Grondwet, waar van deze bevoegdheid uitdrukkelijk gewag gemaakt wordt»³⁸.

6.3. Ten slotte moet gewezen worden op een aantal precedentes, die van zeer kort na de totstandkoming der Belgische Grondwet dateren. Y. Lejeune en H. Simonart geven toe dat een aantal vroegere wetten aan de Koning een of andere bevoegdheid hebben toegewezen zonder precieze indicaties omtrent de inhoud van de te regelen materies op te leggen en de Koning zelfs machtigden bestaande wetsbepalingen te wijzigen. Hierbij voeren zij echter aan dat de parlementaire voorbereiding van die wetten niet doet uitkomen dat de wetgever bewust toepassing van artikel 78 van de Grondwet wilde maken³⁹. Het hiernavolgende volstaat wellicht om de juistheid van deze stelling ten eerste te doen betwijfelen.

6.3.1. In dat opzicht is de bespreking van de door de zoëven genoemde auteurs niet vermelde *wet van 17 december 1831* op de uitvoer van wapens veelbetekenend⁴⁰. Haar belang werd trouwens reeds opgemerkt door J. Mertens de Wilmars⁴¹. Zij werd slechts tien maanden na de

²⁵ Over deze «blanketwet»: zie ons proefschrift, nrs. 376-380, pp. 704-713.

²⁶ Zie E. HUYTTENS, *op. cit.*, o.m. I, p. 574 (bespreking van art. 10 G.W.), II, p. 282 (bespreking van art. 114 G.W.), en IV, Stuk nr. 61, p. 106 (verslag over art. 112 G.W.).

²⁷ Over de aan de wetgever toekomende residuaire bevoegdheid: zie ons proefschrift, o.m. nr. 39, pp. 56-61.

²⁸ Zie W.J. GANSHOF VAN DER MEERSCH, concl. bij Cass., 3 mei 1974, *R.W.*, 1974-75, 81. Zie nochtans F. DUMON, concl. bij Cass., 25 juni 1974, *ibidem*, 113: talrijke gewone opdracht wetten kennen aan de uitvoerende macht de bevoegdheid toe om in bepaalde en beperkte domeinen wettelijke bepalingen te wijzigen of af te schaffen.

²⁹ Zie hierover ons proefschrift, nrs. 368-369, pp. 688-692.

³⁰ Over de formele bron van dit grondwetsartikel: zie ons proefschrift, nr. 114, pp. 204-205.

³¹ Over de voornaamste leden van het Nationaal Congres: zie ons proefschrift, hfst. I, afd. VI, nrs. 90-99, pp. 141-164.

³² Zie *ibidem*, nr. 95, pp. 151-158.

³³ Zie hierover *ibidem*, nrs. 357 en 368, pp. 666 en 688-691.

³⁴ J. LEBEAU, *Observations sur le pouvoir royal, ou examen de quelques questions relatives aux droits de la Couronne dans les Pays-Bas*, Luik, 1830, pp. 164-165. Zie ook ons proefschrift, nr. 426, p. 791.

³⁵ Zie o.m. J. MERTENS DE WILMARS, *op. cit.*, p. 197. Vgl. nochtans Y. LEJEUNE en H. SIMONART, «L'article 78 de la Constitution», *art. cit.*, pp. 366-367.

³⁶ Zie over deze voornaamste verslaggever van het Nationaal Congres ons proefschrift, nr. 97, pp. 159-161.

³⁷ E. HUYTTENS, *op. cit.*, IV, Stuk nr. 57, pp. 84 en 85-86 (door ons gecursiveerd). Zie eveneens ons proefschrift, nr. 28, p. 39.

³⁸ Concl. bij Cass., 3 mei 1974, *R.W.*, 1974-75, 98.

³⁹ «L'article 78 de la Constitution», *art. cit.*, p. 362.

⁴⁰ Men vindt de bespreking van deze wet in *Moniteur belge* van 10 en 11 december 1831, nrs. 178-179 (zittingen van de Senaat van 8 en 9 december) en van 17 en 18 december 1831, nrs. 185-186 (zittingen van de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 15 en 16 december).

⁴¹ *Op. cit.*, pp. 184-185 en 197.

afkondiging van de Grondwet goedgekeurd door Wetgevende Kamers, die nog voor twee derde uit gewezen congresleden bestonden⁴².

Het oorspronkelijk wetsontwerp hief onder bepaalde voorwaarden het verbod op de uitvoer van oorlogswapens op, maar machtigde de Koning dit verbod te herstellen, wanneer Hij dit wegens de omstandigheden in het belang van de Staat nodig achtte.

Weliswaar zagen sommige gewezen congresleden hierin een schending van de Grondwet: «Car de deux choses l'une: ou le Roi exercerait seul la puissance législative qui n'appartient qu'aux trois branches législatives, ou bien il l'exercerait par délégation. Dans l'un ou l'autre cas, la Constitution est violée»⁴³. De vrees voor een terugkeer naar de besluitenregering van Willem I stond hierbij op de voorgrond: «Nous avons vu trop d'exemples des abus qui ont été commis sous le gouvernement précédent, quand on laisse la faculté aux gouvernements de modifier des lois par des arrêtés»⁴⁴. Om die reden werd het wetsontwerp trouwens door de Senaat gewijzigd: in plaats van de Koning toe te staan een door de wet afgeschaft verbod opnieuw in het leven te roepen, werd hij gemachtigd om de door de wet zelf gedeceeteerde schorsing van het verbod een einde te doen nemen. Men bemerkte echter dat dit niet zo heel veel ten gronde veranderde en in feite slechts een juridische kunstgreep was, hetgeen bij de bespreking in de Kamer trouwens werd erkend⁴⁵ en ook de reden was waarom diverse kamerleden zich tegen de tekst bleven verzetten⁴⁶: «En vous engageant dans cette fausse route, vous risquez de compromettre la garantie stipulée contre le pouvoir (exécutif) dans l'art. 67 de la constitution; (...); car au pouvoir législatif seul il appartient de remplacer une loi par une autre, et lui seul peut avoir le droit d'apprécier les circonstances qui peuvent commander la nécessité de ce changement»⁴⁷. Al is dit allemaal waar, het is toch ook zó dat meerdere gewezen congresleden⁴⁸ deze mening niet deelden, onder meer omdat «le pouvoir législatif peut autoriser le Roi à faire telle ou telle chose déterminée» en dat «si le Roi fait ce à quoi il est autorisé, il exécute la loi»⁴⁹.

Gewichtig is hetgeen J.J. Raikem als minister van Justitie hierover in de Senaat zei:

1° Ten aanzien van de vrees voor misbruiken zoals onder het Nederlandse publiekrecht, zei hij dat de toestand onder de Belgische Grondwet totaal anders was: «C'est le

pouvoir législatif lui-même qui fixe le cas et le mode d'exécution de la loi. (...), ce n'est pas un pouvoir indéfini que vous donnez au Roi (...). Ce n'est donc qu'un mode d'exécution que vous lui déférez lorsque la circonstance l'exigera»⁵⁰.

2° De bevoegdheidsopdracht door de wetgever aan de Koning is niet ongrondwettig: «Je dis que, si la législature accorde au Roi la faculté qu'il demande par l'organe des ministres, elle ne viole pas la constitution. (...). D'ailleurs, pour prétendre qu'il y a violation de la constitution, il faudrait trouver un texte qui portât que la législature n'a pas le droit d'accorder au Roi toute espèce d'autorisation»⁵¹.

3° In verband met het op grond van artikel 67 van de Grondwet opgeworpen bezwaar, zei hij slechts te kunnen herinneren aan wat daaromtrent gezegd werd in het verslag van de centrale afdeling aan het Nationaal Congres: «Le rapporteur a dit, et le congrès l'a entendu ainsi: le Roi ne pourra dispenser de l'exécution d'une loi, à moins que cette dispense ne se trouve dans la loi elle-même»⁵².

4° Ter verdediging van het wetsontwerp — en dit is toch belangrijk — riep hij artikel 78 van de Grondwet in: «(...) on ne fait ici que donner au Roi, par une loi particulière, un pouvoir qui n'est pas un obstacle à l'exécution de la constitution, (...)». Deze laatste woorden wijzen erop dat hij een bevoegdheidsopdracht van de uitsluitend aan de wetgever voorbehouden bevoegdheden aan de Koning onmogelijk achtte.

6.3.2. Het baseren van de reglementerende bevoegdheid van de Koning, niet op artikel 67, maar uitdrukkelijk op artikel 78 van de Grondwet, vindt men opnieuw terug in het verslag van de centrale afdeling van de Kamer, waarvan J.J. Raikem voorzitter was, over het wetsontwerp, dat de wet van 12 april 1835 is geworden: «La section centrale a cru devoir maintenir cet article»⁵⁴, par la raison qu'il s'agit d'une route qui n'existait pas à l'époque de la promulgation des lois et règlements sur la police du roulage, et qu'il lui a paru utile d'introduire cette disposition, afin de prévenir l'objection que le Roi n'a d'autres pouvoirs que ceux que lui attribuent formellement la constitution et les lois particulières portées en vertu de la constitution même»⁵⁵. Aldus beval de centrale afdeling expliciet het beroep op artikel 78 van de Grondwet aan in een geval waarin volgens haar geen wet bestond waarop de uitvoerende macht kon steunen om een aangelegenheid te regelen⁵⁶.

7. Uit het voorgaande blijkt dat het ter verantwoording van de bijzondere-machtenwetgeving ingeroepen artikel 78 van de Grondwet reeds in de ogen van de grondwetgever zelf een bron kon zijn van uitbreiding van de normale op artikel 67 van de Grondwet berustende reglementerende

⁴² Met name 75 van de 102 kamerleden en 21 van de 51 senatoren: zie Ch. GOOSSENS, *Histoire parlementaire de la Belgique*, Luik, 1983, dl. I, p. 101.

⁴³ BEYTS, in *Moniteur belge*, 10 december 1831, nr. 178.

⁴⁴ DE RHODES, *ibidem*. Zie eveneens DEGORGES-LEGRAND, *ibidem*: «En le votant, ce serait encore nous soumettre au régime des arrêtés qui a tant prévalu sous le gouvernement déchu, et contre lequel nous avons tant crié.»

⁴⁵ Zie o.m. FLEUSSU, in *Moniteur Belge*, 17 décembre 1831, nr. 185.

⁴⁶ Zie o.m. GENDEBIEN, *ibidem*, 18 december 1831, nr. 186.

⁴⁷ FLEUSSU, *ibidem*, 17 december 1831, nr. 185.

⁴⁸ In de Senaat o.m. DE SECUS, *ibidem*, 10 december 1831, nr. 178, en in de Kamer o.m. H. DE BROUCKÈRE en J. LEBEAU, *ibidem*, 18 december 1831, nr. 186.

⁴⁹ MILCAMPS, *ibidem*, 17 december 1831, nr. 185.

⁵⁰ In *Moniteur belge*, 10 december 1831, nr. 178.

⁵¹ *Ibidem*, 11 december 1831, nr. 179.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ Bedoeld is artikel 2 van het wetsontwerp: «Le gouvernement pourra également établir des règlements pour l'exploitation et la police de la nouvelle voie.»

⁵⁵ In *Moniteur belge*, 5 april 1835, nr. 96.

⁵⁶ Zie hierover J. MERTENS DE WILMARS, *op. cit.*, pp. 41-42 en 175-176.

bevoegdheid van de Koning. Niet alleen het verslag van J.J. Raikem in het Nationaal Congres, maar ook zijn antwoorden bij de bespreking van de wet van 17 december 1831 tonen dit duidelijk aan.

«Voilà donc sous la plume d'un de nos publicistes les plus autorisés, co-rédacteur de la Constitution, un commentaire explicite qui, *in tempore non suspecto*, ouvre une brèche dans le dogme de l'intangibilité absolue des textes législatifs»⁵⁷, schreef reeds in 1945 J. Mertens de Wilmars, die als volgt vervolgde: «Pareil commentaire doit emporter la conviction. Il démontre que dans l'esprit du constituant le Roi peut toucher au contenu d'un texte légal, porter atteinte à sa force obligatoire et que l'intangibilité de la loi au regard de l'exécutif n'a pas la rigidité que la doctrine lui a dans la suite attribuée». Dezelfde auteur besluit dan ook terecht dat men aan de attributietheorie niet kan verwijten dat ze «pour les besoins de la cause» is uitgewerkt⁵⁸.

8. Hoewel de grondslag van de uitbreiding bij wet van de normale aan de Koning toekomende reglementerende bevoegdheid bewust door de grondwetgever gelegd werd, lijkt de latere praktijk van de bijzondere-machtenwetgeving nochtans in een dubbel opzicht van de oorspronkelijke bedoelingen van de grondwetgever te zijn afgeweken.

8.1. De bespreking van de wet van 17 december 1831 toont aan dat de vrees voor een mogelijke terugkeer naar een bewind zoals dat van Willem I zó groot was, dat in de geest van de grondwetgever de opdracht van bevoegdheid door de wetgever aan de Koning slechts betrekking kon hebben op beperkte materies van vrij secundaire aard. Het is duidelijk dat de latere wetgevende praktijk veel verder is gegaan⁵⁹.

De Raad van State stelt derhalve terecht dat «toekenning van bijzondere machten, wil ze nog in overeenstemming zijn met de Grondwet, dan ook gebonden is aan een aantal restrictieve voorwaarden»⁶⁰, onder meer:

1° de voorwaarde «dat de bijzondere machten welke aan de Koning worden toegewezen, met grote precisie dienen omschreven te worden» en «dat, om de rechter toe te laten de controle uit te oefenen waartoe hij door artikel 107 van de Grondwet met betrekking tot de handelingen van de uitvoerende macht gehouden is, in de tekst van de wet zelf de nodige duidelijkheid moet worden verstrekt niet alleen wat de te bereiken doeleinden betreft, doch ook wat de aangelegenheid betreft, zo nodig met omschrijving van wat met betrekking tot de vermelde aangelegenheid al dan niet binnen de grenzen van de verleende bijzondere machten valt»⁶¹. Het procédé waarbij met voorbeelden wordt ge-

werkt, zoals het gebruik van de woorden «onder meer», is derhalve in een bijzondere-machtenwet niet op zijn plaats⁶². «(Een) machtiging, welke de Koning onder meer toestaat wijziging te brengen in bestaande wetten, (...), gaat, (wanneer) er geen enkel wettelijk criterium is aangegeven en er geen enkele duidelijke beperking op gesteld is, de grenzen te buiten van hetgeen de wetgever krachtens artikel 78 van de Grondwet de Koning aan macht vermag toe te kennen»⁶³. Ook zou het strijdig zijn «met de eis van uitdrukkelijkheid die in artikel 78 van de Grondwet in verband met toekenning van machten is gesteld als men de draagwijdte ervan zou laten afhangen van een toekomstige tekst die het werk zal zijn van de Uitvoerende Macht, aan wie de bijzondere machten worden opgedragen»⁶⁴;

2° de voorwaarde «dat wetsbepalingen waarbij bijzondere machten worden toegekend beperkend dienen te worden uitgelegd»⁶⁵. Het is dan ook vanzelfsprekend dat «wanneer een tekst omtrent de bevoegdheid van de Koning vaag is, de regel van de restrictieve interpretatie ertoe moet leiden dat de Koning de bevoegdheid mist om een (aan de wetgever) voorbehouden aangelegenheid te regelen»⁶⁶. Zo de wetgever de Koning bevoegd wil maken tot het vaststellen van een regeling die het een of meer ministers mogelijk moet maken in *individuele* gevallen af te wijken van wetten, reglementen, en collectieve arbeidsovereenkomsten — in casu ten behoeve van experimenten inzake aanpassing van de arbeidsduur met het oog op een herverdeling van de beschikbare arbeid —, is een uitdrukkelijke en precieze machtiging nodig⁶⁷. In de lijn van het voorgaande ligt eveneens de terminologische opmerking van de Raad van State dat het niet gaat om de verlening van «volmachten», maar slechts van «bepaalde bijzondere machten»⁶⁷;

3° de voorwaarde «dat (de toekenning van bijzondere machten) slechts voor een beperkte periode mag gelden»⁶⁹, omdat zij «voor een beperkte periode (beoogt) te voorzien in een uitzonderlijke wijze van uitoefening der machten die verschilt van de door de Grondwet geregelde en die alleen door crisissomstandigheden aannemelijk kan worden gemaakt»⁷⁰. Het is zaak van de Wetgevende Kamers om,

de wet er zich niet toe bepaalt algemene doelstellingen aan te geven maar duidelijk zegt welke aangelegenheden worden beoogd, en daarbij in voorkomend geval voor een bepaalde aangelegenheid specificeert wat er daarvan in de machtiging wordt betrokken en wat er buiten wordt gehouden. Bovendien past het, wanneer machten worden verleend voor bijzondere doeleinden, dat de tekst van het wetsontwerp die doeleinden klaar en duidelijk formuleert.»

⁵⁷ Advies in *Parl. Doc.*, *Kamer*, 1981-82, nr. 28/31, p. 3.

⁵⁸ Advies in *Parl. Doc.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 486/1, p. 25 (zie eveneens p. 26 in fine).

⁵⁹ Advies in *Parl. Doc.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 643/1, p. 17.

⁶⁰ Advies in *Parl. Doc.*, *Kamer*, 1981-82, nr. 28/1, p. 5. Zie ook advies, *ibidem*, 1982-83, nr. 643/1, p. 13, evenals de beschouwingen van P. DE VISSCHER, «A propos de la fonction d'interprétation des lois de pouvoirs spéciaux par les Cours et tribunaux», noot bij Cass., 24 mei 1963, *R.C.J.B.*, 1964, 10-15.

⁶¹ Advies in *Parl. Doc.*, *Kamer*, 1981-82, nr. 28/31, p. 3.

⁶² Advies in *Parl. Doc.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 643/1, p. 19. Zie ook advies in *B.S.*, 20 januari 1983, p. 1004.

⁶³ Advies in *Parl. Doc.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 643/1, p. 13.

⁶⁴ Advies in *Parl. Doc.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 643/13, p. 2.

⁶⁵ Advies in *Parl. Doc.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 643/1, p. 13.

⁵⁷ *Op. cit.*, p. 197.

⁵⁸ *Op. cit.*, p. 196.

⁵⁹ Zie nochtans A. BUTTGENBACH, «La pratique des pouvoirs spéciaux», *art. cit.*, pp. 119-120, die vindt dat de wetgever, steunende op artikel 78 van de Grondwet, slechts zijn houding aan de omstandigheden heeft aangepast, wat volledig zijn «recht» is.

⁶⁰ Advies in *Parl. Doc.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 643/13, p. 2.

⁶¹ Advies in *Parl. Doc.*, *Kamer*, 1981-82, nr. 28/1, p. 5. Zie ook advies, *ibidem*, 1982-83, 643, nr. 1, pp. 13-14: «Daartoe is het niet voldoende dat, (...), de machtigingswet een doel of een oogmerk aangeeft. Het is allereerst onmisbaar dat die wet de aangelegenheden bepaalt waarin de bijzondere machten uitgeoefend zullen kunnen worden. (...). Het komt er dus in de eerste plaats op aan dat

rekening houdende met de feitelijke omstandigheden, te bepalen voor welke duur bijzondere machten worden verleend, onder voorbehoud dat «een wet die zulke machten zou toekennen voor een zeer lange periode — bijvoorbeeld voor een hele legislatuur — vanwege de Wetgevende Kamers ongetwijfeld een te verregaande afstand van machten zou opleveren dan dat zulks nog verenigbaar met de grondwettelijke voorschriften zou kunnen worden geacht»⁷¹.

8.2. Hoewel de latere wetgevende praktijk in elk geval strijdig is met de opvattingen van het Nationaal Congres, is de bevoegdheidsopdracht aan de Koning van door de Grondwet uitsluitend aan de wetgever voorbehouden bevoegdheden. De bewoordingen zelf van artikel 78 van de Grondwet — «bijzondere wetten, *krachtens* de Grondwet zelf uitgevaardigd» — wijzen hierop.

Zoals de Raad van State⁷² heeft opgemerkt, betwist menig auteur dat de uitbreiding van 's Konings verordeningen de bevoegdheid zover kan gaan dat hem bevoegdheid wordt gegeven in aangelegenheden die, volgens de Grondwet, tot de eigen bevoegdheid van de wetgever behoren, zoals het bepalen van de grondslagen van de belasting. Dergelijke bevoegdheidsopdrachten kunnen niet meer door artikel 78 van de Grondwet of de attributietheorie gerechtvaardigd worden⁷³. Zij zijn derhalve ongrondwettig, doch slechts in zoverre de machtiging betrekking heeft op de principes zelf van de aan de wetgever voorbehouden materie: tegen de machtiging aan de Koning om de door de wetgever zelf

vastgestelde principes verder te ontwikkelen, bestaat geen grondwettigheidsbezwaar, want de Koning behoudt, zelfs in de aan de wetgever voorbehouden materies, de uit artikel 67 van de Grondwet voortvloeiende reglementerende bevoegdheid⁷⁴.

Dat de wetgever zich hiervan bewust was, blijkt uit het door hem voorziene «bekrachtigingsbeding», dat te verklaren is uit een tweeledige overweging: «Enerzijds heeft hij gemeend de vereiste bepalingen niet zelf te kunnen vaststellen omdat er uiterste spoed mee gemoeid was en mede omdat dit niet kon gebeuren met de openbaarheid die kenmerkend is voor de totstandkoming van de wet; anderzijds, rekening houdend met dat verhinderd zijn, waarvan hij het bestaan op goede gronden meende te moeten erkennen, heeft de wetgever teneinde de machtigingen die hij aan de Koning verleende zoveel mogelijk te verzoenen met de artikelen van de Grondwet, de eindbeslissing aan zich willen houden met het voorschrift dat de koninklijke besluiten hem ter bekrachtiging dienen te worden voorgelegd»⁷⁵. Uit dit uittreksel uit een advies van de Raad van State schemert reeds door dat sommige bevoegdheidsopdrachten geen grondslag in het positieve grondwettelijk recht kunnen vinden. De Raad spreekt trouwens in het vervolg van ditzelfde advies van «noodtoestand»⁷⁶. Dit is ook de mening van sommige auteurs⁷⁷.

André ALEN

Docent aan het P.H.I.B.A.

⁷¹ Advies in *Parl. Doc., Kamer*, 1982-83, nr. 643/13, p. 3.

⁷² Advies in *Parl. Doc., Kamer*, 1981-82, nr. 28/1, p. 7.

⁷³ Adde aan de door de Raad van State, *ibidem*, p. 7, noot 9, vermelde referenties: F. BRUSSELMANS, *art. cit.*, p. 310; A. BUTTGENBACH, «La pratique des pouvoirs spéciaux», *art. cit.*, pp. 133 en 144-145; Cyr. CAMBIER, «Les pouvoirs spéciaux», *J.T.*, 1944, 61 e.v.; J. DE MEYER, *Staatsrecht*, Leuven, 1982, 9e ed., IV, p. 378; R. HENRION, «L'expérience des lois de pouvoirs exceptionnels», *J.T.*, 1968, 469; A. MAST, «Le problème de la législation déléguée», *J.T.*, 1946, 625-627; J. MERTENS DE WILMARS, *op. cit.*, pp. 229-232 en 238; G. PIQUET, «L'exercice des pouvoirs spéciaux en 1967», *R.J.D.A.*, 1967, pp. 277-278.

⁷⁴ Zie o.m. Y. LEJEUNE en H. SIMONART, «L'article 78 de la Constitution», *art. cit.*, pp. 372-373; J. MASQUELIN, *art. cit.*, p. 20; J. MERTENS DE WILMARS, *op. cit.*, p. 229; A. VANWELKENHUYZEN, *art. cit.*, p. 584.

⁷⁵ Advies van de Raad van State, afdeling wetgeving, verenigde kamers, in *Parl. Doc., Kamer*, 1981-82, nr. 28/1, p. 7.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 8.

⁷⁷ Zie bv. Ch. HUBERLANT en Ph. MAYSTADT, *art. cit.*, p. 511. Vgl. eveneens F. PERIN, *op. cit.*, II, p. 299, en P. WIGNY, *op. cit.*, II, nr. 472, pp. 633-634.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 22 APRIL 1983

Voorzitter: ridder de Schaetzen

Raadsheer-rapporteur: de h. Boon

Procureur-generaal: de h. Krings

Advocaten: mrs. Dassesse en Van Ommeslaghe

Overeenkomst — Gevolgen ten aanzien van derden — Medeplichtigheid van derde aan contractbreuk.

De vaststellingen dat de derde kennis had of moest hebben van de bestaande toestand en niettemin zijn medewer-

king aan de contractbreuk verleende, zijn voldoende om de op de artt. 1382 en 1383 B.W. gegronde aansprakelijkheid van die derde af te leiden.

N.V. I. t/ N.V. A.

Gelet op het bestreden arrest, op 3 juni 1981 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1319, 1320, 1322, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 23, 24, 26 en 1138, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek, en van het algemeen rechtsbeginsel van het verbod voor de rechter om over het niet gevraagde uitspraak te doen,

doordat het arrest, na te hebben vastgesteld dat de aankoop van het voertuig door de P.V.B.A. E. gefinancierd werd door een financieringscontract tussen laatstgenoemde vennootschap en de N.V. C., «waarbij een beding van eigendomsvoorbehoud met overname van de tekst van artikel 491 van het Strafwetboek werd overeengekomen», eiseres aansprakelijk verklaart, en bijgevolg de eis tot schadevergoeding van verweerster — gesubrogeerd in de rechten van haar verzekerde, de N.V. C. — inwilligt, op grond dat eiseres, die de N.V. C. in haar rechten als verkoper gesubrogeerd had, «wist of diende te weten» op het ogenblik dat zij (eiseres) het voertuig van de P.V.B.A. E. weder inkocht, «dat zij (eiseres) hierdoor het eigendomsvoorbehoud van (verweerster) tenietdeed, en (verweerster) in de onmogelijkheid stelde haar voorrecht uit te oefenen; dat dientengevolge met de eerste rechter dient te worden aangenomen dat de medewerking van (eiseres) aan deze teloorgang van het eigendomsvoorbehoud een fout uitmaakt»,

terwijl, eerste onderdeel, deze vaststellingen en dit motief van het arrest de bewijskracht miskennen van het financieringscontract van 19 december 1975 tussen de verzekerde van verweerster en de P.V.B.A. E., alsmede de bewijskracht van de besluiten van partijen waaruit bleek dat het contract geen beding van eigendomsvoorbehoud bevatte doch alleen een clause inhield die de vervreemding van het gefinancierd voertuig door de P.V.B.A. E. vóór de algehele afbetaling verbood (schending van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek); het arrest zodoende een betwisting heeft doen rijzen die door partijen niet werd opgeworpen (schending van artikel 1138, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek alsmede van het algemeen rechtsbeginsel van het verbod voor de rechter om over het niet gevraagde uitspraak te doen); ten slotte door te besluiten «met de eerste rechter» dat eiseres een fout had begaan door «aan deze teloorgang van het eigendomsvoorbehoud» te hebben meegewerkt terwijl het beroepen vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Brussel van 3 september 1979 slechts vastgesteld had dat het financieringscontract een clause inhield die de vervreemding van het gefinancierd voertuig voor de algehele afbetaling verbood, en aan eiseres verweten had aan de teloorgang van de rechten en voorrechten die voor verweerster uit dit beding voortvloeiden te hebben meegewerkt door het voertuig weder in te kopen, het arrest zowel de bewijskracht alsmede de kracht van gewijsde en gezegd vonnis miskent; (schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 23, 24 en 26 van het Gerechtelijk Wetboek);

tweede onderdeel, de enkele vaststelling door het arrest dat eiseres «wist of diende te weten dat zij (door het gefinancierd voertuig weder in te kopen) het eigendomsvoorbehoud van (verweerster) tenietdeed en (verweerster) in de onmogelijkheid stelde haar voorrecht uit te oefenen» in rechte onvoldoende was om te kunnen beslissen dat eiseres door het voertuig weder in te kopen haar medewerking op foutieve wijze had verleend aan de teloorgang van de rechten van verweerster; immers, door het arrest diende te worden vastgesteld dat eiseres daarenboven als medeplichtige van de P.V.B.A. E. in overeenstemming met haar en met bedrieglijke schending van de rechten van de N.V. C., verzekerde van verweerster, had gehandeld (schending van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek):

Wat het eerste onderdeel betreft :

Over de grond van niet-ontvankelijkheid tegen het onderdeel aangevoerd, in zoverre het de miskenning van de bewijskracht van het financieringscontract van 19 december 1975 opwerpt, en hieruit afgeleid dat het een vaststelling kritiseert die zonder gevolg blijft op het beschikkende gedeelte van het arrest :

Overwegende dat het arrest de litigieuze clause van het financieringscontract, waarin het verbod om het voertuig te vervreemden is geformuleerd, betitelt als een «eigendomsvoorbehoud»;

Overwegende dat het arrest echter vaststelt dat de geleden schade het gevolg is van het verlies van het voorrecht, waarmee bedoeld wordt het voorrecht van de verkoper van niet betaalde roerende goederen, zoals aangenomen door het beroepen vonnis, dat, behoudens het bedrag van de schadevergoeding, door het hof van beroep wordt bevestigd; dat deze vaststelling op zichzelf voldoende is om het dispositief te verantwoorden; dat het derhalve zonder belang is welke kwalificatie het arrest aan de clause geeft, ook al zou die verkeerd zijn;

Overwegende dat hetzelfde geldt voor de overige in het onderdeel aangevoerde wetsschendingen, die alle stoelen op de verkeerde kwalificatie van de clause;

Dat het onderdeel niet ontvankelijk is;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat het beroepen vonnis oordeelde dat verweerster «met goed recht doet gelden dat de handelwijze van (eiseres) een fout uitmaakt; immers, geoordeeld dient (te worden) dat het terugkopen van de wagen plaatshad niettegenstaande dat (eiseres) de N.V. C. in al haar rechten gesubrogeerd had en voornamelijk in het voorrecht van de onbetaalde verkoper; (eiseres) door haar rechten over te geven aan de financierder minstens één verplichting aanging, te weten niets te ondernemen dat het verlies kon meebrengen van het voorrecht dat zij overgaf; (eiseres) aan deze verplichting te kort kwam; (eiseres) op de hoogte was van de financiering en moest weten dat aan de financieringsmaatschappij nog een belangrijk saldo verschuldigd bleef; aldus uit de bestanddelen van de zaak blijkt dat (eiseres), die de financiering kende en volledig aanvaard had, bijgevolg eveneens de indeplaatsstelling van de financieringsmaatschappij in haar rechten en voorrechten, een fout heeft begaan door haar medewerking te geven aan de teloorgang van deze rechten en voorrechten»;

Overwegende dat het arrest, na vastgesteld te hebben, onder meer, dat eiseres wist of diende te weten dat zij verweerster in de onmogelijkheid stelde haar voorrecht uit te oefenen, oordeelt : «dat dientengevolge met de eerste rechter aangenomen dient te worden dat de medewerking van (eiseres) aan deze teloorgang van het eigendomsvoorbehoud een fout uitmaakt, die in oorzakelijk verband staat met de door (verweerster) geleden schade»;

Overwegende dat het arrest derhalve de quasi-delictuele fout van eiseres afleidt uit de kennis die zij had of moest hebben van de bestaande toestand en uit de medewerking die zij niettemin aan de contractbreuk verleende;

Overwegende dat deze vaststellingen voldoende zijn om de op de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek gegronde aansprakelijkheid van eiseres af te leiden;

Dat het onderdeel faalt naar recht; (...)

NOOT—*De derde-medeplichtigheid aan andermans contractbreuk: het einde van de controverse*

1. Sinds het cassatiearrest van 27 mei 1909 (*Pas.*, 1909, I, 272) waarin voor het eerst het onderscheid tussen de tegenwerpelijheid van het bestaan van de overeenkomst en de relativiteit der obligatoire gevolgen duidelijk werd uiteengezet, is het leerstuk der derde-medeplichtigheid onafgebroken het voorwerp geweest van een controverse in rechtspraak en rechtsleer. Overeenkomsten en de contractuele rechten die eruit voortvloeien, zijn aan derden tegenwerpelijkelijk en op die derden rust derhalve een zekere neutraliteitsplicht. Hoever echter reikt die onthoudingsplicht? Van welk ogenblik af mondt de neutraliteitsplicht uit in een medegebondenheid van de derden in strijd met het voorschrift van artikel 1165 B.W.? Het bepalen van dit evenwichtspunt tussen tegenwerpelijheid en relativiteit heeft steeds weer de pennen in beweging gebracht (zie hierover Kruitthof, R., *De verticale prijsbinding van merkartikelen*, Brussel, 1973, 94, nr. 87 e.v. en de talrijke verwijzingen aldaar; Van Gerven, W., *Algemeen deel*, 372, nr. 119 e.v.).

Zoals bekend worden in dit verband in hoofdzaak drie theorieën verdedigd. Een eerste theorie vereist een bedrieglijke verstandhouding tussen de derde en de contractbreker (in die zin o.m. *Cass.*, 24 november 1932, *Pas.*, 1933, I, 19; Van Gerven, W., *Algemeen deel*, 392, nr. 125 e.v.; Eeckman, P., «Individuele verticale prijshandhaving buiten contract na het arrest van het Hof van Cassatie van 9 november 1973 (Makro-arrest)», *R.W.*, 1973-74, 1414-1415). Volgens een tweede theorie is de derde reeds aansprakelijk door het bewust miskennen van andermans contractuele rechten, dus zonder het vereiste dat de derde aan de contractbreuk heeft deelgenomen (o.m. Limpens, J., «De l'opposabilité des contrats à l'égard des tiers», in *Mélanges P. Roubier*, 1961, II, (89), 103-104; *id.*, «Woord vooraf» in Kruitthof, o.c., XI-XII; Gotzen, M., «Kritische terugblik op de storm van de jaren zestig in verband met de plicht tot eerbiediging van andermans contractueel patrimonium tussen mededingers», in *Recht in beweging. Opstellen aangeboden aan Prof. Mr. Ridder R. Victor*, Antwerpen, 1973, I, 573 e.v.). Deze theorie werd door het Hof van Cassatie uitdrukkelijk verworpen: het louter miskennen van andermans contractuele rechten levert op zich geen onrechtmatige daad op (*Cass.*, 17 juni 1960, *R.W.*, 1960-61, 171; *Cass.*, 3 november 1961, *Pas.*, 1962, I, 252; *Cass.*, 9 november 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 283, *R.W.*, 1973-74, 1261 met noot Stuyck). Een derde theorie ten slotte, acht het wetens en willens deelnemen aan andermans contractbreuk onrechtmatig; dus zonder dat vereist is dat de derde het oogmerk had schade toe te brengen (o.m.: Kruitthof, R., o.c., 102-103, nr. 94; *id.*, «La théorie de la tierce complicité en droit privé. Plus de soixante-dix années d'incertitude juridique», *R.C.J.B.*, 1980, (97), 111-112, nr. 15; Dekkers, *Handboek*, II, 91, nr. 159; Swennen, H., «Desbewust deelnemen aan andermans contractbreuk is fout», *R.W.*, 1978-79, 1937 e.v.; *Cass. fr.*, 13 maart 1979, *D.*, 1980, *jur.*, 1 met noot Serna). Volgens Swennen (o.c., *R.W.*, 1978-79, 1937 e.v.) en Kruitthof (o.c., *R.C.J.B.*, 1980, 119-120, nr. 24) zou het Hof van Cassatie reeds in zijn arrest van 22 april 1978, minstens impliciet, de voorkeur hebben gegeven aan deze laatste opvatting (*R.W.*, 1978-79, 1961, *R.C.J.B.*, 1980, 93 met noot R. Kruitthof).

Twijfel hieromtrent bleef echter mogelijk aangezien het Hof het cassatiemiddel verwierp omdat het feitelijke grondslag miste.

2. Aan deze rechtsonzekerheid is nu een einde gekomen door bovenstaand arrest. De feiten die er de aanleiding toe waren, kunnen als volgt worden samengevat. B koopt een auto van A en deze aankoop wordt gefinancierd door C. De financieringsmaatschappij C wordt gesubrogeerd in alle rechten van de verkoper (A) en met name ook in het voorrecht van de onbetaald gebleven verkoper (artikel 20, 5°, Hyp. W.). Ten einde dit voorrecht veilig te stellen, legt C in de financieringsovereenkomst met B aan deze laatste het verbod op het voertuig te vervreemden vóór de algehele afbetaling. Niettegenstaande dit vervreemdingsverbod — dat door het bestreden arrest weliswaar als een clause van eigendomsvoorbehoud wordt gekwalificeerd — weet B, met wie het financieel bergaf gaat, de verkoper (A) over te halen om tot wederinkoop over te gaan. De kredietverzekeraar van C, verweerder in cassatie, die in de rechten van zijn verzekerde werd gesubrogeerd, stelt daarop een vordering in tegen de verkoper, eiser in cassatie, op grond van medeplichtigheid aan de contractbreuk van de koper ten einde herstel te krijgen van de schade die voortvloeit uit de teloorgang van het voorrecht. Zowel in eerste aanleg als in hoger beroep wordt deze vordering ingewilligd. De aansprakelijkheid van de verkoper wordt door de feitenrechters afgeleid uit de vaststelling dat A op de hoogte was van het bestaan van de financieringsovereenkomst en hoorde te weten dat aan de financieringsmaatschappij nog een belangrijk saldo verschuldigd bleef. A «wist of diende te weten» dat door de wederinkoop het voorrecht van C teniet zou gaan en een dergelijke medewerking aan de teloorgang van deze rechten maakt een fout uit in de zin van artikel 1382 B.W. In cassatie doet A gelden dat deze vaststellingen onvoldoende zijn om tot zijn aansprakelijkheid te kunnen besluiten, nu niet is aangetoond dat A daarenboven als medeplichtige van B in overeenstemming met hem en met bedrieglijke schending van de rechten van C heeft gehandeld. In zo'n principiële bewoordingen gesteld, kon het Hof van Cassatie de vraag ditmaal niet uit de weg gaan. Het antwoord van het Hof laat dan ook aan duidelijkheid niets te wensen over: «Overwegende dat het arrest derhalve de quasi-delictuele fout van eiseres afleidt uit de kennis die zij had of moest hebben van de bestaande toestand en uit de medewerking die zij niettemin aan de contractbreuk verleende; dat deze vaststellingen voldoende zijn om de op de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek gegronde aansprakelijkheid van eiseres af te leiden; dat het onderdeel faalt naar recht».

Hiermee heeft het Hof van Cassatie de stelling «desbewust deelnemen aan andermans contractbreuk = fout» tot de zijne gemaakt en is een einde gekomen aan een controverse die meer dan zeventig jaar heeft geduurd.

3. In één enkel opzicht roept dit arrest evenwel nog vraagtekens op die verband houden met een andere «cause célèbre» van het verbintenissenrecht: de samenloop van contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid. De verkoper die de financieringsmaatschappij in zijn rechten hoeft gesubrogeerd, nam hierdoor tevens de contractuele verplichting op om niets te ondernemen wat het verlies zou kunnen meebrengen van de overgedragen rechten. Door de vordering op grond van derde-medeplichtigheid aan ander-

mans contractbreuk, die van buitencontractuele aard is, in te willigen, rijst de vraag hoe zulks te rijmen valt met het samenloopsverbod van beide aansprakelijkheidsvorderingen (zie hierover o.m. Kruithof, R., «Overzicht van rechtspraak (1974-80), Verbintenissen», *T.P.R.*, 1983, 609-611, nr. 106; Vandenberghe, H., Van Quickenborne, M., en Hamelink, P., «Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1964-1978)», *T.P.R.*, 1980, 1445, nr. 232 e.v. en de verwijzingen aldaar). Het hier aan de orde gebrachte probleem doet echter geenszins afbreuk aan de principiële strekking van het besproken arrest.

Eric Dirix
Assistent U.I.A.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 3 JUNI 1983

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Boon

Procureur-generaal: de h. Krings

Advocaten: mrs. Vandebergh en Claeys Bouuaert

Handelaar en daden van koophandel — Handelsvennootschap — Huur van huis als woning voor personeelslid — Handelsdaad.

Uit de aard van een handelsvennootschap vloeit voort dat de door haar aangegane verbintenissen geacht moeten worden te zijn aangegaan in het kader van haar beroepswerkzaamheid, zoals zij die uitoefent ter verwezenlijking van haar doel.

Een handelsvennootschap die een huur aangaat om een personeelslid een woning ter beschikking te stellen, doet zulks in het kader van haar beroepswerkzaamheid, ook al wordt in het gehuurde goed zelf geen beroepsactiviteit uitgeoefend.

T. t/ Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 22 juni 1982 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 6, 6bis, 97, 110, 112 van de Grondwet, 7, 246, 251 van het Wetboek der Inkomstenbelastingen en 1349 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest voor recht zegt: dat onder het stelsel van de op de betwisting toepasselijke tekst, namelijk artikel 7 van het Wetboek der Inkomstenbelastingen, moet worden aanvaard dat een onroerend goed dat door een aan de vennootschapsbelasting onderworpen rechtspersoon in huur wordt genomen, steeds geacht moet worden volledig voor de uitoefening van een beroepswerkzaamheid te zijn gebruikt, zelfs wanneer dat goed ter beschikking van een personeelslid wordt gesteld, zoals ten deze het geval zou zijn geweest; dat alle verbintenissen van de naamloze vennootschap geacht moeten worden aangegaan te zijn in het raam van de uitoefening van haar beroepswerkzaamheid; dat voor de toepassing van artikel 7, § 1, 1°, b, van het Wet-

boek der Inkomstenbelastingen de verhouding verhuurder-huurder bepalend is en niet de verhouding tussen de huurder en diens werknemer; dat de bedenking van eiser dat zijn toestand fiscaal voordeliger zou zijn geweest, zo hij rechtstreeks en alleen met W., de werknemer die het goed betrok, persoonlijk had gecontracteerd, ter zake irrelevant is,

terwijl aldus aan artikel 7 van het Wetboek der Inkomstenbelastingen een interpretatie wordt gegeven die in strijd is met de klare en duidelijke tekst van dit artikel; een belasting wordt geheven zonder dat hiervoor een wettelijke basis bestaat, waardoor artikel 110 van de Grondwet wordt geschonden; een vermoeden wordt ingesteld dat op geen feit steunt, wat een schending uitmaakt van de artikelen 1349 van het Burgerlijk Wetboek en 246 van het Wetboek der Inkomstenbelastingen; het arrest verkeerd gemotiveerd is, waardoor artikel 97 van de Grondwet wordt geschonden:

Overwegende dat het middel niet preciseert hoe of waardoor het arrest de artikelen 6, 6bis, 112 van de Grondwet en 251 van het Wetboek der Inkomstenbelastingen schendt;

Dat het in zoverre niet ontvankelijk is;

Overwegende dat een verkeerde motivering van een gerechtelijke uitspraak op zichzelf geen miskening van het voorschrift van artikel 97 van de Grondwet kan opleveren;

Overwegende, voor het overige, dat artikel 7 van het Wetboek der Inkomstenbelastingen, zoals het ten deze, vóór de bij de wet van 19 juli 1979 ingevoerde wijziging, toepasselijk was, in § 1, 1°, b, bepaalt dat onder netto-inkomsten uit onroerende goederen wordt verstaan, voor in België gelegen onroerende goederen of gedeelten ervan, die «welke in huur zijn gegeven en door de huurder voor de uitoefening van zijn beroepswerkzaamheid worden gebruikt»;

Overwegende dat uit de aard van een handelsvennootschap voortvloeit dat de door haar aangegane verbintenissen geacht moeten worden te zijn aangegaan in het kader van haar beroepswerkzaamheid, zoals zij die uitoefent ter verwezenlijking van haar doel;

Overwegende dat een handelsvennootschap die een huur aangaat om een personeelslid een woning ter beschikking te stellen, zulks doet in het kader van haar beroepswerkzaamheid, ook al wordt in het gehuurde goed zelf geen beroepsactiviteit uitgeoefend;

Overwegende dat het arrest, dat vaststelt dat eiser het onroerend goed verhuurde aan een naamloze vennootschap die de huur aanging om het ter beschikking van een harer personeelsleden te stellen, artikel 7, § 1, 1°, b, van het Wetboek der Inkomstenbelastingen, zoals dat artikel toen van toepassing was, noch een van de overige door eiser ingeroepen wetsartikelen schendt;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

(...)

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 31 JANUARI 1983

Voorzitter-rapporteur: de h. Meeüs

Eerste advocaat-generaal: de h. Duchatelet

Advocaten: mrs. De Bruyn en Van Ommeslaghe

**Sluiting van ondernemingen — Wet van 30 juni 1967 —
Betaling van opzeggingsvergoeding door fonds — Geschil
— Voorwaarde — Beperking aan de betalingen door het
fonds — Voorwerp.**

De regel dat tussen het sluitingsfonds en de werknemer geen geschil kan ontstaan zolang laatstbedoelde geen regelmatige aanvraag bij het fonds heeft ingediend, geldt niet wanneer de werknemer een tegeneis tot gerechtelijke schuldvergelijking tegen een vordering tot terugbetaling instelt, door de wettelijke voordelen te vragen voor een andere periode dan die waarop de terugvordering slaat.

De beperkingen gesteld aan de betalingen door het fonds (art. 7 K.B. 6 juli 1967) hebben enkel betrekking op de opzeggingsvergoeding vanaf het ogenblik dat zij verschuldigd is en op de bedragen en de periode die tot grondslag dienen voor de berekening van die vergoeding.

Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers t/ F.

Gelet op het bestreden arrest, op 6 april 1981 door het Arbeidshof te Luik, afdeling Namen gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 2, 6 van de wet van 30 juni 1967 tot verruiming van de opdracht van het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers, 1, 2, 3, 4 van het koninklijk besluit van 6 juli 1967 ter uitvoering van artikel 6 van de wet van 30 juni 1967, 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek,

(...)

Overwegende dat, hoewel in de regel een geschil tussen het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers en een werknemer over de betaling van de voordelen bedoeld in artikel 2 van de wet van 30 juni 1967 tot verruiming van de opdracht van dat Fonds, slechts kan ontstaan wanneer een aanvraag om betaling is ingediend volgens de voorwaarden van artikel 6 van die wet en van het koninklijk besluit van 6 juli 1967 ter uitvoering van dat artikel of wanneer de regelmatigheid van de aanvraag wordt betwist, zulks niet het geval is wanneer, ten gevolge van een rechtsovereenkomst van het Fonds tot terugbetaling van voordelen die het aan de werknemer heeft betaald, de werknemer een tegenvordering tot gerechtelijke schuldvergelijking instelt door de in de wet bedoelde voordelen te vragen voor een andere periode dan die welke tot grondslag heeft gediend voor de berekening van de voordelen die worden teruggevorderd;

Dat, wegens het bestaan van het door het Fonds voor de rechter gebrachte geschil, de tegenvordering van de werknemer tot gerechtelijke schuldvergelijking niet moet worden voorafgegaan door de aanvraag bedoeld in voormeld arti-

kel 6 en in het koninklijk besluit ter uitvoering van dat artikel;

Dat daaruit volgt dat het middel, ook al was het grond, niet tot cassatie van de bestreden beslissing zou kunnen leiden en dat het bijgevolg, bij gebrek aan belang, niet ontvankelijk is;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1, 2 van de wet van 30 juni 1967 tot verruiming van de opdracht van het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers en 7, inzonderheid eerste lid, 3°, en tweede lid, van het koninklijk besluit van 6 juli 1967 ter uitvoering van artikel 6 van die wet van 30 juni 1967, gewijzigd bij artikel 1 van het koninklijk besluit van 3 december 1975,

doordat het arrest, na te hebben vastgesteld dat verweerder is ontslagen met een op 1 november 1977 ingaande opzeggingstermijn van 36 maanden en dat hij is blijven werken en loon ontvangen tot 31 augustus 1979, dit is gedurende 22 maanden, beslist dat hij ten laste van eiser onder meer recht heeft op een opzeggingsvergoeding voor de nog te verlopen opzeggingstermijn, namelijk 14 maanden,

terwijl, krachtens artikel 7, tweede lid, van het koninklijk besluit van 6 juli 1967, de eventueel door eiser te dekken opzeggingsperiode, in het geval van verweerder, beperkt was tot 21 maanden, waaruit volgt dat het arrest niet, zonder de bovenaan in het middel vermelde wettelijke bepalingen en inzonderheid voormeld artikel 7 te schenden, voor recht heeft kunnen verklaren dat verweerder van eiser een opzeggingsvergoeding mocht vorderen, hoewel hij gedurende de hele door eiser te dekken opzeggingstermijn van de werkgever een bezoldiging had ontvangen;

Overwegende dat het arrest vaststelt dat de vennootschap waarbij verweerder werkzaam was, in de maand oktober 1977 een verzoekschrift tot akkoord door boedelafstand heeft ingediend; dat verweerder op 28 oktober 1977 is ontslagen met een op 1 november 1977 ingaande opzeggingsstermijn; dat de opzeggingstermijn met instemming van de vereffenaar op zesendertig maanden is vastgesteld en op 31 oktober 1980 verstreek; dat verweerder heeft gewerkt en door de vereffenaar is bezoldigd tot 31 augustus 1979; dat verweerder, die geen bezoldiging meer ontving, op die datum recht had op een opzeggingsvergoeding voor de nog te verlopen opzeggingstermijn;

Overwegende dat het recht van verweerder op die opzeggingvergoeding pas is ontstaan op de datum waarop de werkgever geen uitvoering meer heeft gegeven aan de opzegging; dat de verplichting van eiser tot betaling van die vergoeding, omdat de werkgever zijn geldelijke verplichtingen jegens de werknemer niet nakwam, eerst ten vroegste tot stand is kunnen komen op de datum waarop het recht op de vergoeding is ontstaan;

Overwegende dat artikel 7 van het koninklijk besluit van 6 juli 1967, in het eerste lid, 3°, voor de opzeggingsvergoedingen die uit de beëindiging van de arbeidsovereenkomst volgen, een maandelijks maximumbedrag te betalen door het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers vaststelt «per maand, begrepen in de periode welke als basis dient voor de berekening van deze vergoedingen»; dat de duur van

deze laatste periode beperkt wordt volgens de regels van het tweede lid van artikel 7;

Overwegende dat die beperkingen betreffende de betalingen door het Fonds enkel betrekking hebben op de opzeggingsvergoeding vanaf het ogenblik dat ze aan de werknemer verschuldigd is, alsmede op de bedragen en de periode die tot grondslag dienen voor de berekening van die vergoeding; dat de door het Fonds, binnen die grenzen, verschuldigde bedragen niet wegens de uitvoering van een gedeelte van de opzegging kunnen worden verminderd of gesupprimeerd voordat het recht op de vergoeding is ontstaan;

Dat het middel naar recht faalt;

(...)

NOOT—Vergelijk Cass., 17 maart 1976, *R. W.*, 1976-77, 831, met noot.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 9 JUNI 1983

Voorzitter: ridder de Schaetzen

Raadsheer-rapporteur: de h. Boon

Advocaat-generaal: de h. Janssens de Bisthoven

Advocaten: mrs. van Hecke en Houtekier

Hinder — Stoornis aan een eigendom veroorzaakt door een werk op een naburig erf — Aansprakelijke persoon.

Het verbreken van het evenwicht door een stoornis die de grens van de gewone ongemakken van nabuurschap overschrijdt, verplicht tot compensatie niet alleen de eigenaar van het onroerend goed waar die stoornis ontstaat, maar ook diegene die ten aanzien van dit goed als houder van een zakelijk of persoonlijk recht over een van de attributen van het eigendomsrecht beschikt. Onverschillig is of de houder van dat zakelijk of persoonlijk recht dit verkregen heeft ingevolge een overeenkomst of ingevolge een wettelijke bepaling.

Belgische Staat t/ D. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 30 april 1982 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 544 van het Burgerlijk Wetboek en 33 van de Huisvestingscode gevoegd bij het koninklijk besluit van 10 december 1970 houdende de Huisvestingscode, zoals bekrachtigd door de wet van 2 juli 1971 en gewijzigd door de wetten van 2 augustus 1973 en 17 juli 1975,

doordat het arrest, na vastgesteld te hebben dat eiser als bouwheer voor rekening van de Nationale Landmaatschappij werken uitgevoerd heeft op een terrein dat aan de Nationale Landmaatschappij in eigendom toebehoort, eiser veroordeelt tot vergoeding van de meer dan gewone last die door die werken werd veroorzaakt aan een naburig erf, zulks op grond dat het voor de toepassing van artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek voldoende is dat de hinder

uitgaat van een bouwheer die het gebruik en het genot heeft op het naburig onroerend goed,

terwijl eiser bij het uitvoeren van de werken niet handelt op grond van een door de naburige eigenaar verleend zakelijk of persoonlijk recht maar ingevolge een wettelijke opdracht werken uitvoerde voor rekening van de eigenaar bij wijze van subsidiëring;

Over de grond van niet-ontvankelijkheid door verweerder sub 5 aangevoerd en afgeleid uit het gebrek aan belang, nu het dispositief van het arrest nog wettelijk verantwoord wordt door andere motieven dan het ene motief dat in het middel wordt bekritiseerd;

Overwegende dat het hof van beroep op het in het middel bekritiseerde motief laat volgen: «Nu ter zake blijkt dat de (eiser) gerechtigd was werken uit te voeren op een terrein dat aan de Nationale Landmaatschappij in eigendom toebehoort, dat hij die terreinen, al was het tijdelijk, op rechtmatige wijze in gebruik had in de gewone betekenis van het woord, en dat hij er als bouwheer werken heeft uitgevoerd, is hij, op grond van artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek, aansprakelijk voor de meer dan gewone last die veroorzaakt werd aan een naburig erf. Er dient niet nagegaan te worden, welke de precieze aard en omvang was van dat gebruiksrecht. Verder is het zonder belang te weten op wiens initiatief (eiser) tot uitvoering van de werken is overgegaan. Voldoende is dat (eiser) als bouwheer is opgetreden, met andere woorden de werken geconcepieerd heeft en ze in eigen naam heeft laten uitvoeren, al was het ook voor rekening van een ander persoon. Dat (eiser) de werken nadien kosteloos heeft overgedragen aan de Nationale Landmaatschappij, neemt niet weg dat hij als bouwheer is opgetreden en alle verantwoordelijkheid draagt die een bouwheer normaal te dragen heeft»;

Overwegende dat deze motieven niet als zelfstandige motieven voorkomen, maar enkel als een verdere ontwikkeling van het in het middel weergegeven motief; dat ze derhalve niet op zichzelf de beslissing verantwoorden;

Dat de grond van niet-ontvankelijkheid niet kan worden aangenomen;

Over het middel zelf:

Overwegende dat het verbreken van het evenwicht door een stoornis die de grens van de gewone ongemakken van nabuurschap overschrijdt, tot compensatie verplicht niet alleen de eigenaar van het onroerend goed waar die stoornis ontstaat, doch ook diegene die ten aanzien van bedoeld goed als houder van een zakelijk of persoonlijk recht over een van de attributen van het eigendomsrecht beschikt; dat daarbij onverschillig is of de houder van dat zakelijk of persoonlijk recht dit verkregen heeft ingevolge een overeenkomst of ingevolge een wettelijke bepaling;

Overwegende dat het arrest, dat vaststelt dat de hinder is ontstaan door toedoen van eiser, die een recht van gebruik en genot had op het naburig onroerend goed en op grond van dat recht als «bouwheer» is opgetreden, en dat oordeelt dat niet dient te worden nagegaan welke de precieze aard en omvang was van het recht, de in het middel ingeroepen wetsartikelen niet schendt;

Dat het middel naar recht faalt;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 24 JUNI 1983

Voorzitter-rapporteur : de h. Janssens

Advocaat-generaal : de h. Velu

Advocaten : mrs. Houtekier en Bützler

Tuchtrecht — 1. Tuchtmaatregel die een schorsing van een jaar oplegt — Rechten van de mens — Openbaarheid van behandeling en uitspraak — 2. Recht van verdediging — Telastlegging — Vermeldingen — 3. Grondrechten — Gelijkheid.

1. De architect aan wie door de Raad van Beroep van de Orde van Architecten bij tuchtmaatregel een schorsing van een jaar is opgelegd, had in principe, krachtens art. 6.1 E.V.R.M., recht op behandeling van zijn zaak en op een openbare uitspraak van de beslissing.

2. De feitelijke omstandigheden van een telastlegging, die buiten de bestanddelen van de tekortkoming mede in acht kunnen worden genomen voor de straftoemeting, behoeven niet in de dagvaarding te worden vermeld.

3. Schending van de grondwettelijke regel van gelijke behandeling van de Belgen kan niet worden afgeleid uit het enkele feit dat de rechter op grond van omstandigheden die eigen zijn aan de ene architect, deze veroordeelt tot een hogere tuchtsanctie dan een andere architect.

H. t/ Orde van Architecten

Gelet op de bestreden beslissing, op 7 oktober 1982 gewezen door de Raad van Beroep met het Nederlands als voertaal van de Orde van Architecten ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 92, 93, 96, 97 van de Grondwet, 6.1 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, ondertekend op 4 november 1950 te Rome en goedgekeurd bij de wet van 13 mei 1955, 2, 19, 20, 31, 47 van de wet van 26 juni 1963 tot oprichting van een Orde van Architecten,

doordat de bestreden beslissing, na in openbare zitting gehoord te hebben de voorzitter in zijn verslag, eiser in zijn middelen van verdediging bijgestaan door zijn raadsman en de Nationale Raad van de Orde van Architecten, eiser in openbare zitting wegens de telastleggingen sub 1 en 2 veroordeelt tot een schorsing van het recht het beroep van architect uit te oefenen gedurende een jaar,

terwijl, eerste onderdeel, eiser voor de tuchtrechtelijke instanties van de Orde van Architecten vervolgd werd uit hoofde van disciplinaire inbreuken, namelijk het aanvaarden van onvolledige opdrachten en het geven van onvoldoende bijstand aan zijn cliënten ; dergelijke disciplinaire vervolgingen met gesloten deuren dienen te worden behandeld gezien de discretie en aangezien de tuchtprocedure niet tot voorwerp heeft het vaststellen van burgerlijke rechten of verplichtingen en geen strafvervolgning is ; immers, de tuchtregeling slechts een bepaald beroep betreft, ter zake de architecten, verbonden is met de uitoefening van de staatsmacht en vreemd is aan de algemeenheid van de burgers, zodat deze zaak ten onrechte in openbare zitting behandeld is (schending van de artikelen 6.1 van het Verdrag, 92, 93,

96 van de Grondwet, 2, 19, 20, 31 en 47 van de wet van 16 juni 1963) ;

tweede onderdeel, de uitspraak van de bestreden beslissing, die aan eiser wegens tuchtrechtelijke inbreuken een disciplinaire sanctie van één jaar schorsing uit het recht zijn beroep uit te oefenen oplegt, met gesloten deuren had dienen te worden uitgesproken gezien de discretie en aangezien de tuchtprocedure niet tot voorwerp heeft het vaststellen van burgerlijke rechten of verplichtingen en geen strafrechtelijke vervolging is, zodat de bestreden beslissing ten onrechte ter openbare terechtzitting is uitgesproken (schending van de artikelen 6.1 van het Verdrag, 92, 93, 97 van de Grondwet, 2, 19, 20, 31 en 47 van de wet van 26 juni 1963) ;

Overwegende dat de bestreden beslissing bij tuchtmaatregel een schorsing van een jaar oplegt en aldus eiser tijdelijk het recht ontnemt om het beroep van architect verder uit te oefenen, welk recht ten deze burgerlijk is ; dat aldus de ten laste van eiser gevolgde tuchtprocedure, voor de toepassing van artikel 6.1 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, moet worden beschouwd als een procedure die betrekking heeft op of aanleiding geeft tot het vaststellen van burgerlijke rechten en verplichtingen, in de zin van dat artikel ;

Dat eiser derhalve in principe recht had op een openbare behandeling van zijn zaak door de Raad van Beroep van de Orde van Architecten en op een openbare uitspraak van de beslissing ;

Overwegende dat uit de bestreden beslissing blijkt dat de zaak in het openbaar is behandeld en dat de beslissing tevens in het openbaar is uitgesproken ; dat uit die beslissing en uit de processen-verbaal van de terechtzittingen niet blijkt dat behandeling met gesloten deuren was verantwoord door een van de in artikel 6.1, tweede zin, van het Verdrag vermelde redenen of dat eiser vrijwillig en ondubbelzinnig van de bij dat artikel voorgeschreven openbaarheid had afgezien ;

Dat de bestreden beslissing zodoende artikel 6.1 van het Verdrag wettelijk toepast ;

Dat het middel naar recht faalt ;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 24, § 1, van de wet van 26 juni 1963 tot oprichting van een Orde van Architecten, en van het algemeen rechtsbeginsel van de eerbiediging van de rechten van de verdediging,

doordat de bestreden beslissing als bewezen aanneemt de telastleggingen sub 1 en 2, en aan eiser een schorsing oplegt gedurende een jaar van het recht zijn beroep van architect uit te oefenen op de volgende gronden : «De Raad van de Orde mocht in zijn beschikking melding maken van de beslissing die de raad van beroep op 15 juni 1976 heeft genomen en waarbij eiser voor soortgelijke feiten een schorsing opliep van zes maanden. De telastlegging diende daarvan geen melding te maken omdat die schorsing geen verzwarende omstandigheid is. Zij kan wel een element zijn bij het bepalen van de sanctie. Ter zake zeker en vast, nu eiser de sententie waarnaar verwezen wordt, niet betwist, evenmin dat het toen over gelijkaardige feiten ging. De beschikking van 1976 heeft eiser blijkbaar er niet toe aangezet zijn opdracht als architect ten aanzien van zelfbouwers op een

correcte manier uit te voeren. De opgelegde sanctie komt als te streng voor».

terwijl, eerste onderdeel, het tegenstrijdig is te oordelen enerzijds dat de vroegere sanctie, genomen door de raad van beroep op 15 juni 1976, en waarbij eiser voor soortgelijke feiten een schorsing opliep van zes maanden, geen verzwarende omstandigheid is die in de telastlegging moest worden vermeld, en anderzijds te beslissen dat dezelfde sententie zeker en vast een element is bij het bepalen van de sanctie daar het toen ging om dezelfde feiten en eiser zijn daden niet verbeterd heeft (schending van artikel 97 van de Grondwet);

tweede onderdeel, nu in de aan eiser door verweerster betekende telastlegging de vroegere veroordeling van 15 juni 1976 wegens gelijkaardige feiten niet vermeld was, de rechten van verdediging van eiser miskend zijn (schending van artikel 24, § 1, van de wet van 26 juni 1963 en van het algemeen rechtsbeginsel):

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat de raad van beroep met de term «verzwarende omstandigheid» bedoelt een element waarmee de wetgever rekening houdt om de grenzen van de straf te bepalen;

Dat met de woorden «een element bij het bepalen van de sanctie» integendeel wordt bedoeld een gegeven van het dossier waarmee de rechter rekening kan houden om de straf toe te meten in het concrete geval;

Dat de beweerde tegenstrijdigheid niet bestaat en het onderdeel feitelijke grondslag mist;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat uit het antwoord op het eerste onderdeel blijkt dat de raad van beroep niet bedoelt een omstandigheid waaraan de wet strafverzwaring verbindt; dat de feitelijke omstandigheden van een telastlegging, die buiten de bestanddelen van het misdrijf zelf mede in acht genomen kunnen worden voor de straftoemeting, in de dagvaarding niet behoeven te worden vermeld;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 6 en 97 van de Grondwet,

doordat de bestreden beslissing als bewezen aanneemt de telastleggingen sub 1 en 2 en aan eiser een schorsing oplegt gedurende een jaar van het recht zijn beroep als architect uit te oefenen op de volgende gronden: «Het onderzoek van de vier overgelegde dossiers heeft uitgewezen dat de opdrachten onvolledig werden uitgevoerd en een groot deel van het cliënteel onvoldoende bijgestaan werd. De twee telastleggingen zijn aldus bewezen. Er mocht rekening gehouden worden met de vroegere beschikking van 1976 in een gelijkaardige zaak. De opgelegde sanctie komt als te streng voor en dient te worden vervangen door een jaar schorsing»;

terwijl, eerste onderdeel, eiser in zijn akte van hoger beroep uitdrukkelijk staande hield dat in tuchtzaken het gelijkheidsbeginsel moet worden geëerbiedigd en dat bij een sententie van 28 juni 1977 de raad van beroep aan een architect die 122 en 125 bouwdoSSIERS per jaar indiende, slechts een schorsing van drie maanden had opgelegd en eiser slechts 21 en 19 doSSIERS per jaar had ingediend (zie akte van beroep, blz. 7); de bestreden beslissing op dit mid-

del niet antwoordt (schending van artikel 97 van de Grondwet):

tweede onderdeel, het niet uit te maken is of de raad van beroep geoordeeld heeft dat de feitelijke gegevens, waarop eiser dit middel deed steunen, verkeerd waren, ofwel dat de regel van de gelijkheid niet toepasselijk was, ofwel dat, in de gegeven omstandigheden, er toch toepassing van gemaakt was, zodat de motieven onduidelijk en onvolledig zijn (schending van artikel 97 van de Grondwet);

derde onderdeel, alle Belgen gelijk zijn voor de wet en in dezelfde omstandigheden op dezelfde wijze dienen te worden behandeld; dit beginsel tot gevolg heeft dat een minder zwaar geval niet erger mag worden bestraft (schending van artikel 6 van de Grondwet):

Wat het derde onderdeel betreft:

Overwegende dat schending van de grondwettelijke regel van gelijke behandeling van de Belgen niet kan worden afgeleid uit het enkel feit dat de rechter op grond van omstandigheden die eigen zijn aan de ene architect, deze veroordeelt tot een hogere tuchtsanctie dan een ander architect;

Dat het onderdeel faalt naar recht;

Wat het eerste en het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat de raad van beroep uitvoerig de elementen eigen aan de onderhavige zaak uiteenzet, die de maat van de uitgesproken sanctie rechtvaardigen, en aldus duidelijk het verweer van eiser beantwoordt;

Dat de onderdelen feitelijke grondslag missen;

(...)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

3e KAMER — 9 NOVEMBER 1981

Voorzitter: de h. Paternostre

Raadsheren: de hh. Craeybeckx en Van Nuffel

Advocaten: mrs. Willekens, Dumez, Everaert loco Van Battel en Vercammen loco Jespers

1. Burgerlijke rechtspleging — a) Bewarend beslag op roerende goederen — Revindicatie mogelijk — Hoger beroep — Aanzegging aan deurwaarder — b) Dagvaarding — Samenhangende vorderingen — Nietigheid — 2. Vennootschap — Vermogen afgescheiden van dat van zaakvoerder — Oprichting om vermogen van zaakvoerder te onttrekken aan de greep van schuldeisers.

1.a) Ook bij bewarend beslag op roerende goederen kan degene die beweert eigenaar te zijn, verzet doen overeenkomstig art. 1514 Ger. W.

Het hoger beroep tegen een beschikking op grond van art. 1514 Ger. W. hoeft niet te worden aangezegd aan de optredende gerechtsdeurwaarder.

b) Vorderingen van twee verschillende partijen kunnen bij een zelfde dagvaarding ingesteld worden als er gevaar bestaat dat een afzonderlijke behandeling aanleiding kan geven tot onverenigbare beslissingen.

Art. 701 Ger. W. houdt een vormvereiste in waarop de artt. 860, 861 en 862 toepasselijk zijn.

2. Een regelmatig opgerichte vennootschap is een rechtspersoon met een eigen vermogen dat onderscheiden is van dat van haar zaakvoerder. Dat deze het overgrote deel van de aandelen bezit, brengt niet de vermenging van beider vermogens mee.

Ten deze is niet bewezen dat de vennootschap opgericht is met het doel het vermogen van de zaakvoerder aan de greep van zijn schuldeisers te onttrekken (zie nader het arrest).

P.V.B.A. A. en S. t/ F. en G.

Overwegende dat appellanten door hun hoger beroep de wijziging nastreven van de aangevochten beschikking die de vordering afwijst waarbij zij, ieder voor een deel, de roerende goederen revindiceren waarop, op verzoek van eerste geïntimeerde bewarend beslag werd gelegd;

(...)

1. Overwegende dat eerste geïntimeerde een exceptie van niet-ontvankelijkheid van het hoger beroep opwerpt op grond dat dit niet werd aangezegd aan de gerechtsdeurwaarder die het bewarend beslag legde; dat eerste geïntimeerde zijn stelling baseert op artikel 1514 van het Gerechtelijk Wetboek;

Overwegende dat eerste geïntimeerde zich vergist waar hij meent dat het hoger beroep moet worden aangezegd aan de gerechtsdeurwaarder die het bewarend beslag op roerende goederen legt; dat de instrumenterende gerechtsdeurwaarder immers geen partij is ter zake en artikel 1514 van het Gerechtelijk Wetboek enkel voorschrijft dat de gerechtsdeurwaarder in kennis moet worden gesteld van het verzet, maar dat alleen de beslaglegger en de schuldenaar tegen wie het beslag geschiedt moeten worden gedagvaard;

2. Overwegende dat eerste geïntimeerde een exceptie van niet-ontvankelijkheid opwerpt van de oorspronkelijke vordering van appellanten op grond dat deze kennelijk gebaseerd is op artikel 1514 van het Gerechtelijk Wetboek dat ten deze niet van toepassing is, en dat een bewarend beslag enkel door de beslagene zelf kan worden aangevochten; dat volgens deze stelling voor de derde wiens eigen goederen verkeerdelijk onder beslag zijn gelegd, geen enkel verzet mogelijk zou zijn tegen deze onrechtmatige daad; dat deze stelling geen steun vindt in de wetgeving;

Overwegende dat allereerst dient te worden verwezen naar het algemeen artikel 18 van het Gerechtelijk Wetboek, dat bepaalt dat een rechtsovereenkomst kan worden toegelaten indien zij, zelfs tot verkrijging van een verklaring van recht, is ingesteld om schending van een ernstig bedreigd recht te voorkomen, zodat de derde wiens recht bedreigd is door een beslag, daartegen voor de rechtbanken kan opkomen;

Dat bovendien de bepalingen omtrent het bewarend beslag uitdrukkelijk in een verzet voorzien ten voordele van hem die beweert eigenaar te zijn van de met beslag gelegde roerende goederen; dat immers artikel 1424 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat, behoudens de regels specifiek aan het bewarend beslag op roerende goederen (artikelen 1422 tot 1428 van het Gerechtelijk Wetboek) dit laatste geschiedt volgens de regels betreffende het uitvoerend beslag op roerende goederen; dat deze regels vervat zijn in titel III, hoofdstuk II van het Ve deel van het

Gerechtelijk Wetboek, behelzende de artikelen 1499 tot en met 1538; dat het dan ook duidelijk is dat artikel 1514 van het Gerechtelijk Wetboek ook van toepassing is op het bewarend beslag op roerende goederen, daar geen uitzondering voor dat artikel wordt gemaakt; dat eerste geïntimeerde van zijn eigen stelling trouwens niet al te zeker schijnt te zijn aangezien hij zelf zich op artikel 1514 van het Gerechtelijk Wetboek beroept om zijn exceptie van niet-ontvankelijkheid van het hoger beroep trachten te verantwoorden;

3. Overwegende dat eerste geïntimeerde de onontvankelijkheid van de dagvaarding en alle daarin vervatte vorderingen, dit wegens schending van artikel 701 van het Gerechtelijk Wetboek, opwerpt;

Overwegende dat de vordering van eerste appellante en die van tweede appellante samenhangend zijn;

Dat zij immers hetzelfde voorwerp hebben, namelijk revindicatie, elk voor een deel, van de roerende goederen die door een zelfde akte onder bewarend beslag zijn gelegd met vordering tot opheffing van dit beslag; dat er dan ook gevaar bestaat dat een afzonderlijke behandeling respectievelijk van de vordering van eerste appellante en van tweede appellant aanleiding zou kunnen geven tot onverenigbare beslissingen;

Dat ten overvloede dient te worden aangestipt:

dat artikel 701 van het Gerechtelijk Wetboek wel degelijk een vormvereiste is voorgeschreven voor de inleidende dagvaarding die geen weerslag heeft op de onontvankelijkheid van de vordering zelf; dat dit artikel 701 deel uitmaakt van hoofdstuk I, titel I, boek II van het Gerechtelijk Wetboek getiteld: «Vorm waarin de hoofdvordering wordt ingesteld»; dat derhalve de artikelen 860, 861 en 862 van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing zijn; dat, dit gesteld zijnde, dient te worden aangestipt dat 1) geen nietigheid uitdrukkelijk wordt bevolen in geval van niet-naleving van artikel 701 van het Gerechtelijk Wetboek; 2) eerste geïntimeerde niet bewijst enige schade te hebben geleden door de beweerde onregelmatigheid;

4. Overwegende dat eerste geïntimeerde de onontvankelijkheid inroept van de vordering van eerste appellante onder de bewering dat: a) eerste appellante in feite geen vermogen bezit afgescheiden van tweede geïntimeerde, haar zaakvoerder, b) eerste appellante geen wettig belang heeft daar eerste appellante werd opgericht, althans volgens de stelling van eerste geïntimeerde, om, in strijd met de artikelen 7 en 8 van de Hypotheekwet, de goederen van tweede geïntimeerde te onttrekken aan de greep van diens schuldeisers;

a) Overwegende dat eerste appellante regelmatig werd opgericht zodat zij een rechtspersoon is met een eigen vermogen, afgescheiden van dat van tweede geïntimeerde, haar zaakvoerder; dat de omstandigheid dat deze laatste het overgrote merendeel van de deelbewijzen bezit geen vermenging van de vermogens van tweede geïntimeerde en van eerste appellante tot gevolg heeft; dat de wet bepaalt dat een P.V.B.A. kan worden opgericht met twee vennoten, wat uiteraard tot gevolg heeft dat één van beiden de volstrekte meerderheid van de deelbewijzen bezit en derhalve de wezenlijke leiding zal hebben van de zaak, meestal zoals ten deze als zaakvoerder; dat in de praktijk in veel gevallen de zaakvoerder van een P.V.B.A. de enige persoon is met wie derden handelen en die hun bekend is; dat de persoon-

lijke gaven van de zaakvoerder van essentieel belang zijn voor de bloei van een personenvennootschap; dat er geen reden is om te stellen dat het vermogen van de P.V.B.A. en dat van de zaakvoerder zich vermengen;

Overwegende dat niet bewezen is dat eerste appellante werd opgericht met de bedoeling het vermogen van tweede geïntimeerde aan de greep van diens schuldeisers te laten ontsnappen of, om de woorden van eerste geïntimeerde te gebruiken, dat niet bewezen is dat eerste appellante geen wettig belang heeft in de vordering, wel integendeel; dat eerste appellante werd opgericht op 18 september 1967 terwijl de schuldvorderingen waarvoor bewarend beslag is gelegd, pas ontstonden respectievelijk op 6 september 1972 en 28 april 1973, zodat er geen verband te bespeuren is tussen het ontstaan van die schuldvorderingen en de stichting van eerste appellante; er is evenmin enig bewijs van bedrog;

Ten gronde

Overwegende dat de eerste rechter de thesis aankleeft van eerste geïntimeerde, dat de oprichting van eerste appellante een list is vanwege tweede geïntimeerde om derden in de waan te brengen; dat, zoals hierboven is vermeld, de betrekkelijk ruime tijdsspanne tussen de oprichting van eerste appellante en het ontstaan van de schulden deze thesis onwaarschijnlijk maakt; dat de aanwezigheid van tweede geïntimeerde in de winkel en zijn stilzwijgen toen de gerechtsdeurwaarder het bewarend beslag legde, evenmin toelaten te veronderstellen dat eerste appellante door tweede geïntimeerde is opgericht om zijn eigen vermogen aan de greep van zijn schuldeisers te onttrekken; dat de aanwezigheid van tweede geïntimeerde ter plaatse ten volle verantwoord was en geenszins dubbelzinnig aangezien hij zaakvoerder is van eerste appellante en het eveneens verantwoord is dat hij zich als zaakvoerder persoonlijk inzet voor de zaak; dat in dit verband wordt verwezen naar de motieven onder 4;

Overwegende dat de gerechtsdeurwaarder bewarend beslag legde op de litigieuze roerende goederen in het winkelpand gelegen in de Galerij E. te Antwerpen en geëxploiteerd door eerste appellante;

Dat eerste geïntimeerde niet bewijst dat tweede geïntimeerde op hetzelfde adres en in hetzelfde winkelpand een persoonlijke handel drijft;

Dat eerste appellante op bovenvermeld adres haar handel overbracht komende van F.-straat 51, waar haar maatschappelijke zetel gevestigd was bij de oprichting;

Dat tweede geïntimeerde vroeger een persoonlijke handel in pels had op het adres X.-straat 23 te Antwerpen, welke handel in 1957 in feite lijkt te zijn ingebracht in de P.V.B.A. P. wier zetel ook gevestigd was in de X.-straat 23 te Antwerpen; dat, volgens de bewering van appellanten, niet tegengesproken door eerste geïntimeerde, deze handel op naam G. nog steeds bestaat; dat de facturen van de leveranciers en de verklaring van tweede appellant alle zijn aan de firma A. en niet aan tweede geïntimeerde persoonlijk;

Overwegende dat er geen voldoende aanwijzingen of vermoedens zijn om aan te nemen dat de roerende goederen, aangetroffen in handelspand van eerste appellante op het adres Galerij E. te Antwerpen en waarop bewarend beslag werd gelegd, eigendom zijn van tweede geïntimeerde en niet van eerste appellante in wier bezit ze werden aangetroffen;

Dat de vordering tot revindicatie en tot opheffing van het bewarend beslag van eerste appellante dan ook gegrond is; dat ook de vordering van tweede appellant gegrond is aangezien eerste appellante toegeeft dat de goederen door tweede appellant gerevindiceerd door deze aan eerste appellante in consignatie werden geleverd;

(...)

NOOT—In verband met de toepasselijkheid van artikel 1514 van het Gerechtelijk Wetboek op het bewarend beslag op roerende goederen, kon enige twijfel bestaan, nu het Verslag Van Reepinghen stelt dat, benevens de bepalingen van de artikelen 1414 e.v., «de bepalingen van artikelen 1501 tot 1510 inzake uitvoerend beslag op roerend goed van toepassing (zijn)». (Ch. Van Reepinghen, *Verslag over de gerechtelijke hervorming*, Brussel, 1964, I, 531). De artikelen 1511 e.v., die de verkoop van de in beslag genomen goederen regelen, worden daarentegen door de Koninklijke Commissaris niet vermeld.

Onder de gelding van het vroegere artikel 608 van het Wetboek van Burgerlijk Rechtsvordering (waarvan de bepalingen thans vervat zijn in artikel 1514 van het Gerechtelijk Wetboek), werd aangenomen dat de vordering tot revindicatie kon aangewend worden tegen een bewarend beslag (*R.P.D.B.*, tw. Saisie — exécution, nr. 404; G. Beltjens, *Code de procédure civile*, II, Brussel, 1908, 2de uitg., sub. art. 608, p. 195, nr. 23).

Het hiervóór afgedrukte arrest ligt in de lijn van de rechtspraak en de rechtsleer, die aannemen dat de interpretatie van artikel 608 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering onverkort geldt t.a.v. artikel 1514 van het Gerechtelijk Wetboek, en dat dit laatste artikel m.a.w. toepasselijk is op het bewarend beslag. (E. Gutt en A.M. Stranart-Thilly, «Examen de jurisprudence (1965 - 1970): droit judiciaire privé», *R.C.J.B.*, 1974, (563), pp. 677-678, nr. 140; D. Chabot-Léonard, *Saisies conservatoires et saisies-exécutions*, Brussel, 1979, 233; G. de Leval, «La saisie-exécution mobilière», *T.P.R.*, 1980, (309), p. 329, noot 81. Zie ook K. Baert, «Algemene beginselen van bewarend beslag», *T.P.R.*, 1980, (280), p. 302, nr. 53; Beslagr. Hasselt, 22 september 1970, *Jur. Liège*, 1970-1971, 151; De Smet W., «De vormvereisten bij revindicatie van in beslag genomen voorwerpen», *R.W.*, 1973-74, (2127), 2128-2129, nrs. 4 en 5).

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6e KAMER — 4 MEI 1983

Voorzitter: de h. Deviaene

Raadsheren: de hh. Van Malderen en Verougstraete

Advocaten: mrs. François loco Van Vaerenbergh en Picalausa loco Taffijn

Verjaring — Exceptie — In hoger beroep — Vordering van kooplieden wegens de koopwaren die zij verkopen aan personen die geen koopman zijn.

De verjaring kan voor de eerste maal in hoger beroep worden opgeworpen.

De verjaring van een jaar van de rechtsvordering van kooplieden wegens de koopwaren die zij verkopen aan personen die geen koopman zijn houdt op te lopen wanneer tussen partijen een overeenkomst nopens uitstel van betaling is gesloten.

Van de S. t/ P. en B.

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering van appellant, strekkende tot veroordeling van geïntimeerden tot betaling van 2.346 fr. als saldo wegens levering van bouwmaterialen en van 111.364 fr. wegens interesten, door de eerste rechter ongegrond werd verklaard;

Overwegende dat geïntimeerden bij incidenteel beroep de niet-ontvankelijkheid van de oorspronkelijke vordering wegens verjaring inroepen;

Overwegende dat de verjaring voor de eerste maal in hoger beroep ingeroepen mag worden (cf. art. 2224 van het Burgerlijk Wetboek; De Page, VII, vol. II, ed. 1943, nr. 1249; p. 1125/1126);

Overwegende dat geïntimeerden, die de verjaring inroepen, deze ook moeten bewijzen;

Overwegende dat de rechtsvordering van kooplieden, wegens de koopwaren die zij verkopen aan personen die geen koopman zijn, verjaart door verloop van één jaar; dat de verjaring echter houdt op te lopen indien er een afgesloten rekening, een onderhandse of authentieke akte bestaat;

Dat geïntimeerden in casu een overeenkomst inroepen nopens het uitstel van betaling dat zij gevraagd hadden; dat zij zelfs een niet gedateerd stuk voorleggen waarin tweede geïntimeerde haar akkoord betuigt met een gespreide betaling;

Dat ook al is appellant een koopman en werden de goederen verkocht aan geïntimeerden, die geen handelaars zijn, de verjaring ter zake niet bewezen is gelet op het stuk ondertekend door tweede geïntimeerde;

Dat het incidenteel beroep ongegrond is;

(...)

ARBEIDSHOF TE GENT

1e KAMER — 3 MAART 1983

Voorzitter: de h. De Sutter

Raadsheren in sociale zaken: de hh. Claus en Verdonck

Advocaten: mrs. De Maesschalck en Decordier

Arbeidsongeval — Sportongeval — Deelname aan voetbalwedstrijd als lid van een sportkring van de werkgever.

Wanneer de getroffene uit vrije wil deelneemt aan een voetbalwedstrijd en zijn deelname niet het gevolg is van een beperking van zijn persoonlijke vrijheid voortspruitend uit zijn arbeidsverhouding met zijn werkgever, is het sportrisico geen arbeidsrisico.

F. t/ Algemene Spaar- en Lijfrentekas

In feite

De getroffene, personeelschef van de A.S.L.K., werd op 21 april 1977 geblesseerd tijdens een voetbalwedstrijd te

Bosvoorde, waaraan hij deelnam na het beëindigen van zijn dagtaak.

Hij nam deel aan deze voetbalwedstrijd als lid van de V.Z.W. «Sportkring van de A.S.L.K.», welke vereniging tot doel heeft de ontspanning en de beoefening van de sport te bevorderen, voornamelijk bij het personeel van de Algemene Kas en, subsidiair, bij andere personen (art. 3 statuten).

In rechte

Daar de A.S.L.K. blijkbaar onder de instellingen van openbaar nut valt, vermeld in artikel 2 van het koninklijk besluit van 12 juni 1970 (B.S., 18 juni 1970) zijn, overeenkomstig artikel 3 van hetzelfde besluit, op haar personeelsleden de bepalingen van het koninklijk besluit van 24 januari 1969 betreffende de schadevergoeding ten gunste van de personeelsleden der rijksbesturen van toepassing, met uitzondering van de artikelen 24 tot en met 31, alsook de bepalingen die ze, in voorkomend geval, mochten wijzigen of vervangen.

Dientengevolge zijn de grondbeginselen van de wet van 3 juli 1967 ter zake toepasselijk, onder meer artikel 2. Aldus wordt onder arbeidsongeval verstaan het ongeval dat zich tijdens en door de uitoefening van het ambt heeft voorgedaan en dat een letsel veroorzaakt. Het ongeval overkomen tijdens de uitoefening van het ambt wordt, behoudens tegenbewijs, geacht door de uitoefening van het ambt te zijn overkomen (artikel 2, eerste en tweede lid, wet 3 juli 1967).

Hij die aanspraak maakt op arbeidsongevallenvergoedingen, dient in rechte het bewijs te leveren van het ongeval en van het feit dat het ongeval plaatshad tijdens de uitoefening van het ambt (Cass., 8 december 1967, Arr. Cass., 1968, 507). Daar voormelde bepaling van de wet van 3 juli 1967 overeenstemt met artikel 7 van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 dienen dezelfde beginselen te worden toegepast. Het ongeval heeft dus slechts plaats «tijdens de uitoefening van het ambt» wanneer de getroffene zich onder het gezag, leiding en toezicht van de werkgever bevindt.

De stelling van eiser in hoger beroep dat de band van gezag, leiding en toezicht niet noodzakelijk beperkt is tot de uitoefening zelf van de arbeidstaak, doch ook nog blijft voortbestaan in het technisch of menselijk milieu waarin de getroffene ingevolge zijn ambt of arbeidsovereenkomst verplicht was te verblijven, kan worden aanvaard. Of de getroffene ingevolge zijn arbeidsverhouding of ambt «verplicht» was deel te nemen aan bewuste voetbalwedstrijd is juist de vraag die in concreto dient te worden beantwoord.

Uit de overgelegde stukken blijken de hierna vermelde feitelijke, vaststaande gegevens:

— de voetbalwedstrijden werden niet ingericht door de A.S.L.K., doch door de «V.Z.W. Sportkring A.S.L.K.», opgericht met het doel de beoefening van de sport te bevorderen, voornamelijk bij het personeel van de A.S.L.K. en, subsidiair, bij andere personen; zij streeft dit doel na onder meer: 1° door het huren of aankopen, het uitrusten en exploiteren van sportterreinen; 2° door het inrichten van sportvergaderingen (statuten V.Z.W., art. 3);

— getroffene nam deel aan de wedstrijd in zijn hoedanigheid van lid van de V.Z.W. Sportkring;

— de leden van de V.Z.W. betalen jaarlijks een contributie (artikel 5) en het staat elk lid vrij de vereniging te verlaten;

— allerlei sporten kunnen worden beoefend, niet alleen voetbal doch ook basketbal, jogging, tennis, enz. (cf. mededelingen in Infoblad);

— een speciale verzekering tegen sportongevallen — hoe ontoereikend ook — was door de V.Z.W. voor de leden afgesloten.

Uit deze feitelikheden blijkt dat getroffen(e) volkomen vrij was al dan niet aan sport te doen en dat hij ten deze uit vrije wil deelnam aan de voetbalwedstrijd tijdens welke hij werd gewond. Zijn aanwezigheid op het voetbalterrein op 21 april 1977 geschiedde uit louter vrije wil en was dus niet het gevolg van het feit dat hij op dit terrein «verplicht» was te vertoeven ingevolge zijn ambt bij de A.S.L.K., m.a.w. zijn deelname aan de voetbalwedstrijd was niet het gevolg van een beperking van zijn persoonlijke vrijheid voortvloeiend uit de arbeidsverhouding met zijn werkgever (cf. conclusie advocaat-generaal Lenaerts bij Cass., 3 mei 1978, *R.W.*, 1977-78, 2770). Het risico waaraan getroffen(e) tijdens de voetbalwedstrijd was blootgesteld, was derhalve volkomen zonder verband met het arbeidsrisico voortvloeiend uit zijn ambt, reden waarom door de V.Z.W. een speciale sportverzekering — weliswaar zeer ontoereikend — was afgesloten.

De omstandigheden dat de werkgever, de A.S.L.K., subsidies toekent aan de V.Z.W. Sportkring, soms beambten of lokalen ter beschikking stelt voor bepaalde sportmanifestaties of vergaderingen, de echo's van de verschillende sportgebeurtenissen publiceert in het blad van de instelling «Info» en dat hogere ambtenaren bepaalde sportmanifestaties bijwonen, doen geen afbreuk aan het feit dat de getroffen(e), als sportbeoefenaar en lid van de sportkring, volkomen uit vrije wil deelnam aan bewuste voetbalwedstrijd.

Dat dergelijke sportactiviteiten de verstandhouding in de instelling kunnen bevorderen of ook zelfs reclame voor het bedrijf kunnen zijn, betekent evenmin dat getroffen(e) — evenmin als de personeelsleden van firma's, banken, vriendenkringen van scholen, enz..., die in hun vrije tijd de sport beoefenen met logistieke steun van hun firma's of instellingen — zich tijdens de bedoelde voetbalwedstrijd in de uitoefening van zijn ambt bevond in de zin van de wet.

Aangezien het ongeval getroffen(e) niet overkwam tijdens de uitoefening van zijn ambt, is er uiteraard geen wettelijk vermoeden dat het door deze uitoefening is overkomen.

(...)

ARBEIDSHOF TE BRUSSEL

3e KAMER — 5 OKTOBER 1982

Voorzitter: de h. Geysen

Raadsheren in sociale zaken: de hh. De Vleeschouwer en Van Onsem

Advocaten: mrs. Derieuw en Houben loco De Callatay

Arbeidsovereenkomst — Handelsvertegenwoordigers — Uitwinningsvergoeding — Berekening — Bezoldiging — Begrip.

De bestanddelen van de bezoldiging ter berekening van de uitwinningsvergoeding zijn dezelfde als die welke in aan-

merking moeten worden genomen ter berekening van de opzeggingsvergoeding.

G. t/ N.V. D.

Uitwinningsvergoeding

Bij het bestreden vonnis (Arbrb. Brussel, 31 januari 1980) werd aan appellante een uitwinningsvergoeding toegekend, begroot op een bezoldiging van 86.217 frank per maand, waarbij enkel in aanmerking werd genomen het bedongen loon in zijn beperkte betekenis en derhalve met uitsluiting van het dubbel vakantiegeld en andere contractuele voordelen zoals privé-gebruik van auto, maaltijdcheques, patronale bijdrage in de groepsverzekering.

Rekening houdende met voormelde voordelen, zou de maandelijks bezoldiging 98.657 frank bedragen, zoals overigens in het bestreden vonnis wordt bepaald voor de berekening van de opzeggingsvergoeding.

De eerste rechter was van oordeel dat het begrip «bezoldiging» gebruikt in artikel 15 van de wet van 30 juli 1963 tot instelling van het statuut der handelsvertegenwoordigers dient te worden geïnterpreteerd in dezelfde zin als omschreven in artikel 3 dat bepaalt: «De bezoldiging van de handelsvertegenwoordiger bestaat hetzij uit een vaste wedde, hetzij uit commissielonen, hetzij gedeeltelijk uit een vaste wedde en gedeeltelijk uit commissielonen.» Volgens hem worden hierdoor uitgesloten de andere elementen van het loon, ofschoon deze wel dienstig zijn voor het bepalen van de opzeggingsvergoeding, materie die echter geregeld is door de wetten betreffende het bediendencontract.

Tot staving verwijst de eerste rechter nog naar het specifiek karakter van het statuut, waarvan de draagwijdte restrictief dient te worden gehouden, en haalt hij — overigens terecht — aan dat de uitwinningsvergoeding niet de tegenwaarde dekt van het gedeelde loon wegens verloren arbeidsprestaties, doch een specifieke schadeloosstelling is voor de door de handelsvertegenwoordiger aangebrachte en verloren cliënteel.

Een nader onderzoek van de wet van 30 juli 1963 leidt nochtans tot een ander besluit.

Immers, door art. 1 wordt als principe gesteld dat de arbeidsverhouding tussen handelsvertegenwoordigers en hun werkgevers geregeld wordt door de wetten betreffende het bediendencontract, gecoördineerd op 20 juli 1955, en door de bepalingen van deze wet. Deze laatste bepalingen, die op gelijke voet staan met die van het bediendencontract, kunnen, wat betreft de inhoud die aan het in beide wetssystemen aangewende begrip «bezoldiging» wordt gegeven, derhalve niet verschillend zijn.

Wanneer dus in artikel 15 van het statuut wordt bepaald dat de uitwinningsvergoeding gelijk is «aan de bezoldiging van drie maanden voor de vertegenwoordiger die bij dezelfde werkgever was tewerkgesteld gedurende een periode van een tot vijf jaar», dan behelst deze bezoldiging alle voordelen die de bedoelde werknemer geniet uit hoofde van zijn arbeidsovereenkomst, en derhalve ook de contractueel overeengekomen voordelen of die welke inherent voortvloeien uit de arbeidsovereenkomsten, krachtens de bestaande wetten. Zij stemt derhalve overeen met het begrip loon, bedoeld bij artikel 2 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon van de werknemers.

In casu behelst dit begrip dan ook de door appellante aangeduide elementen van haar loon, nl. het dubbel vakantiegeld en de andere hiervoren vermelde contractuele voordelen.

Dat de uitwinningvergoeding van een andere aard is dan de ontslagvergoeding, belet niet dat door de wetgever, voor de begroting van die vergoeding, naar een materieel gemakkelijk te berekenen forfait wordt verwezen. Deze berekeningswijze is niet meer dan een louter technische factor.

Anderzijds wordt voor de bepaling van het begrip bezoldiging ten onrechte verwezen naar artikel 3. De ratio legis van dit artikel beduidt geenszins dat aan het begrip bezoldiging een andere inhoud wordt gegeven dan aan hetzelfde begrip in de bediendencontracten. Artikel 3 is immers ontstaan om een einde te maken aan het vóór 1963 bestaande meningsverschil als zou de handelsvertegenwoordiger die slechts met commissieloon werd betaald niet ressorteren onder het toepassingsgebied van de gecoördineerde wetten op de bediendencontracten (cf. Tielemans-Nockels, *Le statut social des représentants de commerce*, p. 32). Bedoeld artikel bepaalt derhalve niet de inhoud en de omvang van de bezoldiging. In zoverre het een opsomming geeft van de soorten loon die de handelsvertegenwoordiger geniet, heeft het geen beperkend effect op de inhoud van het loon.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE LEUVEN

7 SEPTEMBER 1982

Beslagrechter: de h. De Cooman

Advocaten: mrs. Vandenheuvel en Ver Berne

Burgerlijke rechtspleging — Bewarend beslag — Verzet tegen de beschikking van de beslagrechter — Dagvaardingstermijn.

De dagvaardingstermijn bij verzet tegen een beschikking van de beslagrechter bedraagt twee vrije dagen.

D. t/ P.V.B.A. A.

De vordering van eiseres ingesteld bij geboekt exploit van dagvaarding van 24 juni 1982 strekt ertoe verzet te doen tegen de beschikking van dit beslaggerecht van Leuven van 6 mei 1982, waarbij verweerster gemachtigd werd bewarend beslag onder derden te leggen in handen van de P.V.B.A. M. voor een bedrag van 2.750.000 frank in hoofdsom, interesten en kosten.

Verweerster werpt ten onrechte op dat voormeld exploit van 24 juni 1982 nietig zou zijn wegens de niet-naleving van de gewone termijn van dagvaarding van acht dagen bepaald door art. 707 Ger. W., die volgens hen voor een vordering tot intrekking van de door de beslagrechter verleende toelating tot bewarend beslag op straffe van nietigheid zou dienen te worden toegepast. Zij verwijst daartoe naar een arrest gewezen op 7 februari 1975 door het Hof van Beroep te Brussel, terwijl ook op 3 januari 1979 door

het Hof van Beroep te Antwerpen eenzelfde standpunt werd ingenomen.

Dit standpunt wordt evenwel ernstig aangevochten, waarbij op grond van de parlementaire voorbereiding wordt verwezen naar het antwoord van de minister van Justitie die stelde dat de inleiding en de behandeling van het verzoek tot intrekking van een dergelijke machtiging verloopt zoals in kort geding (*Pasin.*, 1967, 892, art. 1420 (thans 1419); *R.W.*, 1980-81, 1089 en 1090).

Andere uitspraken hebben trouwens de doorslaggevende draagwijdte van art. 1395 Ger. W. onderstreept (zie bv. Brussel, 29 maart 1979, *R.W.*, 1979-80, 783) waarin als dwingende regel naar de rechtspleging in kort geding wordt verwezen.

Terecht werd met nadruk gezegd dat de economie van het bewarend beslag geheel op spoedeisendheid steunt. Niet alleen mag slechts in spoedeisende gevallen bewarend beslag gevraagd worden, maar het onderzoek door de beslagrechter is tot een bijzonder korte termijn beperkt. Het bewarend beslag onder derden dient de eerste werkdag na de uitspraak te worden aangezegd, en bij het bewarend beslag op onroerend goed — zoals in deze zaak ook gevraagd was — vervalt de machtiging indien ze niet binnen een maand door een exploit van beslag wordt gevolgd.

Het is derhalve onlogisch dat in zulke dringende materie ingevolge een loutere verwijzing naar het nodige type van rechtsakte dat in een ander deel van het Gerechtelijk Wetboek behandeld wordt, de vormen en termijnen van de niet zo spoedeisende zaken toepasselijk zouden worden.

Een dergelijke wachttijd van minimum acht dagen zou de beslagene werkelijk straffen (J. Laenens, *R.W.*, 1980-81, 1090 en G. de Leval, *J.T.*, 1980, 628, nr. 17) en heeft in concreto geen enkele zin, aangezien de gedaagde persoon totaal verschillend met wat het geval is bij een gewone dagvaarding, hoegenaamd geen bijzondere tijd nodig heeft om zijn verdediging te organiseren, daar hijzelf toch vooraf het initiatief nam met zijn verzoek tot bewarend beslag. Wegens die spoedeisendheid legt art. 1395 Ger. W. de instelling en de behandeling zoals in kort geding op als bepaald in de artt. 1035 tot en met 1041 Ger. W. Daar deze artikelen niet alle proceseventualiteiten regelen, moeten ze wel aangevuld worden met de regelen die van toepassing zijn op het gewone proces, behoudens de uitdrukkelijk gestelde uitzonderingen en die welke niet verenigbaar zijn met de aard en het wezen van het kort geding (W. de Smet, *Aktuele problemen van gerechtelijk privaatrecht*, 1976, 135, nr. 72).

De dagvaardingstermijn is in dit opzicht zeker van het allereerste belang en wordt uitdrukkelijk bepaald in art. 1035 Ger. W.

In dit laatste opzicht is het niet zonder belang dat ook volgens het advies van de vroegere koninklijke commissaris voor de gerechtelijke hervorming, prof. J.E. Krings, de beslagrechter zelf in spoedeisende gevallen verlof kan geven om ter zitting of te zijnen huize te dagvaarden op een bepaald uur, zoals vermeld in artikel 103 Ger. W. (voorgebracht bij de studiedagen voor Gerechtelijk Privaatrecht te Leuven in mei 1975, welke stelling vermeld werd door W. de Smet in zijn voormeld werk, in *Aktuele problemen van gerechtelijk privaatrecht*, 135, nr. 74, maar in afgezwakte vorm, ingevolge zijn andersluidende persoonlijke mening);

Het verzoek van huidige eiseres is derhalve regelmatig en in beginsel ontvankelijk;
(...)

NOOT—Zie J. Laenens, «Kroniek van het gerechtelijk recht», *R.W.*, 1982-83, 1449, nr. 80.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

30 APRIL 1982

Beslagrechter: de h. Vermeylen

Advocaten: mrs. Sturtewagen en Baert loco Van Parijs

Burgerlijke rechtspleging — Middelen tot tenuitvoerlegging — Uitvoerbaarheid bij voorraad — Aanneming van de borg — Termijnen.

Een partij kan zich niet meer beroepen op het voordeel van de uitvoerbaarheid bij voorraad van een vonnis, wanneer zij de in het vonnis opgelegde borg na het verstrijken van de vastgestelde termijn aanbiedt.

N.V. B.I. t/ B.V. B.

Overwegende dat de eis ertoe strekt de opheffing te doen bevelen van het uitvoerend beslag onder derden op 25 maart 1982 gelegd bij exploit van gerechtsdeurwaarder C. in handen van de Regie der Posterijen, ten laste van aanlegster, haar aangezegd bij exploit van 30 maart 1982, en verweerster te doen veroordelen om aan aanlegster te betalen de som van 10.000.000 frank als schadevergoeding voor tergend en roekeloos beslag;

Overwegende dat het beslag gelegd werd krachtens een vonnis op 30 december 1981 gewezen door de Rechtbank van Koophandel te Gent, dat het vonnis uitvoerbaar bij voorraad verklaart «ongeacht de aanwending van welk rechtsmiddel ook en met borgstelling aan te bieden binnen vijftien dagen na aanwending van het rechtsmiddel en te aanvaarden of te betwisten binnen vijftien dagen na de aanbidding»;

Overwegende dat het vonnis op 8 maart 1982 betekend werd bij exploit van voornoemde gerechtsdeurwaarder;

Dat hoger beroep werd ingesteld bij exploit van 15 maart 1982 op verzoek van aanlegster;

Overwegende dat, krachtens artikel 1495 van het Gerechtelijk Wetboek, de veroordeling tot de betaling van een som geld, die het voorwerp is van een beslissing waartegen nog gewone rechtsmiddelen openstaan, niet ten uitvoer kan worden gelegd vóór het verstrijken van een maand na de betekening van de beslissing, tenzij voorlopige tenuitvoerlegging daarvoor is gelast;

Overwegende dat in casu de gelaste voorlopige tenuitvoerlegging onderworpen werd aan een voorwaarde, nl. borgstelling op de manier bepaald bij artikel 1346 van het Gerechtelijk Wetboek, waarvan de zinswending nagenoeg letterlijk in het vonnis is overgenomen;

Dat de voorlopige tenuitvoerlegging slechts kan geschieden vanaf het ogenblik dat de borg aangenomen wordt;

Overwegende dat het uitvoerend beslag onder derden

gelegd werd op een ogenblik dat zelfs nog geen borg werd aangeboden en dat het vonnis aldus nog niet uitvoerbaar was;

Overwegende bovendien, dat het aanbod van de borg slechts op 31 maart 1982 betekend werd zoals voorgeschreven door artikel 1347 van het Gerechtelijk Wetboek, dus te laat;

Overwegende dat de telex van 30 maart 1982 door de N.V. Kredietbank aan aanlegster verstuurd op verzoek van de Nederlandse Middenstandsbank N.V. Amsterdam, doch zonder verbintenis vanwege de Kredietbank, niet aan de vormvoorschriften van de wet beantwoordt;

Overwegende dat de termijnen die niet op straffe van verval zijn bepaald enkel verlengd kunnen worden zoals bepaald bij artikel 51 van het Gerechtelijk Wetboek;

Overwegende dat verweerster zich niet meer kan beroepen op het voordeel van de voorlopige tenuitvoerlegging van het vonnis;

Overwegende dat het beslag tergend en roekeloos voorkomt;

Dat aanlegster de hoegrootheid van haar schade echter niet aantoonst;

Om die redenen,

Bevelen de opheffing van bovenvermeld beslag; veroordelen verweerster om aan aanlegster te betalen de som van een frank als schadevergoeding voor tergend en roekeloos beslag; veroordelen verweerster tot de kosten.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

4e KAMER — 29 MAART 1983

Rechter: de h. Van Orshoven

Openbaar ministerie: de h. Croes

Advocaten: mrs. Conruyt en Van den Brande

Rechten van de mens — E.V.R.M. — Juridische omvang van de familie — Erfrecht van het natuurlijk kind — Rechtstreekse werking.

Het verschil in behandeling tussen natuurlijke en wettige kinderen m.b.t. de juridische omvang van de familie en de afwezigheid van een erfrechtelijke roeping in hoofde van het natuurlijk kind t.o.v. zijn bloedverwanten langs moederszijde zijn strijdig met het E.V.R.M.

Het E.V.R.M. heeft rechtstreekse werking in de interne Belgische rechtsorde en primeert boven de andere Belgische rechtsregels.

Van S. e.a. t/ Van den B. e.a.

In tegenstelling tot hetgeen zowel eisers als verweerders destijds in hun conclusies aanvoerden, is uit de thans overgelegde stukken en conclusies gebleken dat verweerster niet gewettigd werd door het huwelijk van haar moeder Van S., zuster van de erfstaatster. Blijkens het overgelegde afschrift van de geboorteakte werd zij enkel door haar moeder M. Van S. erkend, en heeft zij enkel door K.B. van (...) de machtiging gekregen om de naam S. te dragen.

Eisers houden daarom staande dat verweerster geen erfgenaam is, en geen enkel recht heeft op de goederen van de bloedverwanten van haar moeder (art. 756 B.W.).

Doch het verschil in behandeling tussen natuurlijke kinderen en wettige kinderen met betrekking tot de juridische omvang van de familie druist in tegen art. 8, afzonderlijk beschouwd, en tegen art. 14 gecombineerd met art. 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden (Europees Hof van de mensenrechten, 13 juni 1979 in zake *Marckx*, 44-48, officiële Nederlandse tekst in *R.W.*, 1979-80, 953-954); de afwezigheid van een erfrechtelijke roeping van het natuurlijk kind ten opzichte van zijn naaste bloedverwanten aan moederszijde is eveneens strijdig met art. 14, gecombineerd met art. 8 van hetzelfde verdrag (zelfde arrest, 50-59, *R.W.*, 1979-80, 954-957).

Het verdrag, goedgekeurd bij de wet van 13 mei 1955 heeft rechtstreekse werking in de interne Belgische rechtsorde. Als verdragsrecht primeert het boven de andere Belgische rechtsregelen. De rechter dient dan ook de toepassing te weren van de Belgische wet in zoverre zij met het verdrag in strijd is. Zijn de discriminerende bepalingen eenmaal geweerd, dan dient hij niettemin recht te spreken (art. 5 Ger. W.). Hij kan daarbij de rechtsregels toepassen die hij zou opstellen indien hij wetgever was (art. 1 Zwitsers B.W.). Hij moet daarbij alleszins uitspraak doen naar billijkheid, in overeenstemming met de thans heersende rechtsovertuiging. De intenties van de wetgever, de billijkheid en de heersende rechtsopvatting liggen neergelegd in de recente wetsontwerpen tot wijziging van het afstammingsrecht, inzonderheid in het ontwerp (Van Elslande) van 15 februari 1978 (*Parl. Besch., Senaat*, 1977-78, nr. 350/1). Dit ontwerp dient dan ook toegepast te worden.

Verweerster moet derhalve evenzeer als eisers beschouwd worden als erfgenaam (ontwerp Van Elslande, artikelen 40 en 87) met saisine (zelfde ontwerp, art. 84).

NOOT—*Het erfrecht van het natuurlijk kind en het E.V.R.M.*

1. *Situering.* Het hier besproken vonnis is, voor zover mij bekend, na het vonnis van de Rechtbank te Gent van 20 november 1980 (*R.W.*, 1980-81, 2328) de tweede beslissing over de directe werking van het E.V.R.M. op het domein van het erfrecht van het natuurlijk kind. De rechtbank diende uitspraak te doen naar aanleiding van een geschil over de teruggave van kasbons. De eisers, broer en zusters van de *de cujus*, wierpen op dat de verweerder, erkend natuurlijk kind van een zuster van de *de cujus* geen erfgenaam was en dus geen enkel recht op de nalatenschap van een bloedverwant van zijn moeder kon laten gelden (art. 756 B.W.).

2. *Directe werking.* Zoals de Rechtbank te Gent sloot de Rechtbank te Brussel zich aan bij de teleologische interpretatie die door het *Marckx*-arrest wordt voorgestaan. Op de argumenten voor en tegen deze interpretatie ga ik hier niet in. Ze werden recent uiteengezet door Senaave, P., «Het E.V.R.M., de directe werking en het *Marckx*-arrest», *R.W.*, 1982-83, 2684 e.v. Zijn positief standpunt onderschrijf ik volledig.

Wordt de ruime interpretatie aanvaard, dan ligt de directe werking voor de hand. Artikel 8 van het E.V.R.M. en

zijn voorgeschiedenis wijzen op het self-executing-karakter van de bepaling. Reeds in het arrest van 18 juni 1971 in zake *De Wilde, Ooms en Versyp* werd dit door het Europees Hof onderstreept. Het Hof van Cassatie oordeelde in dezelfde zin (*Cass.*, 26 sept. 1978, *R.W.*, 1978-79, 1670). De rechter beschikt daarenboven door aanwending van het erfrecht van het wettig kind over een middel om een oplossing uit te werken die overeenstemt met het E.V.R.M. zoals het geïnterpreteerd wordt door het *Marckx*-arrest. Hierbij stelt hij zich niet in de plaats van de wetgever: hij maakt immers geen keuze tussen een aantal oplossingen, maar past de enige mogelijkheid toe die overeenstemt met het E.V.R.M. Tenslotte is de oplossing niet afhankelijk van de voorafgaande inrichting door de staat van een administratief kader. Alle elementen zijn dus aanwezig om tot een toepassing van de directe werking te besluiten (vgl. Bossuyt, M., «The Direct Applicability of International Instruments on Human Rights», in *De directe werking in het Belgisch recht van de internationale verdragen*, Brussel, 1981, blz. 317 e.v.; Heyvaert, A., en Willekens, H., *Beginnelen van het gezins- en familierecht na het Marckx-arrest*, Antwerpen, 1982, blz. 124 en de verwijzingen aldaar).

3. *Rechtsvindingsproces.* Het rechtsvindingsproces dient dus een beperkt karakter te hebben. Anders is er trouwens voor de directe werking geen ruimte. De redenering van het vonnis loopt op dit punt fout. De rechter moet niet, naar het model van artikel 1 van het Zwitsers Wetboek, de rechtsregels toepassen die hij zou opstellen indien hij wetgever was. Het komt hem juist niet toe zich in de plaats van de wetgever te stellen. Hij kan zich evenmin laten inspireren door de recente wetsontwerpen, inzonderheid het ontwerp Van Elslande dat trouwens slechts de intenties van de toenmalige regering weergeeft. De rechter moet uitsluitend zijn toevlucht nemen tot de bestaande wetgevende normen waarvan de toepassing voor de hand ligt: het erfrecht van het onwettig kind.

4. *En de wetgever?* Het nieuwe erfrecht van de langstlevende echtgenoot heeft de regels van de saisine gewijzigd. De langstlevende echtgenoot is tot regelmatig erfgenaam gepromoveerd zodat hem de saisine wordt verleend. Van deze gelegenheid is gebruik gemaakt om ook voor het natuurlijk kind de inbezitstelling af te schaffen. Artikel 773 is opgeheven zodat alleen de staat nog aan de formaliteiten van de artikelen 769 e.v. onderworpen blijft. Wel bepaalt artikel 724 nog dat het natuurlijk kind zich moet laten in bezit stellen. Op grond van de voorbereidende teksten kan men stellen dat dit op een vergetelheid van de wetgever berust. In het verslag Cooreman komt duidelijk tot uiting dat de erfrechten van het natuurlijk kind nog beperkt blijven in afwachting van de hervorming van het afstammingsrecht, maar dat de beperkingen betreffende de kwaliteit van de erfrechtelijke roeping wordt opgeheven (*Gedr. St., Senaat*, 1980-81, nr. 600/2, blz. 29-30). Dit betekent dat het natuurlijk kind wel rang blijft nemen onder de onregelmatige erfopvolgers, maar toch de saisine kan uitoefenen. Daar de saisine ondeelbaar is, kan het natuurlijk kind zijn voorlopig bezitsrecht op de gehele nalatenschap uitoefenen, ook al wordt het slechts tot een deel van de nalatenschap geroepen.

De andere discriminaties blijven vooralsnog in het geschreven recht bestaan. Het wetsontwerp Van Elslande dat

nog steeds in bespreking is in de Senaatscommissie voor Justitie, trekt de gelijkschakeling van *alle* natuurlijke kinderen ook op het gebied van het erfrecht volledig door. Vooral op het gebied van het erfrecht van het overspelig kind zullen waarschijnlijk nog problemen rijzen. Pogingen om het erfrecht van het overspelig kind naar Frans voorbeeld te verminderen wanneer het in samenloop komt met de wettige echtgenoot en/of wettige afstammelingen (artt. 759 e.v.) zijn niet uitgesloten. Wellicht wordt ook de Duitse Erberstazanspruch, een vordering in geld i.p.v. een erfrecht in natura (art. 1934, a, e.v. BGB) in overweging genomen. Hierbij moet men dan wel bedenken dat het Europees Hof, hoewel uitspraak doende inzake een gewoon natuurlijk kind, vrij algemeen oordeelde dat het weliswaar legitiem en zelfs verdienstelijk is het traditioneel gezin te steunen en aan te moedigen, maar dat hiertoe geen middelen die het natuurlijk gezin schaden, kunnen worden aangewend (Marckx-arrest, overweging nr. 40). Het Hof beschouwt het bewaren van de rust in het wettig gezin dus niet als een legitieme grond om de rechten van het natuurlijk kind te beperken. Deze stellingname van het Hof maakt een discriminatie t.o.v. de erfrechten van het overspelig kind dan ook zeer bedenkelijk (vgl. Jayme, E., «Europäische Menschenrechtskonvention und deutsches Nicht-ehehellenrecht», *NJW*, 1979, 2428; Sturm, F., «Das Strassburger Marckx-Urteil zum Recht des nichtehelichen Kindes und seine Folgen», *FamRZ*, 1982, 1157, die toch opmerken dat het Hof zich alleen over de kwantiteit en niet over de kwaliteit van het erfrecht heeft uitgesproken).

Walter Pintens

WETGEVING IN KORT BESTEK

Verzorgd door het departement rechten U.I.A.

Verlengde leerplicht

Door de wet van 19 mei 1914 werd de leerplicht tot 14 jaar ingevoerd. Thans hebben heel wat landen een leerplicht tot 15 en tot 16 jaar.

De wet van 29 juni 1983 (*B.S.*, 6 juli 1983) heeft de leerplicht verlengd tot 18 jaar met dien verstande dat de leerplicht voltijds is tot 16 jaar en dat vervolgens een periode van deeltijdse leerplicht bestaat tot 18 jaar. Aan de deeltijdse leerplicht wordt voldaan door het voortzetten van secundair onderwijs met volledig leerplan of door het volgen van onderwijs met beperkt leerplan of van voor de vervulling van de leerplicht erkende vorming. Jongeren tussen 16 en 18 jaar zullen derhalve kunnen werken, maar ook deeltijds een praktische scholing moeten volgen gericht op een menselijke, sociale en beroepsgerichte vorming.

Een van deze mogelijkheden is bijvoorbeeld het middenstandsleercontract: de jongere leert het vak door als leerjongen of als leermeisje in dienst te treden bij een patroon; daarnaast volgt men dan gedurende één à twee dagen per week cursussen in een instituut voor middenstandsopleiding. De regering wil deze mogelijkheden nog uitbreiden:

zo wordt thans gewerkt aan een soortgelijk leerlingencontract in industriële ondernemingen en worden nog andere formules zoals deeltijds beroepsonderwijs, avond- en weekendonderwijs, voorbereid voor jongeren van 16 tot 18 jaar.

De wet bevat overgangsbepalingen omdat de verplichting tot 18 jaar een scholing of vorming te volgen niet ineens van kracht wordt.

De wet treedt wel in werking op 1 september 1983.

W.L.

België partij bij de UNO-Pacten inzake mensenrechten

Door ratificatie op 21 april 1983 is België op 21 juli 1983 partij geworden bij het Internationaal Pact inzake economische, sociale en culturele rechten en bij het Internationaal Pact inzake burgerrechten en politieke rechten.

Op 21 juli 1983 werd België het 78e land dat partij werd bij het «economisch» Pact en het 75e bij het «burgerlijk» Pact. Tussen deze 75 Staten bevinden er zich 28 Afro-Aziatische, 19 Latijns-Amerikaanse, 11 Socialistische en 17 Staten behoren er tot de Westerse groep.

De Belgische ratificatie heeft lang op zich laten wachten. De instemmingswet werd op 15 mei 1981 afgekondigd (*B.S.*, 6 juli 1983).

Door artikel 3 van de instemmingswet van 15 mei 1981 werd de Koning tevens gemachtigd om een verklaring te ondertekenen waarbij namens België de bevoegdheid van het door het «burgerlijk» Pact ingestelde comité van de mensenrechten, bestaande uit 18 onafhankelijke deskundigen wordt erkend om de kennisgevingen tussen Staten in ontvangst te nemen en te behandelen, waarin een Staat die een soortgelijke verklaring heeft afgelegd beweert dat een andere Staat die eveneens een soortgelijke verklaring heeft afgelegd, de uit het Pact voortvloeiende verplichtingen niet nakomt. Deze procedure die op 28 december 1978 in werking is getreden geldt thans tussen 13 Westerse Staten alsmede Senegal en Sri Lanka.

Dat de ratificatie en deze verklaring nog tot 21 april 1983 op zich hebben laten wachten, houdt verband met de bevoegdheidsverdeling tussen de Belgische Staat enerzijds en de Vlaamse en de Franstalige Gemeenschap anderzijds.

Op 15 juli 1980 hadden A. Lagasse, B. Risopoulos en P. Bertrand een voorstel van decreet ingediend bij de Cultuurraad van de Franse Culturele Gemeenschap ter goedkeuring van het «sociaal-economisch» Pact, ervan uitgaande dat krachtens artikel 59bis van de Grondwet en artikel 1 van de wet van 20 januari 1978 de goedkeuring van de Cultuurraden vereist was, gezien de culturele inhoud van dit Pact waarbij in het bijzonder verwezen werd naar artikel 15 van dit Pact.

In de Raad van de Franse Gemeenschap betwijfelde ridder de Stexhe de bevoegdheid van de Raad omdat het Pact geen cultureel akkoord is dat contractuele verplichtingen tussen Staten of een samenwerking tussen Staten tot stand brengt, maar verbintenissen inhoudt van de verdragsluitende Staat ten aanzien van het naleven van de bepalingen van het Pact ten aanzien van hun eigen onderdanen. De minister van Buitenlandse Zaken Ch.-F. Nothomb meende dat een concertatie nodig was tussen de voorzitters van de wetgevende vergaderingen omdat het over een materie ging die

«voor minstens 9/10e» behoorde tot de uitsluitende bevoegdheid van de Kamer en de Senaat.

Op verzoek van de voorzitter van de Executieve en van de voorzitter van de Raad van de Franse Gemeenschap maakte de Afdeling Wetgeving van de Raad van State evenwel op 7 januari 1981 een advies bekend waarin gesteld wordt dat krachtens artikel 16, § 2, van de bijzondere wet op de institutionele hervormingen van 8 augustus 1980, de bevoegdheid om een verdrag voor te leggen aan de Gemeenschapsraad voorbehouden is aan de Executieve. Impliciet erkende de Raad van State aldus wel de bevoegdheid van de Gemeenschapsraad om het Pact goed te keuren.

Op 28 juni 1981 werd dan door de Executieve van de Franse Gemeenschap een ontwerp-decreet ingediend houdende de goedkeuring van het «economisch-sociaal» Pact dat uitmondde in het decreet van 8 juni 1982 (B.S., 15 oktober 1982). Een gelijkaardig initiatief van de Executieve van de Vlaamse Gemeenschap werd werkelijkheid door het decreet van 25 januari 1983 (B.S., 26 januari 1983).

M.B.

Afschaffing degressieve afschrijving voor personenauto's

Het K.B. van 28 juni 1983 tot wijziging van het keuzestelsel van degressieve afschrijving van het K.B. van 4 maart 1965 tot uitvoering van het W.I.B. (B.S., 7 juli 1983), schaft vanaf het aanslagjaar 1984 de mogelijkheid af om personenwagens, stationcars en minibussen degressief af te schrijven, behoudens voor voertuigen die uitsluitend voor een taxibedrijf of voor verhuring met bestuurder worden gebruikt. Vroeger had men de keuze om wagens op vier verschillende wijzen af te schrijven, namelijk :

a) *lineaire afschrijving* : vaste annuïteiten berekend op de aankoop prijs van de auto verhoogd met de (niet van andere BTW aftrekbare) BTW. Voor een wagen van 100 en een BTW-tarief van 25 % geeft deze methode een afschrijving van $125 : 5 = 25$ gedurende elk van de vijf jaren van de afschrijvingsperiode. De normale afschrijvingsduur van auto's is vijf jaar ; voor tweedehands auto's en voor auto's die intensief gebruikt worden (bijvoorbeeld door handelsreizigers), aanvaardt de administratie een afschrijving in drie jaar ;

b) *lineaire afschrijving maar met aftrek van het volledige bedrag van de BTW in het eerste jaar*. Voor de auto in het voorbeeld geeft dit een afschrijven van $100 : 5 = 20$ in het tweede tot en met het vijfde jaar en een afschrijving van $20 + 25$ (BTW) = 45 in het eerste jaar ;

c) *degressieve afschrijving* : verdubbeling van het normale afschrijvingspercentage dat telkens toegepast wordt op het nog af te schrijven bedrag. Dit geeft een afschrijving

— in jaar 1 van 125 (aankoop prijs plus BTW) $\times 40\%$ (verdubbeld afschrijvingspercentage) = 50 ;

— in jaar 2 van $125 - 50 = 75$ (nog af te schrijven bedrag) $\times 40\% = 30$;

— in jaar 3 van $75 - 30 = 45$ (nog af te schrijven bedrag) $\times 40\% = 18$ een afschrijving die lager is dan de normale annuïteit van 25 zodat men terugkeert naar de lineaire afschrijving en men 25 kan afschrijven ;

— in jaar 4 schrijft men het saldo of 5 af ;

d) *degressieve afschrijving maar zoals in b aftrek in het eerste jaar van de BTW*. Dit geeft een afschrijving :

— in jaar 1 van $100 \times 40\% = 40 + 25$ (BTW) = 65 ;

— in jaar 2 van $100 - 40 = 60 \times 40\% = 24$;

— in jaar 3 van $60 - 24 = 36 \times 40\% = 14,4$. Daar deze afschrijving echter lager uitvalt dan de lineaire afschrijvingsannuïteit keert men terug tot een afschrijving van 20 ;

— in jaar 4 wordt het saldo afgeschreven (16).

Vanaf het aanslagjaar 1984 is voor personenauto's en gelijkgestelde voertuigen alleen nog maar een afschrijving volgens a en b mogelijk, bovendien nog rekening houdend met het verhoudingsgetal tussen beroepsmatig en privé-gebruik. Andere bedrijfsmiddelen blijven volgens de vier beschreven methodes afschrijfbaar.

S.G.

Arbitragehof

De wet van 28 juni 1983 houdende de organisatie, de bevoegdheid en de werking van het Arbitragehof (B.S., 8 juli 1983) is de vrucht van een lange politieke en parlementaire voorbereiding, vooral in de Senaat. De documenten van de Senaat bevatten belangrijke adviezen van de Raad van State, de heer Mertens de Wilmars, de heer Velu en de heer Gothot.

I. Algemeen

De idee van een Arbitragehof is onverbreekelijk verbonden met de interne soevereiniteitssplitsing, die plaatshad met de grondwetsherzieningen van 1970 en 1980.

Het Arbitragehof is geen Grondwettelijk Hof : enerzijds zal de burger het Arbitragehof niet rechtstreeks kunnen adieren, en anderzijds zal de toetsing van de nationale wet en van het gemeenschaps- of gewestdecreet aan de Grondwet beperkt blijven tot de bepalingen die handelen over de bevoegdheid van de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten.

Het Arbitragehof zal wel een rechtscollege zijn : het zal uitspraak doen bij wijze van eindarresten, die voor iedereen bindend zijn.

II. Bevoegdheid

De bevoegdheid van het Arbitragehof wordt op twee manieren uitgeoefend : via beroepen tot nietigverklaring en via prejudiciële vragen.

A. Beroepen tot nietigverklaring

1. Wie ?

Wegens de gevolgen die aan een nietigverklaring verbonden zijn, werd de mogelijkheid om een beroep tot nietigverklaring in te stellen uitsluitend toegekend aan politieke overheden, nl. de Ministerraad en de Executieven van een Gemeenschap of een Gewest. Zij doen dit door middel van een verzoekschrift dat, naar gelang van het geval, ondertekend wordt door de eerste minister of door een door de Executieve aangewezen lid.

Daar zij optreden ter vrijwaring van bevoegdheidsregels, die van openbare orde zijn, moeten zij niet van een bijzonder belang doen blijken.

2. Termijn

Ter wille van de rechtszekerheid moet het beroep tot nietigverklaring worden ingesteld binnen een jaar na de bekendmaking van de wet of het decreet, behalve wanneer de wet of het decreet een internationaal verdrag goedkeurt ; alsdan geldt de termijn van zestig dagen.

In twee gevallen is heropening van de beroepstermijn mogelijk :

— wanneer de beroepstermijn tegen een wet of een decreet is verstreken en later een beroep wordt ingesteld tegen een andere wetgevende norm met hetzelfde voorwerp ;

— wanneer het Arbitragehof, uitspraak doende over een prejudiciële vraag, verklaard heeft dat een wet of een decreet de bevoegdheidsregels schendt.

In beide gevallen staat een nieuwe termijn van zes maanden open om een beroep tot vernietiging in te stellen.

3. Rechtsgevolgen van een vernietigingsarrest.

De vernietigingsarresten van het Arbitragehof werken erga omnes ex tunc. Bepaalde verzachtingen zijn mogelijk : zo kan het Arbitragehof aan de bevoegde wetgever een zekere tijd laten om eventueel in te grijpen. Sommige gevolgen zullen als gehandhaafd mogen worden beschouwd.

4. Schorsingsbevoegdheid

De mogelijkheid voor de verzoekende partijen in een beroep tot nietigverklaring om de schorsing van een wet of decreet te vorderen, werd opgenomen omdat de onmiddellijke toepassing van de bestreden wet of het decreet een moeilijk te herstellen ernstig nadeel kan berokkenen.

B. Prejudiciële vragen

Zodra de schending van een bevoegdheidsregel door een wet of decreet, dan wel een normenconflict, voor hen wordt opgeworpen, moeten de gewone rechter en de administratieve rechtscolleges een prejudiciële vraag aan het Arbitragehof stellen.

III. De organisatie van het Arbitragehof

A. Leden

Het Arbitragehof zal samengesteld zijn uit twaalf leden, zes Nederlandstaligen en zes Franstaligen. De leden zijn ingedeeld in twee categorieën : de ene helft bestaat uit juristen en de andere helft uit gewezen politici.

De leden van het Arbitragehof worden voorgedragen door de voltallige vergadering van de Senaat, die hierover met een meerderheid van 2/3 der stemmen van de aanwezige leden moet beslissen. Aldus kan de ene taalgroep zijn wil niet aan de andere opdringen en zal de samenstelling van het Arbitragehof slechts het resultaat kunnen zijn van een zeer ruime consensus.

B. Hulporganen

Naast de leden van het Arbitragehof telt het nog referendarissen, griffiers en administratief personeel.

De referendarissen zijn juristen, minimum 25 jaar oud, die moeten slagen voor een door het Arbitragehof georganiseerd vergelijkend examen. Zij moeten een voldoende kennis hebben van de tweede landstaal, een eis die verantwoord is door de aard van het werk en door de afwezigheid van de verplichte tweetaligheid bij de leden van het Hof.

IV. Werking

De gewone werking van het Arbitragehof verloopt in een kamer van zeven leden. Door de Raad van State werd een rotatiesysteem uitgewerkt.

In bepaalde omstandigheden kunnen en moeten zaken of aangelegenheden behandeld worden door het Arbitragehof in voltallige zitting.

V. Rechtspleging

De procedureregeling voor het Arbitragehof maakt het voorwerp uit van een volumineuze titel. Het Arbitragehof heeft een rechtsprekend karakter. Er zijn waarborgen van de rechten van de verdediging ingeschreven. In de procedu-

res van prejudiciële vragen zal elke derde die van een belang in de zaak doet blijken, een memorie aan het Hof kunnen richten. Het onderzoek is essentieel schriftelijk en inquisitoir. Er zullen twee verslaggevers worden aangewezen, één per taalgroep.

In de slotbepalingen worden de gecoördineerde wetten op de Raad van State gewijzigd : de afdeling bevoegdheidsconflicten van de Raad van State wordt afgeschaft en deze Raad bestaat voortaan opnieuw uit twee afdelingen, de afdeling wetgeving en de afdeling administratie.

W.L.

Wijziging Belgische boekhoudwetgeving

De wet van 12 juli 1983 wijzigd de wet van 17 juli 1975 met betrekking tot de boekhouding en de jaarrekeningen van de ondernemingen (*B.S.*, 8 juli 1983) om de Belgische wetgeving aan de vierde E.E.G.-richtlijn aan te passen.

1) De belangrijkste wijziging is vervat in het gewijzigde art. 12 van de wet van 17 juli 1975 dat K.M.O.'s die niet meer dan één der volgende criteria overschrijden : personeel 50, omzet 80 miljoen fr., balanstotaal 40 miljoen fr., voortaan toestaat hun jaarrekening op te stellen en te publiceren volgens een verkort schema, dat in een nog te verschijnen uitvoeringsbesluit zal worden gepubliceerd.

2) De boekhoudwet wordt toepasselijk gemaakt op alle instellingen met of zonder rechtspersoonlijkheid die (met of zonder winstoogmerk) een commercieel, financieel of industrieel bedrijf uitoefenen.

3) Natuurlijke personen die koopman zijn, de vennootschappen onder firma en de gewone commanditaire vennootschappen worden vrijgesteld van een aantal boekhoudkundige verplichtingen.

4) De wet bevat ook een nieuwe gecoördineerde tekst van de wet van 17 juli 1975.

5) Ten slotte worden nog een aantal wijzigingen aangebracht in het Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten. Het is niet langer meer verplicht de akten, die met toepassing van de vennootschapswetgeving (verslag algemene vergadering, balansen, benoeming bestuurders enz.) ter griffie van de rechtbank van koophandel moeten worden neergelegd, vooraf te laten registreren (aan het vast recht van 225 fr.). Evenwel zal een boete van 500 fr. tot 10.000 fr. per maand vertraging opgelegd worden indien de documenten die ter griffie van de rechtbank van koophandel moeten worden neergelegd, laattijdig ter griffie worden aangeboden.

De maatregel is in werking getreden op 18 juli 1983.

S.G.

Bijzondere machten

De wet van 6 juli 1983 tot toekenning van bepaalde bijzondere machten aan de Koning (*B.S.*, 8 juli 1983) is de tweede wet van die aard tijdens de huidige legislatuur.

Op grond van de (eerste) wet van 2 februari 1982 werden 192 genummerde koninklijke besluiten genomen op economisch, sociaal en financieel vlak.

De Regering heeft gemeend dat zij aan het Parlement een nieuwe bevoegdheidsopdracht moest vragen op grond van

art. 78 van de Grondwet om op enkele gebieden aanvullende maatregelen te kunnen treffen. Deze domeinen zijn:

- structurele sanering van de overheidsfinanciën;
- verzekering van het financieel evenwicht van de sociale zekerheid in 1983 en 1984;
- aanpassing van het administratief apparaat voor de organismen van openbaar nut en reorganisatie van een aantal nutteloos geworden diensten;
- maatregelen om de financiële controle en de financiële verantwoordelijkheid van de provincies, gemeenten en daarvan afhankende verenigingen en diensten te verstevigen;
- ter beschikking stellen van middelen om de storting aan de Schatkist binnen de wettelijke termijnen te verzekeren van de bedrijfsvoorheffing die de onder toezicht staande besturen hebben ingehouden op de bezoldigingen van hun personeel;
- maatregelen in verband met de herstructurering en de leefbaarheid van de ondernemingen van de sectoren waarvoor een nationaal sectorieel beleid is erkend;
- maatregelen om de vrijwaring en de bevordering van de werkgelegenheid te verzekeren en de opslorping van de werkloosheid te verwezenlijken;
- modaliteiten van het overleg tussen de vertegenwoordigers van de werkgevers en de werknemers in verband met de invoering van de nieuwe technologieën.

De aan de Koning toegekende machten verstrijken op 31 december 1983; voor twee aangelegenheden is deze termijn evenwel 31 maart 1984.

Alle bijzondere-machtenbesluiten zijn opgeheven op 31 december 1984 indien ze vóór die datum niet door wet zijn bekrachtigd: het gaat hier duidelijk om alle besluiten terwijl onder het regime van de wet van 2 februari 1982 alleen de fiscale genummerde koninklijke besluiten moesten worden bekrachtigd (zie hierna de wet van 1 juli 1983).

De genummerde koninklijke besluiten op grond van de bijzondere-machtenwet II zullen die nummering aanvatten bij 201.

W.L.

Bekrachtiging van de fiscale genummerde K.B.'s

De wet van 1 juli 1983 tot bekrachtiging van de koninklijke besluiten genomen ter uitvoering van art. 2 van de wet van 2 februari 1982 tot toekenning van bepaalde bijzondere machten aan de Koning (*B.S.*, 9 juli 1983) bekrachtigde de meeste van de fiscale genummerde K.B.'s die genomen werden in de loop van 1982. Drie andere louter fiscale bijzondere-machtenbesluiten werden reeds bekrachtigd door artikel 1 van de wet van 11 april 1983 houdende fiscale- en begrotingsbepalingen (*B.S.*, 16 april 1983).

S.G.

Nieuwe schalen bedrijfsvoorheffing

Het K.B. van 28 juni 1983 (*B.S.*, 14 juli 1983) stelt de nieuwe schalen voor de bedrijfsvoorheffing vast, die gelden vanaf 1 augustus 1983.

S.G.

Wijziging van de geneesmiddelenwet

De wet van 25 maart 1964 op de geneesmiddelen werd goedgekeurd kort na het pijnlijk «Softenonproces». Aan die wet werd zeer weinig gewijzigd ofschoon sindsdien de medicatie en de geneeskunde erg geëvolueerd zijn.

Een substantiëlere wijziging bracht de wet van 21 juni 1983 (*B.S.*, 15 juli 1983).

Deze wet streeft vier doelstellingen na.

1) De wet geeft een ruimere omschrijving van het begrip «geneesmiddel». Die ruimere omschrijving is algemener dan de richtlijn 65/65 van de E.E.G. van 26 januari 1965. Een reeks substanties, apparaten en voorwerpen die in de geneeskunde worden gebruikt, zullen door de Koning kunnen worden gereguleerd.

2) De wet regelt de voorwaarden waarop met geneesmiddelen klinische proeven mogen worden verricht.

3) De wet bevat bijzondere bepalingen inzake reclame en voorlichting. Daarmee wordt beoogd de automedicatie te beperken en het gebruik van geneesmiddelen af te remmen.

Daartoe wil men de publiciteit regelen zowel naar inhoud als naar vorm, alsmede de voorlichting.

4) De straffen opgelegd door de wet van 25 maart 1964 worden verzwakt. Voor kleinere overtredingen is een stelsel van administratieve geldboeten uitgewerkt, met een procedure die vergelijkbaar is met die van de wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten toepasselijk in geval van overtreding van bepaalde sociale wetten.

Op te merken is dat het probleem van de homeopathische en/of alternatieve geneesmiddelen op een later ogenblik zal moeten worden geregeld. De staatssecretaris suggereerde het wetsvoorstel nr. 331, dat de registratie van alternatieve geneesmiddelen mogelijk wil maken, thans niet verder te behandelen omdat besprekingen aan de gang zijn over de werking van de geneesmiddelencommissie waarvan sprake in het wetsvoorstel.

W.L.

Vervreemding van onroerende domeingoederen

Goederen uit het privé-domein van de Staat kunnen alleen door de wetgever of met machtiging van de wetgever worden vervreemd.

De wet van 31 mei 1923 betreffende de vervreemding van onroerende domeingoederen heeft toegestaan dat domeingoederen waarvan de waarde een bepaald bedrag niet overtreft, uit de hand mogen worden verkocht. Door de laatste wetwijziging van 2 juli 1969 werd dit bedrag op 50 miljoen frank bepaald. Artikel 1 van de domaniale wet van 1 juli 1983 houdende afwijking van de wetgeving op de rijkscomptabiliteit (*B.S.*, 15 juli 1983) keurt 17 overeenkomsten goed die elk dit bedrag overschreden hebben. In werkelijkheid verricht de wetgever ter zake een handeling van hoog administratief toezicht.

Artikel 2 machtigt de minister van Financiën de in domeinzaken opgelopen contractuele geldstraffen geheel of gedeeltelijk kwijt te schelden.

W.L.

Ruiming van onbevaarbare waterlopen

In de onbevaarbare waterlopen worden praktisch jaarlijks gewone ruimings-, onderhouds- en herstellingswerken uitgevoerd om een optimale afvoercapaciteit te behouden.

Krachtens artikel 17 van de wet van 28 december 1967 betreffende de onbevaarbare waterlopen, moeten de aangelanden de uit de bedding van de waterloop opgehaalde voorwerpen op hun gronden laten plaatsen en is geen vergoeding verschuldigd uit hoofde van die plaatsing binnen een strook van vijf meter.

Het decreet van 21 april 1983 van de Vlaamse Raad houdende de ruiming van onbevaarbare waterlopen (B.S., 15 juli 1983) vult de wet van 28 december 1967 aan.

1) De produkten van de ruiming zullen gelijkmatig verdeeld worden over de beide oevers. Voorheen namen de ruimers dikwijls de gemakkelijkst te bereiken oever.

2) In tegenstelling tot voorheen zullen schadelijk gebagereerde produkten worden verwijderd op kosten van het Gewest, de provincie of de gemeente naargelang het gaat om onbevaarbare waterlopen van eerste, tweede of derde categorie.

3) Het begrip «onbevaarbare waterloop» wordt uitgebreid tot waterlopen of gedeelten van waterlopen die normaal buiten de bepaling van de wet vallen, maar die abnormaal verzwaaard zijn door riool- of industriewater.

W.L.

Wet tot opheffing van artikel 854 van het Burgerlijk Wetboek

In het *Staatsblad* van 20 juli 1983 verscheen de wet van 8 juli 1983 tot opheffing van art. 854 B.W. Artikel 854 bepaalde: «Evenmin is inbreng verschuldigd uit hoofde van vennootschappen, zonder bedrog aangegaan tussen de overledene en één van zijn erfgenamen, wanneer de voorwaarden daarvan door een authentieke akte waren geregeld.»

In de eerste plaats was art. 854 een herhaling van art. 853 B.W., dat een erfgenaam verplicht alle onrechtstreekse voordelen in te brengen die hij uit overeenkomsten met de overledene heeft kunnen behalen.

Deze herhaling van het algemeen beginsel van art. 853 B.W. is te verklaren door het grote wantrouwen van de Napoleontische wetgever tegen familiale samenwerking in de vorm van een vennootschap.

Daarnaast bevatte art. 854 B.W. ook een onweerlegbaar vermoeden van onrechtstreekse bevoordeling indien de samenwerking niet in een authentieke akte was geregeld. Ingevolge dit vermoeden werden alle voordelen, ook de normale voordelen uit de vennootschap, behandeld als een in te brengen gift (De Page, *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, Brussel, Bruylant, 1974, nr. 1213). De wet van 12 juli 1979 tot instelling van de landbouwvennootschap (B.S., 6 september 1979), die een oprichting bij onderhandse akte mogelijk maakt, bracht de problematiek rond artikel 854 opnieuw in de actualiteit.

Men acht het niet langer aangewezen om de vennootschappen aangegaan bij onderhandse akte aan een verschillende behandeling te onderwerpen. Artikel 854 B.W. wordt afgeschaft. Voortaan zal zowel voor de bij authentieke akte

opgerichte vennootschappen als voor die welke bij onderhandse akte tot stand komen het algemene beginsel van art. 853 gelden.

J.F.

Noordzee-loods

De wet van 8 juni 1983 (B.S., 21 juli 1983) stelt een certificaat in van Noordzee-loods voor het loodsen van schepen op de Noordzee en in het Kanaal.

Hiermee heeft België, als laatste van de lid-staten van de E.E.G. die palen aan de Noordzee, de richtlijn van 21 december 1978 van de Raad van de Europese Gemeenschappen uitgevoerd.

In deze richtlijn worden de gemelde kuststaten verzocht alle maatregelen te treffen om te waarborgen dat schepen die voor het loodsen op de Noordzee en in het Kanaal een beroep willen doen op de diensten van een Noordzee-loods, kunnen beschikken over in voldoende mate gekwalificeerde Noordzee-loodsen die houder zijn van een door een bevoegde overheid afgegeven certificaat waaruit hun bekwaamheid blijkt.

Tevens wordt elke lid-staat verzocht passende maatregelen te treffen om schepen die onder zijn nationale vlag varen aan te sporen alleen een beroep te doen op Noordzee-loodsen die houder zijn van een certificaat waarover hiervoor sprake was. Buiten de territoriale wateren kan men de kapiteins van zeeschepen niet verplichten op een Noordzee-loods een beroep te doen.

In tegenstelling tot bv. de rivierloodsen zullen de Noordzee-loodsen geen ambtenaren zijn, maar wel particuliere personen. Het ambt van rijksloods is onverenigbaar met dat van Noordzee-loods (*Parl. St., Kamer*, 1981-82, nr. 333/4, 3).

Artikel 5 van de wet van 8 juni 1983 beschermt wettelijk deze titel: usurpatie wordt correctioneel gestraft.

De Koning krijgt een ruime bevoegdheid om te bepalen onder welke voorwaarden het certificaat van Noordzee-loods wordt verleend, geweigerd, hernieuwd, ingetrokken en geschorst. Toch moet daarbij enerzijds rekening worden gehouden met de vereisten vastgelegd door de Internationale Maritieme Organisatie (I.M.O.) en anderzijds met de adviezen van de door de wet opgerichte nautische toezichtscommissie (artikel 4 van de wet).

Tijdens de parlementaire voorbereiding heeft de minister een opsomming gegeven van voorwaarden die bij K.B. zullen opgelegd worden aan de kandidaten: houder zijn van het brevet van kapitein ter lange omvaart, of van een gelijkwaardig brevet; ten minste zes jaar vaartijd hebben behaald in de hoedanigheid van kapitein of eerste officier of ten minste vier jaar effectieve loodsdienst hebben verricht als staatsloods; in het bezit zijn van het diploma radarnavigator of een gelijkwaardig diploma, enz.

W.L.

Pensioenen en renten van oorlogsslachtoffers

Ter uitvoering van de voorstellen van de permanente commissie die opgericht werd krachtens een akkoord van 7 november 1975 tussen de Regering en de vaderlandslieven-

de verenigingen met het oog op de regeling van de nog hangende problemen van de oorlogsslachtoffers, werd de wet van 30 juni 1983 afgekondigd tot aanvulling van de wetgeving betreffende de aan de oorlogsslachtoffers toegekende pensioenen en renten (*B.S.*, 26 juli 1983). Er zijn aanvullende maatregelen in de militaire sector in verband met de oorlogspensioenen en de rustpensioenen, en in de burgerlijke sector in verband met de pensioenen van de slachtoffers, hun langstlevende echtgenoten en/of wezen.

Ten slotte zijn er maatregelen betreffende de financiering van de kosteloze gezondheidszorgen toegekend aan de oorlogsinvaliden.

W.L.

Administratieve sancties en de prijzenreglementering

Artikel 11, § 1, van de wet van 22 januari 1945 betreffende de economische reglementering en de prijzen verleent de procureur des Konings die kennis neemt van een overtreding van deze wet, de bevoegdheid om een minnelijke schikking voor te stellen, doorgaans in de vorm van een te betalen geldsom. Maar op grond van artikel 11, § 2, kan de procureur des Konings of de onderzoeksrechter ook beslissen de inrichting van de overtreder voorlopig te doen sluiten.

In zijn arrest Deweer van 27 februari 1980 heeft het Europees Hof voor de rechten van de mens beslist dat de §§ 1 en 2 van bedoeld artikel 11 strijdig zijn met artikel 6, lid 1, van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens. Artikel 11 maakte het immers mogelijk om, hetzij een voorlopige sluiting te vermijden door de voorgestelde minnelijke schikking te aanvaarden, hetzij een beslissing tot sluiting ongedaan te maken door eveneens een minnelijke schikking te aanvaarden. Het Hof heeft geoordeeld dat dit neerkomt op het gebruik van dwang, waardoor de beklaagde verplicht wordt af te zien van zijn recht om in beroep te gaan.

De wet van 6 juli 1983 heeft de wet van 22 januari 1945 aangevuld (*B.S.*, 27 juli 1983). Voortaan is het uitgesloten dat de procedures voor minnelijke schikking en voorlopige sluiting gelijktijdig toegepast worden.

W.L.

Validering van onwettige benoemingen

De wet van 6 juli 1983 (*B.S.*, 29 juli 1983) heeft een reeks ministeriële besluiten, getroffen tussen 25 januari 1975 en 25 juli 1975, houdende aanwerving, diensaanwijzing, verandering van graad en bevordering van personeelsleden in het Gebouwenfonds voor de Rijksscholen en in het Fonds voor provinciale en gemeentelijke schoolgebouwen, ontheven van de nietigheid die ze aantast.

Het is de zevende maal in de Belgische geschiedenis dat de wetgever geroepen wordt om over te gaan tot validering van onwettige benoemingen hetzij omdat deze benoemingen of bevorderingen vernietigd werden door de Raad van State, hetzij omdat het Rekenhof ernstige bezwaren had geformuleerd (voor de 5e en de 6e wet, zie Wetgeving in kort bestek, *R.W.*, 1982-83, 2496 en 2651; voor een opsomming van de zes precedents te beginnen met de wet

van 23 april 1965, zie *Parl. St.*, *Senaat*, 1982-83, nr. 402/2, 4).

Artikel 7 van het K.B. van 13 januari 1973 houdende statuut van het personeel van het Gebouwenfonds voor de Rijksscholen en van het Fonds voor de provinciale en gemeentelijke schoolgebouwen regelde het stelsel van de eerste benoemingen waarbij gedurende een periode van zes maanden kon worden afgeweken van zekere bepalingen van het statuut van het Rijkspersoneel. Bij arrest Awoust e.a. nr. 18621 van 8 december 1977 werd artikel 7 van het genoemd K.B. vernietigd. Dit beslist zijnde heeft de Raad van State vervolgens in het belangrijk arrest nr. 19250 van 14 november 1978 geoordeeld dat uit de vernietiging van een algemeen voorschrift moet worden afgeleid dat de toepassingsbeslissingen, welke het vernietigd algemeen voorschrift als directe rechtsgrond hebben, na die vernietiging en ten gevolge daarvan, geacht moeten worden van rechtswege retroactief hun materiële rechtskracht verloren te hebben en dus retroactief onwerkzaam te zijn geworden: meteen werden 78 benoemingen en bevorderingen ongedaan gemaakt (*R.W.*, 1978-79, 1647, met noot W. Van Noten).

De tussenkomenst van de wetgever in dit domein kan natuurlijk niet goedgepraat worden. Wel kan opgemerkt worden dat de hulp van de wetgever steeds werd gevraagd voor situaties die juridisch gordiaans dreigden te worden. Hopelijk wordt voortaan afgezien van het onbezonnen gebruik van de figuur van de primobenoeemingen, zoniet moeten minstens op zorgvuldige wijze de titels en de verdiensten van de kandidaten vergeleken worden.

W.L.

BENELUXRECHT

Jaarverslag van de Benelux Studiecommissie tot eenmaking van het recht voor 1982-1983

Algemene beschouwingen

Dat de opstellers van het «Manifest voor een Benelux-reliance»¹, uitgegeven in mei 1982, blijk gaven van een uitzonderlijke klare kijk op de toekomst, werd in de loop van het jaar 1983 bevestigd. De economische problemen waarmee de Beneluxlanden af te rekenen hebben zijn gelijklopend, zowel in hun oorzaken als in hun gevolgen, en het is ondenkbaar een bijzondere inschikkelijkheid te verhoppen van de zijde van de grote landen, lid-staten van de E.E.G., die eveneens het hoofd te bieden hebben aan de zware economische crisis die zich op alle gebieden laat voelen. Maar de economische toestand van deze grote Staten is niet voor vergelijking vatbaar met die van de Beneluxlanden, die voornamelijk van uitvoer leven en waarvan de ondernemingen in eigen land een eerder kleine markt ten behoeve van de afname van hun produkten vinden. Het komt dus bijzonder aangewezen voor dat de Beneluxlanden zelf hun lot

¹ Werkdocument van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad, uitgebracht ter gelegenheid van het vijftienvintig jarig bestaan van de Raad. Algemeen verslaggever: Tijl DECLERQ.

in handen zouden nemen, indien zij verhopend willen in de beste omstandigheden aan deze onrustwekkende crisis te ontkomen.

Onder de gegevens ontleend aan het economisch verslag moge worden vermeld dat de werkloosheid van de Europese landen in België en Nederland de hoogste is, op Ierland na, dat de eerste plaats bekleedt. Aan deze toestand schijnt geen verbetering te zullen komen binnen afzienbare tijd. Inderdaad, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling heeft haar vooruitzichten kenbaar gemaakt voor toekomstig jaar en alles wijst erop dat de werkloosheid nog zal toenemen in de twee genoemde landen, ondanks een zekere heropleving van de economische bedrijvigheid in het algemeen. Weliswaar schijnt het Groot-hertogdom Luxemburg aan deze dramatische toestand te ontsnappen, doch deze loutere vaststelling volstaat niet om te besluiten dat geen enkele economisch probleem zich in dit land voordoet.

Dat de economen de overtuiging zijn toegedaan dat slechts heil kan worden verhoopt door een nauwe samenwerking tussen de Beneluxlanden, blijkt genoegzaam uit het economisch verslag daar waar het handelt over de staalbedrijven van de drie landen die met welbekende problemen af te rekenen hebben. Het blijkt, inderdaad, dat er sprake is van het uitschrijven van een Beneluxlening ten einde hulp te bieden aan de bedrijven van deze bijzonder beproefde sector. Deze lening zou het voordeel bieden dat de politieke gezagvoerders zich kunnen beroepen op de internationale aard van de financiële verhandeling, zowel tegenover de openbare opinie als ten opzichte van de hogere Europese instanties.

Doch, laten we het aan de economen over de noodzaak van samenwerking op economisch vlak tussen de Beneluxlanden toe te lichten, terwijl wij ons zullen beperken tot deze enkele gegevens. Indien de Beneluxlanden niet wensen de druk te ondergaan van andere landen van de Europese gemeenschappelijke markt, van die welke veel belangrijker zijn en economisch ook veel machtiger, dan zullen de Beneluxlanden onderling toenadering moeten zoeken ten einde de onafwendbare strijd te leveren voor hun voortbestaan.

Op juridisch gebied

Moet het worden herhaald dat economische samenwerking tussen verschillende landen veel soepeler kan worden verwezenlijkt wanneer de regelen die het recht van deze landen beheersen een zekere eenvormigheid vertonen? Een dergelijke stelling behoeft geen betoog.

Is niet juist het doel van een dergelijke samenwerking de rechtsonderhorigen van de verdragsluitende landen aan te zetten tot het aangaan van onderlinge overeenkomsten en zich te wagen aan wat genoemd wordt «joint ventures» over de landsgrenzen heen, overeenkomsten die de mogelijkheid kunnen scheppen de concurrentie aan te binden tegen ondernemingen in landen die geen deel uitmaken van de unie? Is het niet boven iedere twijfel verheven dat dergelijke afspraken veel gemakkelijker tot stand komen indien de rechtsonderhorigen de zekerheid hebben dat de juridische problemen die onvermijdelijk zullen rijzen ingevolge deze akkoorden, op dezelfde wijze behandeld zullen worden in het ene zoals in het andere land, lid van de economische unie?

De lezer, die gewoonlijk in de jaarverslagen van de Studiecommissie enkel uiteenzettingen aantreft betreffende juridische onderwerpen, zal waarschijnlijk verwonderd opkijken dit jaar uitsluitend economische beschouwingen in de aanhef van het verslag aan te treffen.

Deze omstandigheid dient niet als bevreemdend te worden beschouwd. De economische problemen hebben op het huidige ogenblik zulke verhoudingen aangenomen dat het normaal voorkomt dat de jurist zich erover buigt ten einde in de mate van zijn mogelijkheden bij te dragen tot hun oplossing.

Door deze problemen voorop te stellen wil de Studiecommissie te kennen geven dat ook zij erom bekommerd is en dat zij derhalve behoort mee te werken tot het vinden van geschikte maatregelen om eraan het hoofd te bieden.

Bovendien beantwoordt de economische bezorgdheid ten volle aan de taak die de Ministeriële Werkgroep van Justitie de Studiecommissie opgedragen heeft. Bij herhaling heeft de Werkgroep erop gewezen dat het aan de Studiecommissie staat onderwerpen te kiezen die een praktische draagwijdte hebben, opdat ze zich niet te zeer in loutere theoretische studies zou verdiepen.

De Studiecommissie meent bij machte te zijn een doelmatige steun te verlenen aan de heropleving die noodzakelijk is. Weliswaar meent zij niet dat zij in staat is oplossingen voor te stellen die tot de onmiddellijke opslorping van de werkloosheid kunnen leiden, doch de werkloosheid is niet het enige probleem dat zich ten huidige dage voordoet.

In het raam van deze beschouwingen mag de gerechtelijke achterstand vermeld worden. De drie Beneluxlanden hebben immers met een belangrijke gerechtelijke achterstand af te rekenen². Door het opstellen van duidelijke en nauwkeurige teksten kan de Studiecommissie bijdragen tot het vergemakkelijken van het onderzoek van geschillen die behandeld worden door de hoven en rechtbanken. Het is niet alleen op internationaal vlak dat de tussenkomst van de Studiecommissie heilzaam kan zijn, maar ook op zuiver nationaal vlak. Veelvuldig zijn de projecten van de Studiecommissie die een oplossing beogen van problemen van intern recht, wanneer zij terzelfder tijd problemen van internationaal recht regelen. Het zeer belangrijke ontwerp aangaande Nakoming en Niet-nakoming van Verbintenissen is daarvan een treffend voorbeeld. Doch ook andere projecten mogen in dit verband worden vermeld, zoals de agentuurovereenkomst, de verplichte aansprakelijkheidsverzekering van motorvoertuigen, de koop en ruil, de dwangsom, de commorientes, enz.

De regeringen van de drie landen zijn ervan overtuigd, en niet ten onrechte, dat het allernoodzakelijkst is een oplossing te vinden ten behoeve van de kleine en middelgrote ondernemingen. De grote ondernemingen, hoe belangrijk ook, hebben niet het geheel van de economische bedrijvigheid in handen. Het komt dus aangewezen voor aandacht te schenken aan de ondernemingen van kleinere omvang die een zo belangrijke rol spelen in het economisch bestel.

² Verslag uitgebracht in naam van de Commissie voor de burgerlijke, de handels- en de strafwetgeving door de heer HELLINCKX, *Doc. van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad*, nr. 233-2 (p.4), 4 maart 1983.

De Studiecommissie kan er zich op toelleggen nieuwe vormen van vennootschap uit te werken, meer aangepast aan de behoeften van de kleine en middelgrote ondernemingen. Deze nieuwe vormen kunnen bijdragen tot het stimuleren van het privé-initiatief derwijze dat werkgelegenheid gegeven wordt aan hen die zich op het huidige ogenblik tevreden dienen te stellen met werkloosheidsuitkeringen. In deze gedachtengang mag het vennootschapscontract vermeld worden dat de Beneluxcommissie voorstelt in studie te nemen.

Aan wetgevende tussenkomsten wordt verweten dat ze zich steeds met een merkelijke vertraging voltrekken. De openbare opinie is de mening toegedaan dat de wetgever slechts optreedt wanneer de toestand totaal ontredderd is zodat de genomen maatregelen als door de omstandigheden achterhaald voorkomen. Tegen deze kritiek wordt ingebracht dat voor ingebeelde omstandigheden geen wetgeving kan worden ontworpen omdat de omstandigheden zich misschien nooit zullen voordoen. Dus is het onvermijdelijk, zo vervolgt men, dat gewacht wordt tot de gevolgen van een feitelijke toestand zich ten volle laten voelen alvorens geschikte maatregelen overwogen worden. Dit alles neemt niet weg dat de wetgever blijk kan geven van vooruitzicht en verbeelding om op te treden op het ogenblik dat de problemen zich voordoen.

De Studiecommissie is er steeds op bedacht geweest zulke verwijten voor te zijn. Zij heeft steeds getracht te voorkomen dat haar voorstellen tardief zouden zijn, en daarom aandacht geschonken aan ook maar de geringste leemten van de bestaande wetten. Het is slechts door aldus te handelen dat de Studiecommissie kon verhopende aangepaste wettelijke voorzieningen op te stellen op het gewenste ogenblik.

De daartoe nodige nasporingen werden in ruime mate vergemakkelijkt door het feit dat de Studiecommissie een honderdtal juristen telt waarvan de verschillende disciplines nagenoeg alle gebieden van het recht bestrijken en die bovendien goed geplaatst zijn om de problemen die zich in de praktijk voordoen te kennen. Alle voorzitters die elkaar in de loop van het bestaan van de Studiecommissie opvolgden, hebben op geregelde tijdstippen de leden uitgenodigd hem op de hoogte te houden van ieder nieuw onderwerp vatbaar voor wetgevende tussenkomst in Beneluxverband. Een uitvoerige inventaris werd indertijd opgesteld van de veelvuldige problemen die aan gestelde criteria voldoen. Deze inventaris is geenszins volledig en steeds vatbaar voor nieuwe voorstellen. Hoewel de Studiecommissie steeds gearzeld heeft hierin het familierecht op te nemen, dient zij niet zonder voldoening vast te stellen dat de Interparlementaire Beneluxraad ervan melding maakt bij de onderwerpen die de Raad aangewezen acht om in aanmerking te komen voor unificatie: na het consumentenrecht, het reiscontract, de vervoerovereenkomst, vermeldt de Raad uitdrukkelijk het personenrecht, de wijziging van de huwelijksvermogensstelsels en de alimentatiegelden van toepassing bij echtscheiding en ingevolge erfenis³.

³ Verslag uitgebracht in naam van de Commissie voor de burgerlijke, de handels- en de strafwetgeving door de heer HELLINCKX, *Doc. van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad*, nr. 233-2 (p. 3), 4 maart 1983.

Ten einde deze opgave niet te beperken tot het vermelden van het bestaan van een inventaris, mogen enige voorbeelden worden gegeven van de bedachtzaamheid waarvan de Studiecommissie blijk heeft gegeven.

Het faillissementsrecht

De studie van dit onderwerp werd aangevat in 1967. Daar de materie zeer uitgebreid is en de invloed van het faillissement op andere gebieden van het recht zeer groot, begon de bijzondere subcommissie die het faillissement in haar opdracht had, met het aanleggen van een lijst, waarin niet minder dan een dertigtal vragen opgenomen werden aangaande de voornaamste knelpunten die zich in deze materie voordoen. De bedoeling was deze vragenlijst voor te leggen aan de Ministeriële Werkgroep van Justitie ten einde te vernemen in welke zin en in welke mate de subcommissie gerechtigd zou worden unificatie door te voeren. Om reden van het gebrek aan belangstelling betoond bij de hogere instanties werd deze lijst nooit ter hand gesteld van de Ministeriële Werkgroep.

Is er geen reden om dit te betreuren, wanneer men bedenkt dat op het huidige ogenblik het aantal faillissementen in omvangrijke mate is toegenomen en dat de curatoren en rechtbanken van de drie landen af te rekenen hebben met wetteksten waarvan iedereen weet dat ze hopeloos verouderd zijn? Hoeveel arbeidsuren hadden kunnen worden uitgespaard indien de wetteksten waren aangepast aan de behoeften van de huidige zakenwereld?

Tijdens de bijeenkomst van de Ministeriële Werkgroep van Justitie op 15 maart 1982 werd de behandeling van het onderwerp opgeschort en de opgestelde documenten verwezen naar het archief. Het voorwendsel voor deze beslissing werd niet duidelijk opgegeven, doch het feit dat in Nederland geen onderscheid meer gemaakt wordt tussen burgerlijk en handelsrecht schijnt een van de voornaamste struikelstenen te zijn geweest. De Nederlandse zienswijze brengt met zich dat het faillissementsrecht van toepassing is op niet-handelaars, in tegenstelling met de Belgische en de Luxemburgse wetgeving.

Het vennootschapscontract

Hoewel in dit verslag reeds melding gemaakt werd van het feit dat de Beneluxcommissie de studie van het vennootschapscontract wenst aan te vatten, is het niet zonder belang een ogenblik de toestand uiteen te zetten betreffende het verloop van de gebeurtenissen die de werkzaamheden vertragen.

Reeds in 1980, heeft de huidige voorzitter van de Studiecommissie, professor J. Ronse, voorgesteld het onderwerp in studie te nemen. Op het huidige ogenblik, in juli 1983, werd geen toelating verleend een aanvang te maken met de behandeling van het onderwerp ondanks alle interventies en alle moeite die daarvoor gedaan werd.

Overeenkomstig de nieuwe werkmethode van toepassing in de Studiecommissie, heeft de Ministeriële Werkgroep twee deskundigen aangewezen om ingelicht te worden over de opportuniteit en de mogelijkheden van unificatie van het onderwerp.

Na alle nuttige inlichtingen te hebben ingewonnen, hebben de professoren Dabin en Maeijer een zeer omstandig

verslag opgesteld. Hun advies laat geen mogelijkheid tot twijfel open. De studie van het onderwerp is opportuun en het ogenblik bijzonder aangewezen.

Het preadvies van deze eminente juristen steunt op de volgende overwegingen. De kleine en middelgrote ondernemingen die tot nu toe de vorm van kapitaalvennootschappen hadden aangenomen, hebben af te rekenen met de wetgevende maatregelen van de E.E.G. Deze bepalingen, ontworpen voor grote ondernemingen, bezwaren buitenmatig het bestuur van deze kleine en middelgrote ondernemingen. De genomen maatregelen staan immers buiten alle verhouding tot het belang van deze ondernemingen en tot de kapitalen die zij geïnvesteerd hebben. De rechtsonderhorigen zijn dus op zoek naar nieuwe vennootschapsvormen die beter aangepast zijn aan hun behoeften. Het is deze toestand die het voorwerp uitmaakt van de bezorgdheid van de Studiecommissie.

Het probleem is zeer actueel, zoals genoegzaam blijkt uit het feit dat in Nederland het vennootschapscontract, in een moderne versie, voorkomt in het ontwerp van Nieuw Nederlands Burgerlijk Wetboek, terwijl in België het aantal voorstellen tot tussenkomst langs wetgevende weg bestendig toeneemt (de landbouwvennootschap heeft reeds het licht gezien, de balie stelt voor de advocatenvennootschap ingang te doen vinden terwijl de bankcommissie zich onledig houdt met het opstellen van een ontwerp van een vennootschap van een nieuw type).

Professor Ronse, heeft in zijn hoedanigheid van voorzitter van de Studiecommissie, er reeds bij herhaling op gewezen dat, indien men in België niet getuige wil zijn van het tot stand komen van een overlast van alle soorten vennootschappen, het dringend noodzakelijk is een centrale commissie, zoals de Studiecommissie, te belasten met het vastleggen van de hoofdlijnen waaraan de nieuwe vennootschappen dienen te voldoen, doch zijn oproep blijft onbeantwoord.

Voor de Ministeriële Werkgroep was het dus niet voldoende dat zij beschikte over een omstandig verslag van twee eminente hoogleraren, die op de onvoorwaardelijke steun mogen rekenen van de Studiecommissie: de Commissie van hoge ambtenaren werd gelast het preadvies te onderzoeken en verslag uit te brengen. Deze hoge ambtenaren hebben, op hun beurt, hun opdrachten overgedragen aan een nieuwe werkgroep die thans op het punt staat advies uit te brengen.

Wanneer men bedenkt dat de oplossing van die aard is dat zij het privé-initiatief in de hand werkt, zowel op nationaal vlak als op internationaal Beneluxvlak, wanneer men bedenkt dat de hoven en rechtbanken af te rekenen hebben met een omvangrijke achterstand en dat de te nemen maatregelen hun taak kunnen verlichten (minder aanvragen tot tussenkomst in het leven van de vennootschappen, minder aanvragen tot vernietiging van beslissingen genomen in de vergadering der aandeelhouders, minder aanvragen tot het onder sekwestre stellen van vennootschappen, minder verzoeken tot aanwijzing van experts voor het onderzoek van de rekeningen van vennootschappen), komt het onbegrijpelijk voor dat tot nu toe geen opdracht tot behandeling van het onderwerp van het vennootschapscontract is gegeven.

De Studiecommissie heeft zich harerzijds niet onbetuigd gelaten. Zij heeft haar hulp aangeboden aan de werkgroep van ambtenaren, ten einde iedere moeilijkheid die zou

rijzen te helpen oplossen, zij heeft bij alle instanties aangedrongen maar het verhoopte resultaat laat op zich wachten.

Onder de gebeurtenissen van het verlopen jaar die het vermelden waard zijn, mag worden gewezen op: 1° het Verslag van 4 maart 1983 namens de Commissie voor de burgerlijke, de handels- en de strafwetgeving uitgebracht door de heer Hellinckx van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad, en 2° een antwoord van de voorzitter van de Ministeriële Werkgroep van 25 februari 1983, gericht tot de Ministers van de Benelux Economische Unie.

Het zij mij toegestaan te onderstrepen dat de Interparlementaire Raad het vertrouwen hernieuwde dat hij steeds betoonde ten aanzien van de Studiecommissie. In het Verslag komt de volgende passus voor: «Zij (de leden van de Raad) hebben hun grote waardering uitgesproken voor het aanhoudende werk van de Studiecommissie, samengesteld uit eminente juristen die werk leveren dat van een hoog wetenschappelijk gehalte getuigt.»

Mag ik, langs deze weg, de Interparlementaire Beneluxraad zeer bijzonder danken, in naam van de gehele Studiecommissie, voor deze vleierende bewoordingen die de werkzaamheden stimuleren en de Commissie ertoe aanzetten om haar taak onverdroten voort te zetten en de diensten te bewijzen die men gerechtigd is van haar te verwachten.

De Commissie voor wetgeving van de Interparlementaire Beneluxraad zag zich, na een zekere stagnatie te hebben vastgesteld inzake eenmaking van het recht en aan haar teleurstelling desaangaande uiting te hebben gegeven, genoopt op te merken dat «indien het reeds gepresteerde werk (van de studiecommissie) niet het verhoopte resultaat opgeleverd heeft, de oorzaken hiervan dienen gezocht in het gebrek aan politieke wil waarvan de verantwoordelijke instanties blijken geven».

Doch blijkbaar wil de Raad geen genoegen nemen met deze loutere vaststelling, want het Verslag vervolgt: «Wil men de huidige situatie ombuigen, dan behoren de leden van de Commissie daadwerkelijk op te treden met het oog op de dringende noodzakelijkheid tot het geven van nieuwe impulsen en het nemen van nieuwe initiatieven.»

Bovendien blijkt uit het Verslag van de heer Hellinckx dat de leden van de Commissie van de Raad, bij eenparigheid, gevraagd hebben een brief te richten aan de drie Ministers, waarin hun aandacht zou worden gevestigd op de Aanbeveling betreffende de eenmaking van het recht, opgenomen in het «Manifest voor een Relance van Benelux», dat in algemene vergadering aangenomen werd op 27 maart 1982.

In de Aanbeveling (nr. XVI) waarop gedoeld wordt in het Verslag, werden de Ministers verzocht zo vlug mogelijk een nota op te stellen aangaande hun gemeenschappelijke politiek ten aanzien van de eenmaking van het recht om vervolgens over te gaan tot de bespreking van deze nota zowel met de Studiecommissie als met de Commissie voor Wetgeving van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad. Bovendien werden de Ministers uitgenodigd de gebieden af te bakenen waarin eenmaking van het recht vereist is en tevens werd gevraagd het voorstel in overweging te nemen tot aanwijzing van Beneluxcommissarissen, die zich zouden belasten met eenmaking van het recht op de gebieden die voorrang vereisen.

Het Secretariaat van de Studiecommissie is in de onwe-

tendheid of een dergelijke nota ooit het licht gezien heeft, maar zeker is dat de Studiecommissie tot nu toe niet uitgenodigd werd aanwezig te zijn op enige bespreking samen met de leden van de Commissie voor Wetgeving van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad om een nota te onderzoeken.

Anderzijds blijkt uit de brief van de voorzitter van de Ministeriële Werkgroep van 25 februari 1983, die dus aan het Verslag voorafgaat en geen verband houdt met de vragen die erin voorkomen, dat de Werkgroep de vaste bedoeling heeft er de hand aan te houden dat de verdragen die betrekking hebben op rechtshulp, in werking zouden treden.

Ten aanzien van de vraag of de politieke wil steeds voorhanden is om eenmaking van het recht te verwezenlijken, antwoordde de voorzitter van de Werkgroep door te stellen: «dat de vraag niet zo zeer is of eenmaking van het recht diende verder doorgevoerd, doch veeleer te onderzoeken of ontwerpen van grote omvang nog enige kans tot lukken hebben in de huidige omstandigheden». De Werkgroep betreunde deze toestand, doch meende dat het niet mogelijk was een politiek te voeren die met deze toestand geen rekening zou houden.

De tekst, zoals die opgesteld werd, doelt dus op het feit dat het overbodig is voor de Studiecommissie zich onledig te houden met ontwerpen «van grote omvang», omdat als uitgesloten dient te worden beschouwd dat dergelijke projecten ooit in het positieve recht van de drie landen ingang zullen vinden. De vraag is dan welke inhoud dient te worden gegeven aan een dergelijke stellingname. Wordt de «omvang» het criterium dat in de toekomst de onderwerpen van eenmaking van het recht zal bepalen, of is integendeel de opportuniteit van belang in verband met de noodzaak van het tot stand brengen van een nieuwe wet? In elk geval is de zienswijze in strijd met de nieuwe werkmethode, waarin benadrukt wordt dat alleen de opportuniteit en de mogelijkheid van eenmaking van het recht in aanmerking komen bij het aansnijden van nieuwe onderwerpen.

De aangelegenheid die door de vermelde stellingname bedoeld wordt, betreft dus de keus die de Studiecommissie zal behoren te doen onder de onderwerpen die zij wil behandelen. De Werkgroep schijnt van oordeel dat de Studiecommissie zich te houden heeft aan ontwerpen met beperkte omvang. Wordt hier nochtans niet uit het oog verloren dat het recht een geheel vormt en dat de wettelijke bepalingen meestal, op een paar uitzonderingen na, veelvuldige wisselwerkingen hebben onderling? Is men zich bewust van het groot aantal wettelijke bepalingen uit de verschillende wetboeken waarvan toepassing gemaakt wordt bij de eenvoudigste rechterlijke beslissing? Enkele bepalingen afzonderen om te onderzoeken in hoeverre ze voor het opstellen van een afzonderlijk ontwerp in aanmerking kunnen komen, zal een grondige studie vergen om uit te maken in welke mate deze bepalingen dienstig zijn voor het tot stand brengen van een verdrag zonder andere wetsartikelen te beïnvloeden. Zal daardoor niet juist bereikt worden wat men door eenmaking van het recht zocht te voorkomen, namelijk het verhogen van het aantal problemen door een fragmentarische wetgeving te ontwerpen voor enkele vrij uitzonderlijke gevallen? Dergelijke wetgevende tussenkomsten kunnen onverwachte gevolgen heb-

ben op een aantal problemen die zouden ontsnappen aan de aandacht van de meest gewiekste jurist.

Het is immers niet door toevallige omstandigheden, doch uitsluitend met de bedoeling degelijk werk te leveren dat de Studiecommissie overgegaan is tot het opstellen van projecten aangaande «Nakoming» en «Niet-nakoming van Verbintenissen». Deze teksten omvatten de basisprincipes die de opstelling van later uit te werken projecten mogelijk moeten maken. Het is pas nadat een zekere eenvormigheid tot stand is gebracht ten aanzien van de beginselen, dat de Studiecommissie kon verhopende verdere eenmaking van het recht door te voeren en zich met meer afzonderlijke problemen onledig te houden. De ministeriële beslissing van 15 maart 1982 deze twee belangrijke ontwerpen naar het archief te verwijzen betekent een onthoofding van de poging tot rechtsunificatie op het gebied van het burgerlijk en het handelsrecht. Het zal noodzakelijk zijn alle in deze ontwerpen vervatte problemen één voor één opnieuw ter hand te nemen m.b.t. andere projecten ten einde de eenvormigheid der beginselen te behouden.

Laten wij een voorbeeld van een onderwerp met beperkte draagwijdte nemen.

In tegenstelling met de Nederlandse wetgeving wordt naar Belgisch faillissementsrecht de verkoop met eigendomsvoorbehoud niet erkend als tegenwerpelijk aan de gezamenlijke schuldeisers. Op grond van het Belgisch-Nederlands Verdrag van 1925 is bovendien de rechtbank van de woonplaats van de gefailleerde of de plaats van vestiging van de zetel van de vennootschap bevoegd om het faillissement uit te spreken en alle betwistingen te beslechten die met het faillissement verband houden. Nederlandse schuldeisers die met eigendomsvoorbehoud installaties en allereerste apparatuur verkocht hebben aan een filiaal van een Belgische vennootschap in Nederland zien zich onvermijdelijk de ongegrondheid van hun vordering tegenwerpen voor de Belgische rechtbanken, terwijl dezelfde schuldeisers bij machte zijn hun goed terug te krijgen wanneer het gaat om een Nederlandse vennootschap. Dergelijke processen doen zich veelvuldig voor.

Het lijkt geen twijfel dat het wenselijk zou zijn de twee wetgevingen met elkaar in overeenstemming te brengen, doch men ziet niet goed hoe een poging tot eenmaking kan worden gedaan zonder andere problemen aan te snijden. Men ziet niet goed in hoe men het probleem van het eigendomsvoorbehoud zou kunnen afscheiden zonder onderzoek van andere rechtsfiguren, die in verband hiermee al even moeilijke problemen stellen.

Het probleem spitst zich toe, nu de tegenwerpelijkheid van het eigendomsvoorbehoud in België ter sprake komt bij «leasing». Het Hof van Cassatie te Brussel heeft reeds de gelegenheid gehad van het probleem kennis te nemen, doch veelvuldige vragen zijn tot nu toe onbeantwoord gebleven. Ieder probleem roept andere problemen op.

De Sectie Strafrecht harerzijds handelde niet anders dan de Sectie Burgerlijk recht. Het ontwerp over de «Toepasselijkheid van de strafwet» is het handvest van de grondbeginselen. Het nader uitwerken van een algemeen verdrag waarin de beginselen opgenomen zijn, maakt de opstelling mogelijk van verdere ontwerpen. Het project over de toepasselijkheid van de strafwet werd gelukkig behouden tijdens de bijeenkomst van de Ministeriële Werkgroep van Justitie van 15 maart 1982. Inzake strafrecht doet de toe-

stand zich dan ook merkkelijk gunstiger voor dan inzake burgerlijk en handelsrecht. Het in werking treden van het verdrag over de toepasselijkheid betekent derhalve een belangrijke stap in de zin van een verder doorgedreven unificatie.

Een aantal voorstellen kwamen op het secretariaat van de Studiecommissie toe in verband met de vraag in hoeverre nieuwe onderwerpen in aanmerking komen voor eenmaking in Beneluxverband.

De lezer zal hieronder de lijst van voorstellen vinden, samengebracht volgens de aard van het recht waarin de onderwerpen thuishoren. Inzake strafrecht werd de toezending van nieuwe suggesties in het vooruitzicht gesteld, doch tot nu toe hebben deze nog niet het secretariaat bereikt.

Inzake burgerlijk recht: 1° borgstelling, pand en hypotheek; 2° het bezit en de titels die ermee verband houden; 3° schade te wijten aan burenhinder en schade voortvloeiend uit burgerrechtelijke aansprakelijkheid; 4° burenhinder en misbruik van recht; 5° verkoop met eigendomsvoorbehoud; 6° de tegenwerpelijheid van het huurcontract in geval van verkoop van het gehuurde goed.

Inzake handelsrecht: 1° reisbureaus; 2° leasing; 3° factoring; 4° franchising; 5° concessies van alleenverkoop.

Inzake handelspraktijken: 1° verkoop tegen verminderde prijs, uitverkoop en opruiming; 2° verkoopaanbieding, contractsweigering en boycot (tussen de gebruiker en de detailhandelaar, tussen de detailhandelaar en de grossier); 3° leurrendel.

Inzake economisch recht: misbruik van economische machtspositie.

Inzake gerechtelijk recht: 1° deskundigenonderzoek; 2° derden - beslag; 3° arbitrage.

Andere onderwerpen: 1° de wisselbrief: invloed van de onderliggende overeenkomst op de wisselbrief; 2° auteursrecht; 3° geneeskunst; 4° informatie, als waarborg, aangaande de waarde van andermans vermogen; 5° uitoefening door vreemdelingen van onafhankelijke beroepsactiviteiten.

De Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad vermeldt harerzijds⁴:

Inzake burgerlijk en handelsrecht: 1° het consumentenrecht; 2° de reisovereenkomst; 3° het vervoercontract; 4° problemen in verband met het internationaal privaatrecht, namelijk: a) personenrecht; b) wijziging in het huwelijksvermogensstelsel; c) alimentatierechten inzake echtscheiding en ingeval erfenis.

Inzake strafrecht: 1° verjaring van de openbare vordering; 2° valsheid in geschrifte; 3° de strafrechtelijke aan-

sprakelijkheid van rechtspersonen; 4° het probleem van de gerechtelijke achterstand.

Het zij mij toegestaan de aandacht van de Interparlementaire Beneluxraad te vestigen op het feit dat, inzake strafrecht, het ontwerp opgesteld door de Studiecommissie aangaande verjaring van de openbare vordering stuitte op het verzet van de procureurs-generaal, dat het onderwerp «valsheid in geschrifte» een materie blijkt te zijn die moeilijk tot eenmaking aanleiding kan geven volgens de studie die ervan gemaakt is in de Studiecommissie, en dat de ministeriële deskundige belast met het opstellen van een preadvies over de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen niet overtuigd is dat de oplossing die in Nederland aan het probleem gegeven wordt, vatbaar is om door België en Luxemburg te worden aanvaard.

Bovendien ontving de Studiecommissie onlangs een schrijven van 19 juli 1983, van de Belgische Nationale Federatie van verenigingen van scheepsagenten en -makelaars, dat verband houdt met het ontwerp dat door de Studiecommissie opgesteld werd inzake agentuurovereenkomst. De Federatie heeft zelf een ontwerp gemaakt omdat zij van oordeel is dat de tekst van het Beneluxproject ten behoeve van handelsagenten niet dienstig is voor de activiteiten van haar leden. Uit haar voorstel blijkt dat de verantwoordelijkheid van de scheepsagenten en -makelaars in een ander vlak ligt en dat hun risico's niet voor vergelijking vatbaar zijn met die van de handelsagenten in het algemeen. Een aantal bepalingen van het Beneluxontwerp, hoewel zeer gunstig voor handelsagenten, schijnen geen toepassing te kunnen vinden op scheepsagenten wegens het bestaan van gebruiken en gewoonten bij internationaal vervoer. Daartegenover staat dat deze agenten op zoek zijn naar beschermende maatregelen die zij niet aantreffen in de teksten van de Studiecommissie.

De Ministeriële Werkgroep van Justitie zal wellicht de Studiecommissie willen belasten met het onderzoek van dit tegenvoorstel dat van bijzonder belang blijkt te zijn voor de belanghebbenden.

De Antwerpse Scheepvaartfederatie richtte een schrijven aan de Studiecommissie waarin gevraagd wordt de buitensporige controlemacht te beknotten die de «Far Eastern Freight Conference» zich schijnt te willen aanmatigen ten aanzien van de scheepsagenten. Het doel van deze maatregelen schijnt weliswaar lofwaardig, doch de wijze waarop het toezicht zal worden uitgeoefend komt als totaal onaanvaardbaar voor in de praktijk.

De vraag kan gesteld worden in hoeverre dit probleem zou kunnen behoren tot de taak van de Studiecommissie. Doch in werkelijkheid betreft het een bijzonder belangwekkende aangelegenheid, namelijk die van de discretie, om niet het woord beroepsgeheim te gebruiken, waarvan iedere aangestelde in dienst van een handelsvennootschap heeft blijk te geven en, ten slotte, ook het probleem van de «privacy». Dit onderwerp werd destijds reeds voorgesteld om behandeld te worden in de Studiecommissie. Zelfs, hoewel het voorheen niet aanvaard werd, belet niets dat het onderwerp thans zou worden onderzocht door de Studiecommissie. De Franse en de Duitse wet blijken immers bepalingen te bevatten die de verregaande controlemacht die de Far Eastern Freight Conference zich wil toeëigenen, kan indijken, terwijl de Belgische, zowel als de Nederlandse wet, en waarschijnlijk ook de Luxemburgse, hiertoe geen

⁴ Verslag namens de Commissie voor de burgerlijke, de handels- en de strafwetgeving van de heer HELLINCKX, *Doc. van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad*, nr. 233-3 (p. 3 en 4), 4 maart 1983.

mogelijkheid bieden. Onder dit oogpunt kan het onderwerp een geschikt studieobject uitmaken voor de Benelux-commissie.

Wat er ook van zij, alle voorgestelde nieuwe onderwerpen bieden de mogelijkheid het object te beperken tot enkele afzonderlijke problemen, zelfs indien de opstelling van een ontwerp een uitgebreider studiewerk zal vereisen, op enkele onderwerpen na, die door hun opgave zelf een meer beperkte draagwijdte hebben. Hoe dan ook, het feit dat de Scheepsfederatie gemeend heeft zich tot de Studiecommissie te moeten richten, getuigt van het onbetwistbaar gezag dat deze Commissie blijft genieten in de schoot van de zakenwereld.

O. HANSEN
Secretaris-generaal

BOEKEN

PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, bearbeitet von Bassenge, Diederichsen, Edenhofer, Heinrichs, Heldrich, Keidel, Putzo, Thomas, 42e druk (Beck'sche Kurz-Kommentare, Band 7), München, Beck Verlag, 1983, XLII + 2492 blz., 168 DM

Bij elke jaarwisseling slagen enkele professoren en magistraten erin een nieuwe druk van de bekende Palandt tijdig op de markt te brengen. Het commentaar blijft niet beperkt tot het eigenlijk Burgerlijk Wetboek. Worden ook behandeld: de invoeringswet (waarin het internationaal privaatrecht is opgenomen), de wet op de authentieke akten, de wet op de algemene handelsvoorwaarden, de wet op de koop op afbetaling, de zgn. tweede wet inzake huur-opzegging, de opstalwet, de wet op de medeëigendom en de huwelijkswet.

In deze nieuwe druk zit de belangrijkste rechtspraak en rechtsleer uit de periode herfst 1982 - herfst 1983 verwerkt. De door de nieuwe CDU-CSU/ FDP-meerderheid ingevoerde wijzigingen van de huurwetgeving zijn in een extra-aanvulling opgenomen, zodat de wetgeving tot 1 januari 1983 bijgehouden is.

Belangrijke domeinen werden volledig herzien. Dit geldt voor bepaalde delen van het familierecht — waar de meeste uitspraken te noteren vallen — zoals het huwelijksvermogensrecht, het levensonderhoud van echtgenoten en kinderen en de *Versorgungsanspruch*. Dit is o.a. ook het geval voor de erfdiensbaarheden en de leasing. Daarbij is door een nauwkeurige evaluatie en schifting van de oudere bronnen het volume in vergelijking met de vorige uitgave niet toegenomen.

Het boek biedt een uitstekende synthese van elk actueel juridisch probleem. Niet alleen worden recente ontwikkelingen in de rechtspraak op de voet gevolgd, ook afwijkende meningen en persoonlijke standpunten van de auteur worden beknopt maar accuraat weergegeven. Zo stelt Diederichsen in zijn bespreking van § 1671 IV 1, waarin bepaald wordt dat na echtscheiding de ouderlijke zorg aan een ouder moet toevertrouwd worden, dat deze regel niet met de Grondwet verenigbaar is (blz. 1601). Deze opvatting werd recent door het *Bundesverfassungsgericht* bevestigd (BVerG, 3 nov. 1982, *FamRz*, 1982, 1179).

In zijn bespreking van artikel 17 van de invoeringswet dat de internationale echtscheiding bij de nationaliteit van de man op het ogenblik van de inleiding van de eis aanknoopt, bepleitte Heldrich de verenigbaarheid ervan met de Grondwet (blz. 2121). Het *Bundesgerichtshof* heeft echter inmiddels zijn argumenten afgewezen, het artikel nietig verklaard en een aanknopingsladder ontworpen (BGH, 8 febr. 1982, *FamRz*, 1983, 255).

De Palandt blijft door zijn bondigheid én volledigheid een uniek werkinstrument dat niet meer uit de werkkamer van de Duitse jurist is weg te denken. Ook voor de buitenlandse jurist is het de aangewezen eerste informatiebron. Deze laatste zal wel heel wat hinder ondervinden van de weinig overzichtelijke druk en van het overvloedig gebruik van niet altijd even begrijpelijke afkortingen.

W. Pintens

Stad en recht. Opstellen van medewerkers van de faculteit der rechtsgeleerdheid ter gelegenheid van het 350-jarig bestaan van het Athenaeum en de Universiteit van Amsterdam. Gouda Quint b.v., 1982, X + 262 p.

In deze bundel zijn vijftien bijdragen opgenomen van jongere faculteitsmedewerkers, rond een centraal thema, de stad Amsterdam.

Deze opstellen zijn van zeer diverse aard. Opvallend is het gering aantal bijdragen over privaatrechtelijke onderwerpen: een commentaar op een vonnis van de rechtbank van Amsterdam van 28 oktober 1981 over ontkenning van vaderschap in het internationaal privaatrecht en een bijdrage over auteursrecht en kabeltelevisie.

Enigszins in die lijn kan ook het meer filosofisch getinte opstel van C.W. Maris en P. Polka: Hoe burgerlijk zijn ongehoorzame krakers? worden gesitueerd.

Er zijn drie rechtshistorische opstellen: twee analyses van processen voor de Grote Raad te Mechelen en opmerkingen bij de eerste zitting van het hof van assisen van het departement van de Zuiderzee te Amsterdam op 30 april 1811.

Het overzicht ligt bij het strafrecht en de criminologie, met zes bijdragen: de regelmatigheid van politie-optreden in «etablisementen» waarvan vermoed wordt dat er verdovende middelen worden verhandeld; de rol van de politie in een multi-rationale samenleving; homoseksualiteit en strafrecht; de Bijlmermeer gevangenis; sociale zekerheidsfraude en strafrecht; recht en verkrachting.

Deze laatste bijdrage van de hand van Lydia Vorrink, die zich in haar eerste lijnen beklaagt over haar wankelende arbeidssituatie (navorser in het kader van een TAP: tijdelijke arbeidsplaats), wat wel een rare start is voor een wetenschappelijk stuk, is opmerkelijk, niet alleen door de inhoud, maar ook door stijl- en taalgebruik: de houding en het optreden van politie en justitie tegenover verkrachting is «niet veel soeps...»

Tenslotte bevat de bundel nog drie bijdragen in de administratiefrechtelijke sector: een bijdrage over het gemeentelijke ruimtelijke beleid, een bijdrage over de vordering van woonruimte en een zeer interessant opstel van M.V.C. Aalders, Het vooroverleg bij de behandeling van het verzoek om Hinderwetvergunning, waarin wordt aangetoond dat door het vooroverleg tussen (gemeente)-ambtenaren en vergunningaanvrager het belang van de formele vergunningprocedure sterk gereduceerd wordt.

Voor elk wat wils dus, maar geen bijdragen over staatsrecht, handels- en economisch recht, arbeidsrecht, internationaal en Europees recht. Hebben de jongere faculteitsmedewerkers van Amsterdam geen interesse voor deze vakgebieden, of konden zij niet in het centrale thema worden ingepast?

L.P.S.

ERRATA

Onder de mededeling «De rol van de economische magistratuur in het kader van de huidige economische crisis» (*R.W.*, 1983-1984, 56 e.v.) werd bij vergissing de naam van mr. Eric Bodson, auteur van het rapport en wetenschappelijk medewerker niet vermeld.

In de vierde alinea van de samenvatting bij Hof Brussel, 20 januari 1983 (deze jaargang, kol. 169) moet de eerste zin als volgt worden gelezen: «Dat dit bewijs niet geleverd is, neemt niet weg dat de getroffen hun vordering tegen hun werkgever kunnen instellen.»